Începînd cu numărul viitor — un nou SERIAL

Crizantema şi sabia

● modele ale culturii japoneze

Societatea japoneză este deosebită de toate celelalte societăţi din lume. Paternele, modelele culturii japoneze sînt, de asemenea, diferite şi cu explicarea lor s-au învrednicit mulţi cercetători occidentali. Printre numeroasele cărţi despre Japonia şi japonezi cea mai citată, în acest sens, după ultimul război mondial, este probabil „Crizantema şi sabia", scrisă de Ruth Benedict, carte care a influenţat puternic modul de a înţelege şi de a prezenta pe japonezi şi felul lor de a fi, atît în stare de pace, cît şi în timp de război.

Poate că a doua carte de largă popularitate, foarte mult citată şi apreciată, atît în Japonia cît şi în afara ei, este „Societatea japoneză", de profesoara universitară Chie Nakane, care a făcut ca expresia tate-shakai (societatea verticală) folosită de autoare în explicarea structurii societăţii nipone, să devină aproape sinonimă cu societatea japoneză însăşi.

Ruth Benedict, unul dintre cei mai mari antropologi ai Americii, este o femeie deosebit de înzestrată, interesată de-a lungul întregii ei vieţii de trăsăturile pe cale le lasă asupra bărbaţilor, femeilor şi copiilor fiecare naţiune sau trib. Cu aceste preocupări, ea a petrecut ani de zile, trăind în familii de elveţieni, germani, italieni şi englezi. S-a dus apoi în California, unde a întîlnit pentru prima oară orientali, devenind interesată de cultura japonezilor, chinezilor şi coreenilor. Abia în acest interval ea descoperă antropologia şi lucrează apoi peste 20 de ani în apropierea faimosului antropolog Franz Boas. Ea însăşi a îndrumat multe serii de studenţi care au studiat triburi din insulele Pacificului, din Africa, America de Nord şi America de Sud. A scris cărţile „Modele de cultură", „Rasa : ştiinţă şi politică", „Rasele omenirii".

În timpul celui de-al doilea război mondial, Ruth Benedict a lucrat în Oficiul de Informaţii de Război pentru ţările ocupate şi inamice. În acest interval de timp a făcut cercetările pe baza cărora a realizat această „lucrare de război", revenind astfel la interesul ei iniţial asupra japonezilor, stîrnit în California, şi producînd studiul cu adevărat profund şi definitiv despre japonezi, care este „Crizantema şi sabia".

Pentru că atît în timp de război, cît şi în timp de pace, Japonia a fost importantă pentru Statele Unite, legăturile postbelice dintre Japonia şi SUA vor avea consecinţe importante pe măsura trecerii timpului şi de aceea americanii nu-şi permit să ignore acest popor care şi-a revenit în mod spectaculos după înfrîngerea necondiţionată din august 1945. Cartea autoarei Ruth Benedict explică punctele de vedere ale japonezilor despre ei şi viaţa lor, schiţînd trăsăturile principale ale societăţii lor şi descriind sistemul lor curios de comportament etic practic, ideile lor bune şi rele şi disciplina care-i face să trăiască în conformitate cu codul lor de convieţuire socială distinctă.

Această carte nu este numai o contribuţie la istoria gîndirii umane, ea este şi un ghid sugestiv pentru naţiunile occidentale care cooperează cu Japonia. Ea este, de asemenea, o carte fascinantă, incisivă şi profund informativă cu privire la ce face ca japonezii să fie atît de deosebiţi, unici între celelalte naţiuni.

Cartea a fost scrisă, în principal, pe baza studierii bărbaţilor şi femeilor japonezi care s-au născut, au fost educaţi în Japonia şi care s-au aflat în SUA în timpul războiului, între aceştia aflîndu-se, de pildă, şi Robert Hashima, întors în Statele Unite în 1941. Aceşti oameni aveau, arată autoarea, cea mai dificilă poziţie. Mai întîi, Hashima a fost internat într-un lagăr de tranzit şi Ruth Benedict l-a întîlnit la Washington cînd el a venit pentru a lucra în agenţiile de război ale Statelor Unite.

Japonezii au fost cei mai îndepărtaţi şi înstrăinaţi inamici cu care SUA au trebuit să ducă o luptă totală. În nici un alt război americanii nu au trebuit să ia în considerare comportamente în acţiune şi gîndire atît de diferite ca cele ale japonezilor. Înainte de noi, Rusia ţaristă, în 1905, scrie Ruth Benedict în primul din cele 13 capitole ale cărţii, a luptat cu o naţiune deplin înarmată şi instruită care nu aparţinea tradiţiilor culturale occidentale. Regulile de război pe care naţiunile occidentale le acceptă ca fapte ale naturii umane, pentru japonezi, evident, nu existau, ceea ce a făcut ca războiul din Pacific să fie mai mult o serie de debarcări pe plajele insulelor decît probleme logistice de nedepăşit. Întrucît aceasta devenise o problemă majoră privind inamicul trebuia să-i înţelegem comportamentul pentru a-i face faţă, precizează autoarea.

„Dificultăţile erau mari, scrie Ruth Benedict. În descrierile făcute japonezilor există mai mulţi „dar", „dar şi..." decît în orice descriere similară a unei alte naţiuni din lume. Cînd un observator serios scrie despre un popor, altul decît cel japonez, şi spune că acesta este neobişnuit de politicos, este puţin probabil ca el să adauge „dar şi insolent şi arogant". Cînd afirmă că indivizi aparţinînd unei naţiuni sînt deosebit de rigizi în comportament, nu continuă spunînd „dar şi se adaptează cu uşurinţă unor înnoiri radicale". Cînd spune că un popor este umil, ascultător, nu completează aceasta explicînd că el este totodată şi greu de subordonat unei conduceri superioare. Cînd spune că el este loial şi generos, nu adaugă „dar şi perfid şi duşmănos". Cînd spune despre acest popor că este cu adevărat curajos, nu se pierde în dizertaţii asupra timidităţii sale. Cînd îi prezintă pe aceşti oameni preocupaţi în toate acţiunile lor de părerile altora, nu continuă afirmînd că ei au o conştiinţă realmente înspăimîntătoare. Cînd descrie disciplina de roboţi care există în armata lor, nu-şi completează ideea cu modul în care soldaţii din acea armată îşi asumă sarcinile mergînd chiar pînă la insubordonare. Cînd descrie un popor ca fiind devotat cu pasiune învăţăturii occidentale, nu analizează pe larg şi conservatorismul său înflăcărat. Cînd scrie o carte despre o naţiune cu un cult popular al esteticului, care acordă înaltă cinstire actorilor, artiştilor şi face risipă de resurse şi entuziasm pentru arta cultivării crizantemelor, acea carte nu trebuie, în mod necesar, completată de o alta dedicată cultului sabiei şi autorităţii de vîrf a războinicului.

Şi totuşi, toate aceste contradicţii reprezintă firele ce intră în urzeala unei cărţi despre Japonia (cum este „Crizantema şi sabia"). Ele sînt adevărate. Atît sabia cît şi crizantema fac parte din peisaj şi completează imaginea. Japonezii sînt, în cel mai înalt grad, atît agresivi cît şi neagresivi, atît milităroşi cît şi estetici, insolenţi şi politicoşi, rigizi şi adaptabili, supuşi şi iritabili de încercările de manevrare, loiali şi perfizi, curajoşi şi timizi, conservatori şi receptivi la noile căi. Sînt foarte preocupaţi de ceea ce vor crede alţi oameni despre comportamentul lor şi sînt, totodată, stăpîniţi de sentimentul vinovăţiei cînd alte persoane nu le cunosc greşelile. Soldaţii lor sînt disciplinaţi pînă la extremă, dar sînt, de asemenea, şi rebeli.

Cînd pentru America a devenit atît de important să înţeleagă Japonia, aceste contradicţii cît şi altele la fel de flagrante nu au putut fi ignorate. Aveam în faţa noastră situaţii de criză ce se succedau rapid. Ce ar face japonezii ? Era posibilă capitularea fără o invazie ? Trebuia oare să bombardăm palatul împăratului ? La ce ne puteam aştepta de la prizonierii de război japonezi ? Ce ar trebui să spunem în propaganda noastră pentru trupele japoneze şi pentru civilii japonezi, care ar putea să salveze vieţile americanilor şi să slăbească hotărîrea japonezilor de a lupta pînă la ultimul om ? Între cei ce îi cunoşteau cel mai bine pe japonezi au fost disensiuni violente. Cînd s-ar instaura pacea, ar fi necesară o perpetuă lege marţială pentru a-i păstra pe japonezi la locul lor ? Ar trebui armata noastră să fie pregătită să lupte cu fanatici intransigenţi în fiecare fortăreaţă din munţii Japoniei ? Ar trebui să aibă loc o revoluţie în Japonia, de felul celei franceze sau ruse ca să facă posibilă pacea internaţională ? Cine ar conduce-o ? Era o alternativă eradicarea japonezilor ? Ceea ce decideam avea o importanţă covîrşitoare, scrie Ruth Benedict.

Revista noastră vă propune să pătrundem — începînd cu numărul viitor — în acest fascinant univers.

Florea Ţuiu

Noaptea generalilor... argentinieni

Niciodată așa ceva!*) 11

Între timp, familia a început să se agite nu numai pentru a afla date despre locul unde s-ar fi găsit victima, ci și pentru a strînge enorma sumă care i se cerea. S-a mers la Ministerul de interne, la Departamentul central al poliției și la diverse organisme militare. Colonelul Morelli, șeful Coordonării federale, a spus că va delega două persoane de încredere, care să se ocupe de cercetări, respectiv inspectorul Arran și subcomisarul Iglesias, cei ce au îndrumat familia Perrotta în acțiunile ei din timpul tratativelor cu răpitorii. Trebuie spus că dr. Rafael Perrotta vînduse, nu cu multă vreme în urmă, ziarul menționat, care era proprietatea sa. Cei ce îl sechestraseră cunoșteau în mod sigur condițiile în care se încheiase afacerea. Plata răscumpărării — este vorba de suma pe care a reușit s-o strîngă familia — s-a făcut exact cum au cerut răpitorii. După aceea, însă, speranțele n-au fost împlinite : nimic nou nu a intervenit. Cei ce investigau din partea poliției nu au mai apărut și nici nu au mai telefonat la familia respectivă.

Investigațiile făcute de Comisia națională pentru dispariția de persoane au dus la următoarele constatări : a) Poliția Federală a informat că pe listele instituției nu figurau cei doi funcționari însărcinați cu acest caz ; b) nu există nici date care să arate că ar fi fost decise acțiuni pentru a dezlega problema răpirii amintite ; c) în ce îl privește pe colonelul Morelli, armata a informat că acesta a decedat în 1979. Și totuși, Comisia noastră a putut strînge date care dovedesc clar că dr. Rafael Andres Perrotta s-a aflat, în acea vreme, sechestrat la centrul clandestin de detenție numit „Cot Martinez". Povestește Jacobo Timmerman, în mărturia sa de la dosarul nr. 1635 :

L-am văzut la Cot Martinez și pe Rafael Perrotta, directorul de la Cronista Comercial, care era dat dispărut. Am văzut cînd l-au torturat.

Hector Mariano Balient (dosar nr. 1277), care a fost eliberat, afirmă :

La un moment dat-ni s-a spus să stăm liniștiți că „acum o să-l aducem pe bătrînul Perrotta". Eu l-am recunoscut pentru că îl văzusem și înainte, pe cînd eram directorul ceremonialului la guvern. Era într-adevăr Perrotta ; avea cu el o cutie de pantofi în care ținea o cantitate mare de medicamente. Asta se întîmpla cam prin 12,13 sau 14 iulie 1977 ; Perrotta purta un costum gri cu dungi închise, cămașă elegantă și pantofi de piele. I-au spus să-și scoată totul că nu va mai avea nevoie de ele...

Trebuie spus și că o fotografie a ziaristului dispărut i-a fost arătată, în fața Comisiei, unui alt martor, care a dat detalii despre centrul de detenție și a recunoscut, fără nici o îndoială, că a văzut persoana respectivă acolo. A adăugat că este convins de un lucru : o agapă, care a avut loc la „Cot Martinez", a mărcat sărbătorirea primirii sumei luate în scopul răscumpărării de la familia Perrotta.

Victimele

Într-o anexă la acest raport este cuprinsă lista persoanelor dispărute sau a acelora care, aflîndu-se în continuare dispărute, au fost văzute la centrele clandestine de detenție. În ce le privește pe primele — cifrele vorbesc de 8961 de dispăruți —, lista rămîne, în mod inevitabil, deschisă. Ea a fost alcătuită pe baza denunțurilor primite de această Comisie și a fost apoi confruntată cu listele întocmite de diverse organisme naționale sau internaționale. Știm că dispariția unor persoane a încetat la un moment dat. Știm, de asemenea, că multe dispariții nu au fost semnalate, întrucît fie victimele nu aveau rude, fie au preferat să păstreze o anumită tăcere, fie locuiesc în așezări depărtate de centrele urbane. Așa cum a constatat această Comisie în timpul vizitelor sale în interiorul țării, multe rude ale dispăruților ne-au spus că în anii trecuți nu știau unde să se adreseze... În sfîrșit, trebuie să arătăm încă o dată că lista completă a persoanelor dispărute și soarta pe care au avut-o ele pot fi aflate numai de la autorii acestor dispariții, întrucît a existat un registru minuțios al fiecărei acțiuni. Ascunderea sau distrugerea acestui registru constituie delicte bine precizate în Codul Penal, în legătură cu care această Comisie a făcut sesizările adecvate.

■

„Vai de cel ce se va atinge de un copil..." spune Scriptura. Niciodată poate, ca în cele de mai jos, o asemenea faptă nu s-a dovedit o groaznică realitate. Cînd un copil este smuls din familia sa legitimă pentru a fi integrat într-un mediu familial, conform concepției potrivit căreia „este necesar acest lucru pentru salvarea sa", se comite o perfidă uzurpare a rolurilor. Opresorii, care au smuls copiii dispăruți din casele sau de la mamele lor în momentul nașterii, au decis asupra vieții acelor ființe cu aceeași răceală a celui ce dispune cum vrea de o pradă de război.

Deposedați de identitate și rupți de familiile lor, copiii dispăruți constituie și vor constitui multă vreme o profundă rană deschisă pentru societatea noastră. Prin ei a fost lovit cel lipsit de apărare, cel vulnerabil, cel inocent și s-a concretizat o nouă modalitate de tortură.

Această apăsătoare realitate a fost abordată prin sarcina imensă pe care, cu neobosită constanță și discreție, și-au asumat-o și au început-o „Bunicile din Plaza de Mayo". Cu ajutorul lor, au putut fi înregistrate 172 de cazuri de copii dispăruți, din care majoritatea au fost răpiți în momentul arestării mamelor sau în clipa nașterii lor, pe cînd mamele se aflau captive. Dintre aceștia, doar 25 au fost găsiți, în timp ce despre restul de 147 nu se știe nimic, deși există multe indicii care par să faciliteze o viitoare localizare a lor.

Sînt multe cazurile în care represiunea nu a făcut o deosebire între copii și adulți, extinzîndu-se asupra întregii familii. Familia Gatica, de exemplu, a fost practic distrusă.

La 16 martie 1977, mama, Ana Maria Caracoche de Gatica, a plecat din La Plata în capitală pentru niște probleme de sănătate ale unuia din fii, Felipe Martin. Micuța Maria Eugenia Gatica, în vîrstă de 13 luni, a fost lăsată, în acest timp, la familia Abdala. Aici, la ora 11,30 dimineața, au pătruns în casă mai mulți bărbați în civil și unul în uniformă, care sosiseră cu mai multe mașini, inclusiv o mașină de patrulare a poliției. Toți cei din casă au fost luați : Jose, Victoria și fiul lor, în vîrstă de doi ani, Jose Sabino. De asemenea, micuța Maria Eugenia. Despre nici unul dintre ei nu s-a mai știut nimic, în ciuda tuturor căutărilor.

În această situație, familia Gatica s-a mutat temporar în casa soților Amerise, din Berisso. Cîteva săptămîni după aceea, la 19 aprilie 1977, pe la orele 22,00, au pătruns în acest imobil circa zece persoane în civil și înarmate. I-au arestat pe adulți, iar pe copii i-au lăsat la o vecină, căreia i-au spus „să facă cu ei ce vrea". Trei zile mai tîrziu, unul din copii a fost dat altei familii, care, așa cum am constatat, l-a înscris în calitate de „copil propriu". Nu s-a știut nimic de el în ultimii ani. Recent, însă, mama lui și organizația „Bunicile din Plaza de Mayo" au reușit să-l găsească, acum desfășurîndu-se toate investigațiile necesare. Sînt, însă, o mulțime de copii care continuă să fie dispăruți.

Trebuie acum să ne referim la condițiile extrem de dramatice în care au trăit și au născut unele femei care erau însărcinate în momentul sechestrării lor. Mărturiile strînse de la persoane care s-au aflat arestate la centrul clandestin de detenție de la Școala de Mecanică a Marinei (ESMA) atestă că aici erau deținute numeroase femei care așteptau să nască. Ele erau asistate de un medic de la Spitalul naval, ginecolog, de un alt medic, dermatolog, de o infirmieră și de celelalte prizoniere :

Odată născut copilul, mama era „invitată" să scrie o scrisoare rudelor, cărora, chipurile, urma să le fie trimis copilul...

Din grăitoarea mărturie a Adrianei Calvo de Laborde vom vedea cum treceau femeile însărcinate momentul crucial al nașterii, desfășurat în condiții de captivitate :

...am absolvit, în 1970, Facultatea de fizică a Universității din La Plata. De atunci pînă în 1977 am lucrat la Catedra de fizică a aceleiași universități, în cercetare. În 1972 m-am căsătorit cu Miguel Angel Laborde, doctor în chimie, și el cercetător la Facultatea de științe exacte.

La 4 februarie 1977, au pătruns în casă opt sau zece bărbați înarmați. Erau în civil ; unii purtau șepci din material de blugi. Au spus că sînt de la Poliție. Mi-au cerut să-i însoțesc. Pe fiul meu l-au lăsat la vecini. Eu eram însărcinată în șapte luni. În prezența vecinilor, m-au urcat într-o mașină, după ce, înainte, mă legaseră la ochi și îmi puseseră cătușe. Am ajuns apoi la ceea ce aveam să aflu mai tîrziu că era Brigada de cercetări din La Plata. În timpul nopții, împreună cu alte persoane, m-au dus la sala de tortură. În hol au făcut o listă cu toți cei recent sosiți. Abia atunci mi-am dat seama că și soțul meu se afla aici. M-au ținut în această clădire timp de șapte zile. Procedura era, mai mult sau mai puțin, aceasta : noaptea erau aduși noii sosiți. Apoi începeau interogatoriile, care durau tot timpul nopții, uneori pînă a doua zi la prînz.

Eu am fost interogată în aceeași noapte de 4 februarie. Mi-am dat seama că persoana care mă întreba nu știa de ce mă aflu acolo. M-au dus apoi într-o celulă de 2 pe 1,5 metri ; jumătate din spațiu era ocupat de un fel de pat din ciment. Se mai aflau aici patru femei. Era interzis cu desăvîrșire să vorbim între noi, iar paznicii priveau la fiecare 10—15 minute prin vizor. Tot timpul se auzeau țipetele celor aflați la interogatorii.

Cînd plecau superiorii, paznicii începeau să se distreze torturînd pe cont propriu, cu unicul scop de a te face să rostești obscenități.

...La 12 martie, au început durerile nașterii la o altă deținută, Ines. L-am strigat pe șeful gărzii. Au trecut mai multe ore fără nici un răspuns. Eu fiind singura cu oarecare experiență, am ajutat-o cum am putut. Ines era primipară și avea doar 17 sau 18 ani. În sfîrșit, după vreo 12 ore au dus-o la bucătărie și, pe o masă murdară, cu ochii legați și în fața gardienilor, a născut un băiat. L-a numit Leonardo. Au lăsat copilul cu ea în celulă timp de 4—5 zile. După aceea i l-au luat, spunînd că dorește să-l vadă colonelul...

Eu am născut, la 15 aprile, în mașina cu care spuneau că mă duc la „spital". Mă transportau, de fapt, la Brigada de cercetări din

*) Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariția de persoane (Raportul Sabato)

Banfield. La naștere m-a asistat o femeie, Lucrecia, care făcea parte din echipa de tortură. Odată ajunsă la centrul de detenție, m-au pus să-mi spăl hainele, să curăț podeaua. Abia după aceea mi-am văzut copilul.

Acolo, la Banfield, regimul era mult mai sever. Ieșeam din celulă doar ca să mîncăm, o dată la două zile. În celulă stăteam trei sau mai multe femei. Una din ele m-a ajutat mult în primele zile după nașterea fetiței, Teresa, care era cu mine.

În sfîrșit, la 28 aprilie, pe cînd era de gardă același ofițer care mă pusese să spăl podeaua, a sosit ordin din La Plata pentru a fi eliberată. Era evident că acest „domn" nu era obișnuit să elibereze oameni, pentru că s-a arătat foarte nervos. Mi-a spus „să nu mă iau după tot ce am văzut și auzit, pentru că se proceda așa ca să ne sperie puțin". În aceeași noapte, m-au lăsat în apropiere de casa părinților mei, cu copilul în brațe, în furou, fără acte și cu ochii legați. Practic, la aceeași oră a fost eliberat și soțul meu, care rămăsese în La Plata.

După asemenea „coborîri în infern", mamele și copiii au rămas cu sechele greu de înlăturat chiar prin tratamente clinice sau psihiatrice, care, în orice caz, cer din partea pacienților un enorm efort pentru a se reintegra în familie și societate. În mărturiile de mai jos vom omite numele de familie ale celor condamnați la suferințe. Lectura cazurilor va fi suficientă pentru a înțelege motivele.

Gladys de H. (dosar nr. 4178) a fost sechestrată în 1978, ținută într-un centru clandestin de detenție și supusă aici torturii, deși era însărcinată în șase luni. Dintre aceste torturi, unele sînt groaznice, inimaginabile : a fost violată, înțepată, lovită sistematic, iar, imediat ce-și revenea în simțiri, supusă din nou aceluiași „tratament". Au rămas, pe corpul și în sufletul său, urme de neșters :

Nu reușeam să adorm. Totul se repeta mereu. Totul — de la strigătele celor ce se aflau în aceeași situație cu mine, pînă la propriile mele strigăte...

Eliberată după trei luni, Gladys a născut la termen un fiu, Dario. Dar ca urmare a torturii suferite de mamă în timpul sarcinii, copilul a acuzat, la puțin timp, un dezechilibru neurovegetativ, respectiv o „hipoacuzie bilaterală". Din momentul cînd Gladys s-a prezentat la Comisia noastră pentru a depune mărturie, ea a început să fie asistată de personal specializat, care a prezentat cazul spitalului „Cosme Argerich". Copilul a fost internat și supus la examene psihofizice, cu scopul stabilirii unui diagnostic clinic și a tratamentului necesar. Diagnosticul prezumptiv a fost acesta : copil cu sechele de război. *Era rezultatul aplicării șocurilor electrice asupra mamei.*

La rîndul lor, copiii care au asistat la arestarea ilegală a părinților — ceea ce s-a întîmplat în foarte multe cazuri — au fost martori la momente dureroase, ceea ce le-a provocat tulburări de comportament și modificări de personalitate. Uneori nu au putut supraviețui acestor drame, așa cum s-a întîmplat cu Marcelo Barbagallo, care, în aprilie 1976, a suferit ruperea forțată de părinți, arestați împreună cu ceilalți din casă. În momentul arestării lor, Marcelo a fost supus la un tratament dur din partea celor ce năvăliseră în casa lor și care, stînd aici peste două ore, au răvășit și jefuit totul. Scena s-a desfășurat în prezența copilului. De atunci, minorul a locuit la bunica din partea mamei, femeie în vîrstă de 70 de ani. Ea povestește că nepotul său stătea ore întregi la fereastră așteptînd întoarcerea părinților. Nu au mai avut vești niciodată nici de la ei, nici de la ceilalți membri ai familiei. În octombrie 1982, bunica l-a găsit pe Marcelo mort în patul său. În actul de deces scrie „stop cardiac". Mracelo avea numai 12 ani.

De fiecare dată cînd copiii au fost ei înșiși torturați sau au asistat la torturarea părinților, ei au pătruns forțat într-un univers al groazei. Consecințele au fost atunci imprevizibile, ajungîndu-se chiar la cazuri de sinucidere a unor copii de vîrstă fragedă. (Va urma)

Versiune românească de Anca Voican

„Trilaterala" și unilateralitatea ei

La finele lunii decembrie, potrivit tradiției, o agenție de presă a comentat evenimentele majore ale anului ce se încheia și, prin extindere, ale deceniului trecut. În bilanțul respectiv se opina că prin unificarea germană și semnarea celui mai important tratat de dezarmare din toate timpurile (Paris, noiembrie), destinul Europei s-a modificat radical în toamna anului 1990, după ce, peste patru decenii, el fusese fixat într-un echilibru al terorii între Est și Vest.

Încheierea, am spune și oficială, a războiului rece, este, la rîndul ei, un eveniment cu o semnificație aparte în configurația mondială actuală. Nu e mai puțin adevărat că, luînd act de o atare realitate, numeroși comentatori politici susțin că amintitul sfîrșit al războiului rece „a pus capăt confortului Europei occidentale, care se teme, acum, de instabilitate în fostul bloc comunist, aflat în fața explozițiilor naționaliste și a schimbărilor datorate trecerii la economia de piață". Temerea este îndreptățită, ea fiind împărtășită nu numai în vestul european, ci, am spune, în primul rînd în țările răsăritene. De aici și preocupările autorităților din statele respective, care, din perspectiva evoluțiilor interne, privesc spre o nouă ordine europeană și mondială. Cu atît mai mult după dispariția Tratatului de la Varșovia. Cu alte cuvinte, marilor și gravelor moșteniri ale regimurilor totalitare, scindării Europei, ca urmare a conflagrației mondiale, trebuie să-i ia locul o altă realitate politică, economică și militară, în care dispar pactele militare adverse, iar interesele, și de ordin economic, sînt susținute, pe plan extern, printr-o cooperare deschisă și bogată în direcții sau domenii.

Desigur, oricît optimism ar genera „schimbarea la față" a Europei prin eliminarea regimurilor totalitare din estul ei, nu trebuie neglijat faptul că marile puteri, tradiționale, ale continentului își vor urmări pe mai departe considerentele lor globale, în vreme ce statele mici (și chiar mijlocii) vor avea în vedere comuniunile de interese regionale prin care, însă, aspiră firesc la integrarea nemijlocită în concertul european. Țelul, oricît de nobil ar fi el, nu poate fi atins fără stabilitate internă și decelarea a ceea ce s-a numit, nu de ieri de azi, **comuniuni de interese externe.**

Cele de mai sus ar constitui un punct de plecare și în analizarea obiectivelor și programului „Trilateralei", grupare constituită oficial la 15 februarie a.c., în cadrul întîlnirii la cel mai înalt nivel cehoslovaco-polono-ungare. Declarația comună semnată de președinții Poloniei și Cehoslovaciei și de premierul Ungariei evocă „asemănarea situațiilor create în ultimele decenii în cele trei state", care le îndeamnă să tindă, în general, spre realizarea unor obiective similare : restabilirea deplină a independenței de stat, a democrației și libertății ; lichidarea manifestărilor încă existente — sociale, economice și spirituale — ale sistemului totalitar ; crearea democrației parlamentare, a statului modern de drept ; respectarea și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului ; crearea unei economii moderne de piață ; conectarea largă la sistemul politic, economic și legislativ al Europei, la mecanismul politicii ei de securitate. Adevărul este că toate cele de mai sus nu sînt, nici pe departe, specifice doar celor trei state vecine, care au format „Trilaterala". A le confisca în termeni absoluți înseamnă fie a nu recunoaște (în lumina unor drepturi autoconferite), fie a nu cunoaște (lucru care nu-i mai puțin grav decît cel precedent) răsturnările spectaculoase similare (și, implicit, situațiile identice), din celelalte state răsăritene europene.

Actul de constituire a „Trilateralei" prevede expres domenii concrete și vaste de cooperare, care pornesc de la probleme de securitate europeană, trec prin edificarea economiei de piață și a structurilor democratice de ordin politic, și ajung la raporturile între cetățeni, instituții și organizații sociale din cele trei state. De asemenea, se are în vedere ca orientarea cooperării țărilor respective să nu jeneze și să limiteze relațiile lor cu alte state. Se vorbește de cooperarea și colaborarea „Trilateralei" pentru sprijinul reciproc în apropierea de „instituțiile europene", care nu trebuie să ducă la crearea unui „pact", ci la coordonarea eforturilor în negocierile cu CEE, următorii pași care trebuie făcuți de cele trei state fiind în direcția transformării sistemelor multilaterale (Pactul de la Varșovia, CAER) în acorduri bilaterale directe.

Prezentate astfel, obiectivele „Trilateralei" sînt generoase și de salutat. Întrebările apar din momentul în care „Trilaterala" declară, ori susține ritos sau în surdină, că-și limitează „cu regret" (sic !) cooperarea doar la cele trei țări, întrucît în fostele surori răsăritene (ca România sau Bulgaria) democrația politică trebuie să mai facă progrese, asocierea cu ele putînd compromite apropierea „celor trei" de CEE ! Mai mult, în ce privește România s-au făcut aprecieri, de către Budapesta, îndeosebi în legătură cu „puternica minoritate maghiară" din Transilvania, care nu poate să-și îndrepte dorința de cooperare către nimeni !

Reamintim iarăși sensul generos al obiectivelor acestei „combinații regionale", a căror viabilitate o subliniază atracția lor. Ideea nu este deloc nouă. În perioada interbelică ea l-a avut ca unul dintre marii artizani pe Nicolae Titulescu. Se știe cîtă energie și pasiune a pus el în crearea (în februarie 1933) a Micii Înțelegeri, dintre România, Cehoslovacia și Iugoslavia. El vorbea de faptul că țările Europei Centrale trebuie să fie un factor de pace, iar acțiunea lui a fost una a intensificării și consolidării colaborării regionale, ca treaptă spre marea operă politico-economică europeană. „Statele din Europa Centrală trebuie să își dea seama că datoria lor este îndoită : să lucreze pentru ele și să respecte interesele celorlalți", spunea el într-un interviu acordat ziarului budapestan „Az Est", în ianuarie 1933. Este, aici, nu numai o aserțiune de o tulburătoare actualitate, ci și una dintre justificările credibilității demersului, premiselor și țelurilor politicii interne și externe a unei țări. Privită dintr-o atare perspectivă, „Trilaterala" restrînge subiectiv adevărul respectiv, conferindu-i aură de valabilitate doar la statele ce o compun. Cu alte cuvinte, unilateralitatea unghiului de vedere și acțiune este evidentă chiar dacă se susține : „noi nu întreprindem nimic contra ceva, ci în numele a ceva, nu împotriva cuiva, ci pentru binele reciproc". Acestea presupun și impun deschidere și receptivitate spre a putea deveni, într-adevăr, „componentă legitimă a Europei". Altfel, prin rigiditate sau aroganță surprinzătoare pentru vecini sau raporturi tradiționale bune, cîndva, se reeditează inconfortabila și păguboasa (direct pentru statele implicate) scindare europeană !

Dumitru Constantin

Dezvăluiri

„Era în august 1968...“ 3

Discuție cu I. V. Buharkin

expert al direcției istorico-diplomatice din M.A.E. al U.R.S.S.

W. ULBRICHT : „Cu toate mijloacele existente să fie reprimate forțele reacționare și contrarevoluționare“

La 28 iulie 1968, în ajunul întîlnirii de la Cierna-nad-Tisou, ambasadorul nostru la Berlin, P.A. Abrasimov, transmitea la Moscova : „Tov. Ulbricht și-a exprimat următoarele deziderate :

1) Își propune să discute, la viitoarea întîlnire, proiectul apelului către populația R.S. Cehoslovace, pe care, presupune el, îl va prezenta partea sovietică ;

2) speră ca la întîlnire să fie elaborată și discutată platforma politică a forțelor progresiste din R S Cehoslovacă ;

3) consideră că, în condițiile create, este extrem de necesară coordonarea eforturilor propagandistice ale celor cinci țări ;

4) ar trebui să se mediteze cînd ar fi cel mai oportun, din punct de vedere politic, să se anunțe despre începerea manevrelor de trupe ale celor cinci țări participante ale Tratatului de la Varșovia.

La 1 august, P.A. Abrasimov a informat despre ședința Biroului Politic al CC al PSUG, care a examinat situația din Cehoslovacia, și la care „s-a hotărît să se aștepte rezultatele întîlnirii Biroului Politic al CC al PCUS și Prezidiului PC din Cehoslovacia și să se sprijine întru totul acele măsuri care pot fi adoptate în situația creată de către partea sovietică.

Din partea sa, Biroul Politic al CC al PSUG consideră necesare următoarele :

a) cu toate forțele existente să fie reprimate în mod colectiv forțele reacționare și contrarevoluționare din Cehoslovacia ;

b) să fie dezvăluite greșelile, atît ale conducerii anterioare, cît și ale celei prezente ale CC al PC din Cehoslovacia și ale guvernului Cehoslovaciei ;

c) să se elaboreze în comun un program de corectare a greșelilor comise în Cehoslovacia și de însănătoșire a situației în țară, avînd în vedere acordarea sprijinului necesar Cehoslovaciei în înfăptuirea reformelor în domeniul economiei, științei, culturii etc.

În Biroul Politic al CC al PSUG s-a subliniat că Dubcek și anturajul său sînt „revizioniști vicleni și nu s-au dovedit atît de proști, cum părea la început“.

— O informație curioasă pentru meditație ne oferă documentele bulgare. Pentru început am să citez cîte ceva.

TODOR JIVKOV : „Să-i obligăm să capituleze“

În cea de a treia decadă a lunii mai, la indicația lui Todor Jivkov, primul secretar al CC al PC Bulgar, președintele Consiliului de Miniștri al RP Bulgaria, ambasadorului sovietic la Sofia, A.M. Puzanov, i-au fost înmînate materiale privind situația în Cehoslovacia : „Informația privind situația din R S Cehoslovacă“ provenind de la un grup de militari ; o informație și un buletin informativ al Comitetului Securității Statului despre situația din Cehoslovacia. Despre ce era vorba în materiale ?

În buletinul informativ al Comitetului Securității Statului al R P Bulgaria, din 18 mai 1968, se consemna printre altele : că „în Cehoslovacia continuă să se facă afirmații și acțiuni dușmănoase. Comandantul spitalului militar, generalul Engal (evreu) și-a exprimat nemulțumirea că ministrul afacerilor interne (de la Praga-n.n.) nu a înnoit cadrele de contrainformații, unde există persoane prosovietice. Tot el a spus că au fost întreprinse măsuri împotriva unei eventuale intervenții din partea URSS. Întreaga lume a fost informată despre posibilitatea unui atac sovietic. Liderii de dreapta mizează chiar pe un ajutor din partea SUA“. În buletin se mai arăta că în timpul vizitei la Praga secretarul de stat pentru afaceri externe al RSFI, Marko Nikezici, ar fi declarat că „Iugoslavia există deja de 20 de ani fără dictatul Moscovei și nu a pierit, așa încît Cehia, care are o industrie mai dezvoltată va suporta și mai ușor. Iugoslavia, chipurile, ar fi dispusă să medieze în realizarea relațiilor diplomatice cu RFG“.

Informarea pregătită de grupul de militari conținea următoarele concluzii : „1) În urma ajutorului din partea PCUS și a altor partide frățești, precum și în urma intensificării reacției în rîndul unei părți a conducerii P C din Cehoslovacia începe dezmeticirea. Are loc o consolidare a forțelor sănătoase. CC al PC din Cehoslovacia a întreprins primele măsuri împotriva elementelor reacționare, este adevărat, cam nehotărîte și pe jumătate. Din partea grupului lui Dubcek există o subapreciere a posibilităților reacțiunii interne.

2) În rîndul clasei muncitoare și al armatei forțele sănătoase devin active și sînt pregătite pentru acțiuni decisive în stăvilirea reacțiunii.

3) Din toate discuțiile s-a conturat impresia că, în urma greșelilor comise și a campaniei desfășurate împotriva lui de către grupul tov. Dubcek, precum și de către forțele reacționare, grupul tov. Novotny (fostul lider de partid de la Praga, înlăturat în iarna lui '68) este discreditat și nu mai poate să exercite o influență decisivă asupra evoluției evenimentelor.

4) Forțele reacționare se opun măsurilor întreprinse împotriva lor. Ele reunesc o parte din intelectuali și tineret și acționează hotărît și cu un scop precis.

5) În ultimul timp, situația în armată s-a normalizat, se întărește conducerea unică și disciplina, se restabilește pregătirea trupelor pentru luptă. Efectivul de conducere din armată este îngrijorat de situația din țară și este gata să acționeze împotriva forțelor reacționare, dacă o asemenea sarcină va fi trasată de CC al PC din Cehoslovacia. Efectivul este completat cu generali și ofițeri, care au participat la lupta împotriva fascismului, care au terminat academii militare în URSS. Comandamentul armatei este devotat noii conduceri a CC al PC din Cehoslovacia.

6) Conducerea de partid, în frunte cu tov. Dubcek, invocînd posibilele dificultăți politice din țară, tinde să evite ajutorul militar din partea URSS și a altor țări socialiste“.

În informarea Comitetului Securității Statului se anunță că „principalele atacuri ale elementelor reacționare sînt îndreptate împotriva PC din Cehoslovacia și a organelor securității statului. În presă sînt dezvăluite forme și metode de lucru ale KGB — agentura, tehnică, controlul corespondenței etc. Lucrătorii organelor KGB sînt învinuiți de toate perversiunile posibile, soțiile lor sînt concendiate, în școli își bat joc de copii. 7—8 lucrători ai KGB s-au sinucis...“ Se trage concluzia că „în partid, în clasa muncitoare, în miliția muncitorească, în securitatea statului, în armată există forțe sănătoase și nu este nevoie de amestec din afară, pentru a face ordine în țară, numai dacă din partea prezidiului CC al PC din Cehoslovacia vor fi date indicații ferme și corecte. Tov. Dubcek minte partidele frățești și propriul partid că el este pentru prietenia cu Uniunea Sovietică. După cum se vede, el însuși se află pe poziții revizioniste. Oamenii așteaptă indicații de sus, iar el tace. Doar la ultima consfătuire, în urma criticilor aduse, a fost nevoit să ia unele jumătăți de măsură“.

Reprezentantul permanent al URSS la ONU, I.A. Malik, a comunicat, la 21 mai 1968, că, într-o discuție cu el, reprezentantul bulgar a declarat, printre altele, că „după dovezile pe care le are, în noua componență a Biroului Politic al Partidului Comunist din Cehoslovacia, formată din 11 persoane, există șase oameni de naționalitate evreiască și că însuși Dubcek ar fi, de asemeni, de naționalitate evreu. O asemenea situație, dacă este adevărată, a spus interlocutorul, nu poate fi considerată normală, în condițiile actualei stări de lucruri din Cehoslovacia“.

— Ceea ce, dv. Igor Vasilievici, ați prezentat acum, ne obligă să tragem niște concluzii. În primul rînd, vedem că s-au pus în mișcare informații ale unor agenturi. În al doilea rînd, a apărut ceva nou și neașteptat în argumentări — intimidarea cu pericolul sionismului. Este de necrezut ! Dar care era poziția lui Jivkov însuși ?

— Ambasadorul sovietic, relatînd despre discuția cu tov. Jivkov, sublinia îngrijorarea lui în legătură cu situația în R S Cehoslovacă. După părerea interlocutorului, situația se înrăutățește tot mai mult. A avut loc un schimb de păreri în Biroul Politic al PC Bulgar. Membrii Biroului Politic și-au exprimat extrema îngrijorare și neliniște și s-au pronunțat pentru luarea grabnică de măsuri hotărîte. Cehoslovacia va fi ca România sau Iugoslavia, sau poate cu mult mai rău, dacă nu se vor lua rapid măsuri. Noi putem pierde Cehoslovacia ca țară socialistă. Înrăutățirea în continuare a evenimentelor în Cehoslovacia poate fi deosebit de periculoasă pentru Ungaria și Polonia. În RDG și Bulgaria situația politică este stabilă. Și în țările amintite există, desigur, unele grupuri de nemulțumiți, însă ei nu se pot manifesta — conducerea CC al PC Bulgar stăpînește puternic situația în partid și în țară.

Despre Dubcek, Jivkov vorbea în termeni negativi. Acum este greu de înțeles, spunea el, de ce se poartă Dubcek așa. Este puțin probabil ca purtarea lui Dubcek să poată fi explicată prin lipsă de experiență și prin nehotărîre. Nu cumva în spatele acesteia se ascunde ceva cu mult mai periculos ? (Va urma)

Primim la redacţie

Vasile Dumitrescu, Ploieşti. Articolul publicat în revista „Lumea azi" nr. 5, se referă în mod explicit la fostele ţări socialiste. Dacă nu aţi reuşit să pricepeţi că acolo îmi propuneam să identific mecanismul prin care excluderea iniţiativei private din relaţiile de producţie afectează, **în principiu**, eficienţa economică, mă tem că lectura pe care v-am prilejuit-o a fost o pierdere de timp. **Deficitul de eficienţă** pe care proprietatea de stat îl induce în activitatea economică **nu** este efectul unor vicii administrative. În socialism el se maximalizează nu atît datorită corupţiei, cît generalizării proprietăţii de stat. În măsura relativă, acest deficit caracterizează şi sectorul public din cadrul economiilor capitaliste. Sectorul public reprezenta la sfîrşitul anilor '70 (conform procentului din valoarea adăugată pe întreaga economie) : 40% Austria, 35% Suedia, 30% Italia, 25% Norvegia, 20% RFG, 8% Marea Britanie, 7% Franţa, 5% Belgia, 0% Olanda. Ideea naţionalizării a fost o constantă a programelor politice ale stîngii europene. Amploarea sectorului public era direct proporţională cu forţa partidelor socialiste şi comuniste dintr-o ţară sau alta. Pe scara valorică a partidelor de stînga, diminuarea discrepanţelor de avere şi ameliorarea protecţiei sociale primează în faţa preocupării pentru eficienţă. În perioadele de guvernare social-democrată (dacă aceste partide nu adoptă un program economic liberal) se înregistrează stagnarea creşterii economice. Suedia, cel mai important fief al social-democraţilor occidentali, deţine de mai bine de un deceniu cea mai scăzută rată de creştere. Eşecul programului etatist desfăşurat de laburişti a impus menţinerea conservatorilor la conducerea Angliei, 3 mandate consecutiv. Apariţia sectorului public, **în interiorul** unui ansamblu economic caracterizat de iniţiativa privată, se motivează întotdeauna **pe baza altor criterii** decît cel al creşterii eficienţei ; salvgardarea independenţei naţionale ; dezvoltarea unor sectoare-cheie, care, fie lucrează în pierdere, fie, neaducînd profit pe termen scurt, nu atrag investiţii. Departe de a fi cel puţin la fel de **eficient** precum sectorul privat, sectorul public poate fi **eficace** : în anumite conjuncturi, statul îşi propune să echilibreze ansamblul economic şi social prin intermediul naţionalizărilor. V-aţi referit la cazul Franţei. Să zăbovim puţin asupra celor 3 valuri de naţionalizări din această ţară. În 1936, stînga franceză trece în proprietatea statului Banca Franceză, industria de armament şi 75% din industria aeronautică. Frontul Popular urmărea **nu** creşterea eficienţei economice, ci pregătirea ţării pentru eventualitatea unui război cu Germania. La sfîrşitul războiului, Consiliul Rezistenţei (dominat de socialişti şi comunişti) naţionalizează transportul feroviar, transportul aerian, industria energetică, 50% din industria aeronautică şi 40% din industria de automobile (în total 11% din valoarea adăugată se realiza în sectorul public). Fără să împărtăşească simpatii de stînga, generalul De Gaulle promovează acest program : el cosidera că autoritatea statului va repune în marş economia de piaţă. În 1982, şeful guvernului socialist, Pierre Mauroy, motiva al III-lea val de naţionalizări prin necesitatea de a răspunde crizei economice mondiale. Sectorul public urma să determine : un nivel de investiţii acceptabil ; promovarea progresului tehnologic ; posibilitatea planificării orientative. Cifra de afaceri a industriei naţionalizate sporea de la 18% la 32%. Socialiştii au menţinut şomajul în limite controlabile dar au sporit datoria publică. În perioada 1986—1988, guvernul de dreapta condus de J. Chirac dezetatizează 116 întreprinderi industriale şi 12 bănci. În sfîrşit, un element interesant pentru fondul acestei probleme. Revenind la guvern, socialiştii au adoptat un program economic de nuanţă liberală. Ei nu au re-naţionalizat cele 12 grupuri industriale care fuseseră privatizate. 2. Consideraţiile dumneavoastră plasează începutul socialismului undeva prin secolul XVI. Vă referiţi probabil la secta creştină a anabaptiştilor care, sub influenţa doctrinei sociale a teologului Thomas Münzer, devine curentul cel mai radical din întreaga reformă şi participă, în anii 1524—1526, la Războiul ţărănesc din Germania. În acelaşi timp, vă lepădaţi de Marx ca de Satana şi refuzaţi să-l includeţi pe cel care, conform dicţionarului Larousse, „a dat socialismului un conţinut doctrinar omogen", în istoria „bisericii" dumneavoastră. Primul aspect se poate discuta : în cartea sa despre Civilizaţia greacă, André Bonnard considera epoca lui Pericle un fel de „socialism antic" ; cîţiva comentatori au văzut în Republica platoniciană prototipul unui stat socialist. Doar prea multă rigoare ar putea limita istoria socialismului la perioada de după 1822, cînd termenul apare în scrisoarea pe care un anume Edward Cowper o trimite lui Robert Owen. În schimb, a nu integra marxismul în ansamblul gîndirii socialiste este cel puţin bizar. Continuîndu-i pe Fourier şi Proudhon, Jean Jaurès, principalul iniţiator al socialismului francez, afirmă că „nu există socialism decît acolo unde se manifestă voinţa metodică de a transfera **colectivităţii** proprietatea capitalului productiv". **Ideea colectivistă** (apropierea socială a pămînturilor, fabricilor, băncilor), a fost operaţionalizată de clasicii socialismului ştiinţific. **Egalitarismul** reprezintă fondul originar al socialismului. El s-a exprimat plenar în cele două experimente istorice ale acestei doctrine : socialismul rusesc şi socialismul chinez. Ce care, cînd verifică o teorie, ignoră experienţele ale căror rezultate nu-i convin îşi barează (şi ne barează) calea spre adevăr. Programele partidelor social-democrate din Occident nu mai pun în cauză structurile societăţii **inegalitare** burgheze (cel al social-democraţilor din Suedia prevede, încă din 1959, „protejarea şi încurajarea proprietăţii private"). Socialismul a sfîrşit acolo într-o etică umanistă şi în „securism" social (securitatea locurilor de muncă, protecţia claselor defavorizate etc.).

Gabriel Ivan

Octavia Vasilian, Slobozia. Producţia mondială de grîu a sezonului iulie 1990 — iunie 1991, este evaluată la 594 milioane tone, cifră mai mare cu 52 milioane tone decît producţia anului precedent, dar inferioară cu un milion de tone estimării anterioare făcute de Consiliul Internaţional al Grîului. Pentru sezonul 1991—1992 se apreciază că nivelul producţiei va scădea cu 10%. Întrucît consumul este apreciat la 572 milioane tone, în actualul sezon se poate proceda la o refacere a rezervelor mondiale, fără a se putea atinge stocurile de acum cinci ani. Se anticipează că aceste rezerve vor fi în iunie 1991 de 130 milioane tone.

profil

Mario Soares

preşedintele Portugaliei

Preşedintele Republicii Portugheze, Mario Soares, care sîmbătă 9 martie şi-a început al doilea mandat de cinci ani în această înaltă funcţie, s-a născut la Lisabona, la 17 decembrie 1927.

Tatăl său, Joao Soares, a fost ministru într-unul din primele guverne formate după căderea monarhiei în 1910.

Licenţiat în drept şi ştiinţe istorico — filozofice la Universitatea din Lisabona, a profesat ca avocat şi este autor a numeroase lucrări politico-sociale.

Dl. Soares şi-a început activitatea politică ca membru al unor organizaţii de tineret în opoziţie cu regimul dictatorial al lui Antonio de Oliveira Salazar. În 1948, este numit secretar al comisiei pentru sprijinirea candidaturii la preşedinţie a generalului Norton de Matos, adversar al regimului lui Salazar. În anul 1964 participă activ la întemeierea Mişcării Socialiste Portugheze, predecesoare a Partidului Socialist Portughez, creat în 1973 în Germania, în timpul exilului lui Soares, el fiind unul din principalii săi membri fondatori. Încă de la înfiinţarea Partidului Socialist, Mario Soares a fost ales secretar general, funcţie în care a activat pînă în anul 1985, cînd şi-a prezentat candidatura pentru preşedinţia republicii.

Pentru activitatea sa politică împotriva dictaturii lui Salazar a fost închis şi deportat în insulele Sao Tomé şi Principe, în 1968. Între 1970 şi 1974 a fost exilat în Franţa pentru denunţarea fraudelor electorale şi opoziţia sa publică împotriva sistemului colonial. Reîntors în Portugalia în urma revoluţiei din 25 aprilie 1974, ocupă postul de ministru al afacerilor externe în trei guverne provizorii, ocupîndu-se cu asiduitate de decolonizarea teritoriilor portugheze de peste mări. În al patrulea guvern provizoriu a fost numit ministru de stat. Este ales de mai multe ori deputat în parlament, şi după triumful în alegerile din 1976 este numit prim-ministru.

Între anii 1983 şi 1985 este din nou prim-ministru în al nouălea guvern constituţional. La alegerile din 26 februarie 1986, în care îşi depusese candidatura la preşedinţie, iese victorios cu 51,1 la sută din voturi, iar la 13 ianuarie 1991 a fost reales pentru al doilea mandat cu un procent de 70,4 la sută.

Este căsătorit cu o fostă actriţă, Maria de Jesus Barroso, şi are doi copii-: Joao şi Isabel.

I. I.

poşta redacţiei

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Mioara Tecuceanu. Cluj. Trei minorităţi din Ungaria evrei, ţigani şi germani — au solicitat compensarea daunelor suferite în perioada 1938—1949, în cadrul proiectului de lege vizînd acordarea de îndemnizaţii foştilor proprietari, ale căror bunuri au fost confiscate de la instalarea la putere a comuniştilor în iunie 1949. Potrivit unui deputat din opoziţia liberală, Tamas Raj, care a evaluat la 337 000 bunurile imobiliare aparţinînd evreilor deportaţi în lagărele naziste de exterminare, regimul comunist ungar a primit, în perioada 1970—1971 din partea guvernului vest-german 10 milioane de mărci din care doar o mică parte a revenit adevăraţilor destinatari. Reprezentanţii minorităţii evreieşti, estimată în Ungaria la 80 000 de persoane, reproşează guvernului de la Budapesta „discriminarea" evreilor care au suferit de pe urma persecuţiilor naziste în perioada celui de-al doilea război mondial. Minoritatea germană, evaluată la aproximativ 200 000 de persoane, protestează împotriva legii, ce nu ţine cont de suferinţele acestei naţionalităţi, zeci de mii de unguri de origine germană fiind trimişi în lagăre de muncă din Uniunea Sovietică. Ţiganii, în număr de aproximativ 600 000, reclamă, la rîndul lor, acordarea de indemnizaţii pentru cei deportaţi în timpul celui de-al doilea război mondial.

Ion Popescu, Galaţi. Într-adevăr, agenţiile de presă au inserat o astfel de informaţie. Vă oferim cîteva detalii. O cameră spion foarte rară, decorativă, în formă de inel, care se presupune că a fost cumpărată şi folosită de KGB, va fi vîndută la licitaţie la Christies Auctioneers la Londra. Inelul este evaluat între 5 910-9 850 dolari (3-5 000 lire) şi va fi licitat la 14 martie. Inelul este executat din aur rusesc şi este oferit spre vînzare de către un necunoscut.

Vasile Andreescu, Bucureşti. 23 de ţări europene, Statele Unite şi Canada au semnat la Espoo, Finlanda, primul acord internaţional major pentru controlul poluării dincolo de frontierele naţionale. În cadrul acestui acord, cunoscut sub denumirea de Convenţia privind evaluarea impactului poluării dincolo de frontierele naţionale, semnatarii se angajează să prevină, să reducă şi să controleze poluarea dincolo de frontierele naţionale Semnatarii se obligă să negocieze cu statele vecine în legătură cu activităţile care au un impact „negativ semnificativ" dincolo de frontierele naţionale. Uniunea Sovietică urmează să semneze acordul după ce va primi autorizarea din partea Moscovei. „Sîntem pe cale de a forma un nou Cabinet de Miniştri ; prin urmare, nu avem încă nici o confirmare. În principiu însă, nu există nici un motiv pentru care să nu semnăm documentul", a declarat Sokolovski, ministrul sovietic al mediului înconjurător, la o conferinţă de presă. Reprezentanţii republicilor sovietice Bielorusia şi Ukraina au semnat acordul, împreună cu Albania, Bulgaria, România, Polonia şi majoritatea guvernelor vest-europene. Ministrul mediului înconjurător din Finlanda, Kaj Barlund, a jucat rolul de gazdă la această reuniune a Comisiei pentru Europa a ONU, care numără 31 de membri. „Documentul a fost semnat atît de Est cît şi de Vest. Acest lucru este foarte important. Nu avem un acord similar în alte probleme, internaţionale", a declarat Niet Smet, ministrul mediului din Belgia. Acordul va intra în vigoare la trei luni după ratificarea lui de către cel puţin 16 state membre ale acestei Comisii a ONU. Lista în 17 puncte a activităţilor care ar putea provoca poluarea dincolo de graniţele naţionale include construirea unor întreprinderi industriale mari, a rafinăriilor petroliere, a centralelor energetice nucleare, a şoselelor, a fabricilor pentru prelucrarea reziduurilor, precum şi a barajelor şi rezervoarelor de dimensiuni mari. Nu au fost menţionate fabricile sau instalaţiile militare, pentru că delegaţii nu au cerut includerea lor, a declarat Barlund. Documentul prevede posibilitatea creării unor comisii de anchetă care să studieze activităţile unor ţări membre, dacă acest lucru va fi cerut de alţi semnatari. Se fac, de asemenea, recomandări privind crearea unui tribunal care nu ar avea puteri punitive, şi se prevede ca problemele necesitînd un arbitraj să fie prezentate Tribunalului Internaţional de la Haga.

LUMEA azi săptămînal independent de politică externă

ANUNŢ IMPORTANT

radio CONTACT

După trierea sutelor de scrisori ale participanţilor la CONCURSUL INIŢIAT DE REVISTA „LUMEA AZI" în colaborare cu RADIO „CONTACT" au fost omologate 136 de răspunsuri exacte. Tragerea la sorţi a acestora pentru a-i afla pe fericiţii cîştigători va avea loc la data de miercuri 3 aprilie 1991, ora 11 în sala „Flacăra", Casa Presei Libere, corpul C, parter. Sînt invitaţii noştri toţi cei care doresc să participe.

ABONAMENTE

Anunţăm pe cititorii noştri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziţia 18 pe lista publicaţiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poştale din ţară.

STIMAŢI CITITORI

Revista vă pune cu plăcere la dispoziţie spaţii publicitare cu plata în lei sau în valută prin intermediul Agenţiei de publicitate „PRESTIP", specializată în publicitate prin presă.

Pentru informaţii vă rugăm să vă adresaţi la „PRESTIP" — Agenţie de publicitate, Calea Victoriei, Nr. 135 Intrarea A, et. 7, cam. 33—35, sector 1, tel. 59.25.77, zilnic între orele 8—16, sau la redacţie, telefon 18.50.81.

Coordonatorul rubricii : Ileana Iordache

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 71 341, căsuţa poştală 33-29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţia „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi viral în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., Bucureşti, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.F.B.

"BANKCOOP"

Banca de Credit Cooperatist

BCCoob

BCCoop

Banca de Credit Cooperatist
„BANKCOOP"

Banca de Credit Cooperatist „BANKCOOP" – societate pe acțiuni, cu un capital de 2,5 miliarde lei, efectuează toate operațiunile bancare, în lei și valută pentru persoane fizice și juridice din țară și străinătate.

Se fac depuneri la capitalul băncii începînd cu data de 1 decembrie 1990, la sediul Sucursalei Municipiului București din str. Moxa nr. 20 și la sediile sucursalelor județene.

Valoarea nominală a unei acțiuni este de 2 500 lei.

Opțiunile se pot face și în valuta preferată, iar numărul și valoarea acțiunilor se vor echivala la data vînzării acestora.

Relații suplimentare la Sucursala Municipiului București, telefon 59.27.05. și la sucursalele județene sau consiliile județene ale cooperativelor de credit.

Banca de Credit Cooperatist
„BANKCOOP"

BCCoop

Lei 10

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

8317

LUMEA azi

Nr. 13 28 martie 1991

ancheta noastră

Vor fi consolidate la timp coloanele democrației?

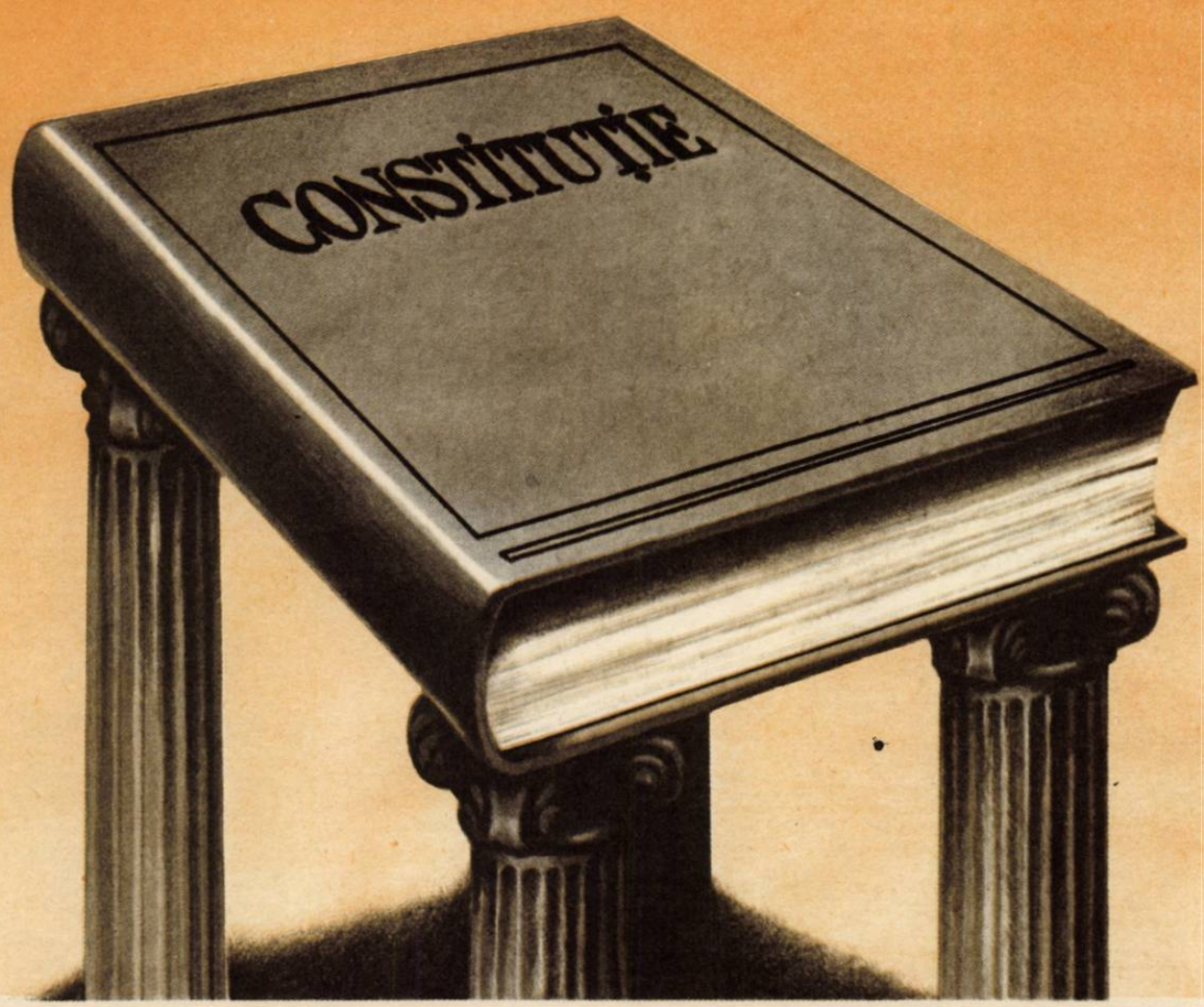

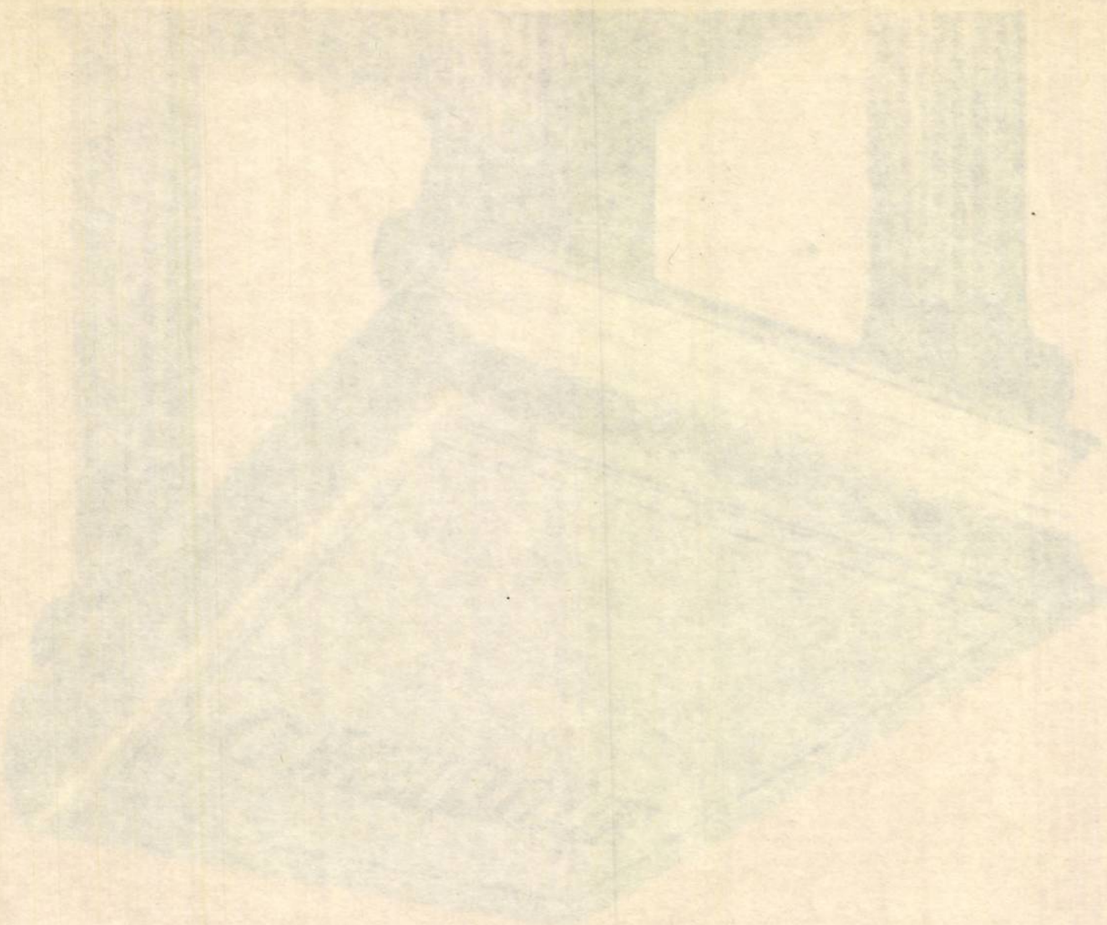

LUMEA săptămînal independent de politică externă azi

Anul III, serie nouă,
nr. 13 (1428), 28 martie 1991

Sumar

EDITORIAL. **Transparență sau butaforie ?** Ștefan Nicolae 1

PROBLEME ROMANEȘTI. **Vor fi consolidate la timp coloanele democrației ? (I).** Anchetă realizată de Bogdan Torcătoru 2

— **Un turneu în trei secvențe.** 5

ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ. **Germania. Banul tot la bon trage !** Cristian Moanță 6

— **Uniunea Sovietică. Economia trece pe primul plan.** Alexandru Antonescu 7

— **Ungaria. La un an de la primele alegeri libere.** Éva Galambos 8

— **Kuweit. Start ratat ?** Ovidiu Dranga 9

— **Golful Persic.., și dosarele păcii.** Dumitru Constantin 10

— **Franța. Mitterrand de la un război la altul — cel diplomatic.** Doina Topor 11

— **Japonia și Peninsula Coreea. Trecut și prezent.** Mihaela Brumă 14

— **SUA. America vindecată de „sindromul vietnamez".** Ștefan Nicolae 16

1 000 + 1 12

OPINII. **Semnal de reținut.** Henri Zalis 15

REPORTAJ PE GLOB. **„Istanbul, Constantinopole..." (2).** Ana Maria Tatovici 17

PANORAMIC. **Cernobîl : descindere în inima infernului.** 19

Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată așa ceva ! (12). 20

SERIAL. **Crizantema și sabia.** Florea Țuiu 21

DEZVĂLUIRI. **„Era în august 1968..." (4)** 22

PROFIL. **Francisco Fernandez Ordoñez, ministrul afacerilor externe al Spaniei.** 23

POȘTA REDACȚIEI 23

Revista noastră folosește serviciile Rompres, precum și alte surse.

Închiderea ediției : 26 martie 1991

Coperta I
Sorin Turculeț

Transparență sau butaforie?

Se pare că de la revoluție încoace s-a dezvoltat o adevărată artă a disimulării adevărului. Fenomene și evoluții care ar fi trebuit foarte bine cunoscute de opinia publică, începînd cu deslușirea cauzelor și a condițiilor în care acestea s-au petrecut, au fost împinse și menținute într-un soi de ceață. Orbecăind prin ea, abia dacă se deslușesc contururile unor protagoniști, abia dacă poți ghici anumite cauze. Și iată că în asemenea condiții nici azi nu se știe cine au fost teroriștii, de ce au fost judecați și condamnați în pripă „odioșii", cine au fost cei care au provocat victimele revoluției ; și tot așa nu se știe cine au fost organizatorii anumitor mitinguri, cine a fost la originea faptelor petrecute la Tîrgu Mureș sau în 13—15 iunie la București etc. Deși în legătură cu unele dintre aceste evenimente s-au constituit comisii parlamentare, s-au publicat rapoarte, vălul care le acoperea a fost doar puțin dat la o parte, pentru a cădea din nou ca o deasă pînză de păianjen.

În aceste condiții, s-a creat terenul cel mai prielnic pentru suspiciune, zvonuri, fabulație, manipulări, adevărul rămînînd ca o lumină zărită cînd și cînd. Cu toții am sperat că, treptat, lucrurile vor intra pe un făgaș normal, că va veni și ziua cînd adevărul va fi rostit răspicat, în primul rînd de la înălțimea puterii, indiferent dacă ar fi inconfortabil pentru cineva anume.

Dar între timp zilele întîrzie, continuăm să ne exercităm în „mitologicale", să fabulăm în jurul unor fapte despre care știm o parte din adevăr.

Aceste gînduri ne-au fost stîrnite de cîteva fapte mai recente din viața noastră politică, unde — cu voie sau fără voie — în locul transparenței promise și mult așteptate, ni se propune o privire printr-un geam semiopac. Iată, bunăoară, mult comentata problemă a demisiilor recente din guvern. În urma unei, se pare, agitate ședințe a guvernului, în care trebuiau adoptate măsurile pentru cea de-a doua fază a programului de liberalizare a prețurilor, este anunțată o formulă de acțiuni ce părea să fie „emanația" întregului cabinet. Ulterior, se anunță că doi miniștri și-au prezentat demisia (domnii Vătășescu și Stolojan), iar alți doi (domnii Zisu și Pană) se vor retrage pe motive de sănătate. Luînd de bune explicațiile în legătură cu motivele de sănătate (formulă care, însă, prea seamănă cu realități cunoscute la noi și în alte părți) au rămas neconvingătoare motivațiile în legătură cu cele două demisii. Sînt vehiculate știri că cei doi ar fi fost promotorii unor măsuri mai hotărîte de liberalizare, purtătorul de cuvînt tace, iar la cabinetele celor doi miniștri ziariștilor li se răspunde că ei nu vor să dea declarații.

Ulterior, dl. Dijmărescu declară că n-ar exista „ulii și porumbei" în guvern, că n-ar fi o aripă radicală și una moderată și opinia publică este informată că miniștrii respectivi au fost solicitați să-și continue activitatea în cadrul guvernului. Ce să se înțeleagă din toate aceste acțiuni (ca să nu le spunem manevre) subterane ? Că se fac eforturi de a se păstra coeziunea actualei echipe guvernamentale ? Aceasta ar putea fi explicația cea mai la îndemînă mai ales că au fost două precedente. În cazul dlui Andrei Pleșu respingerea demisiei a fost înțeleasă de multă lume ca un efort al șefului guvernului de a nu introduce vreo fisură în unitatea echipei sale și, deci, de a respinge orice undă de suspiciune în ce privește acest spirit de echipă.

Se părea că aceeași rețetă va fi utilizată și în cazul dlui Ion Aurel Stoica, cu atît mai mult cu cît unele din motivele demisiei sale păreau interpretări subiective și excesiv de puritane ale unor principii, altfel perfect valabile în orice acțiune de guvernare. Dar nu, demisia sa este acceptată, oferindu-i-se apoi postul de consilier al primului ministru. De-abia după convenția FSN s-a înțeles, că, de fapt, demisia dlui Stoica a fost acceptată doar pentru netezirea drumului spre o funcție de răspundere în cadrul partidului. Explicație care, desigur, oficial este și ea respinsă.

Dar, apropo de această convenție, și aici s-au petrecut o serie de fapte care au demonstrat acest „sindrom al coeziunii". La început se pare că liderii FSN au căutat să reducă la minimum orice tendință centrifugă, dar ulterior — din motive tactice — desprinderea unei grupări, dacă nu a fost încurajată, în orice caz, nu a fost deplinsă. Că a fost așa o dovedește și reacția, rapidă de astă dată, de recuperare a grupului „revoluționarilor" (în frunte cu Dan Iosif) care dacă ar fi făcut o sciziune ar fi aruncat un alt fel de lumină asupra Frontului. Cu alte cuvinte, unora li s-a permis să „miște în front", alții au fost readuși la matcă după formula „totul pentru front".

Din sentimentalism sau din aceeași năzuință spre unitate se menține și echipa consilierilor prezidențiali, deși în legătură cu unii dintre ei s-au exprimat puncte de vedere prin care se punea sub semnul întrebării competența, sau se scotea în evidență oportunismul.

Reiese, credem, în mod evident, că în locul transparenței, diversele eșaloane ale puterii preferă să construiască decoruri în spatele cărora adevărul se lasă abia ghicit.

Ștefan Nicolae

Vor fi consolidate la timp coloanele democrației?

Constituția — legea fundamentală a unui stat — se află în curs de elaborare. Ritmul a devenit alert, în ultimul timp (cît de alert poate fi în condițiile necesității elaborării, în paralel, a legilor ordinare care angrenează pe membrii Adunării Constituante, și în condițiile existenței unei proceduri de votare desuete — în raport cu metodele moderne de exercitare a acestuia — care afectează curgerea și continuitatea discuțiilor). Cele două zile pe săptămînă afectate acestei legi „întemeietoare" reprezintă, de fapt, cel mai important și așteptat eveniment legislativ intern. Asistăm la o conlucrare a variatelor grupări politice în interesul întregii națiuni, dar și la o confruntare a acestora, cu aceeași motivație.

Proiectul de Constituție a României a fost considerat la Veneția, în cadrul Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept, ca fiind cel mai avansat dintre toate proiectele prezentate (Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria). Au fost făcute însă unele critici (care ar trebui să dea de gîndit), cum ar fi acordarea de puteri prea largi președintelui României, autorizarea Guvernului de către Parlament să legifereze prin decrete și altele.

Forma pe care o va dobîndi Constituția (ținînd seama de majoritatea parlamentară și de declarațiile unor membri ai opoziției care arată că amendamentele propuse de reprezentanți ai acesteia sînt abordate cu prejudecăți politice) va marca orientarea întregii societăți, astfel încît ar fi de dorit ca apropierea prea grabnică a termenului adoptării ei să nu împiedece asupra caracterului larg, democratic al acesteia.

Mirela Iamandi

Vasile Văcaru (F.S.N.)

Sperăm că, majoritari fiind, ne gîndim la țară mai mult decît opoziția!

Î. : Cum apreciați, avînd în vedere termenele prevăzute pentru adoptarea Constituției, actualul ritm al lucrărilor Adunării Constituante ?

— Termenele prevăzute pentru adoptarea Constituției mi se par extrem de scurte. Asta din mai multe puncte de vedere : pe de-o parte, anteproiectul de Constituție pe care l-a elaborat Comisia de redactare este foarte generos, e foarte explicit de fapt fiecare element al fiecărei teze, astfel că trecerea în revistă a lor necesită foarte mult timp. Corelat cu mulțimea de proiecte de legi ordinare care ne așteaptă, ritmul poate să pară a fi infernal. Totuși, conștienți de faptul că principala misiune a Parlamentului actual este adoptarea Constituției, am luat hotărîrea (materializată în ultimele săptămîni), de a acorda două zile „pline" săptămînal Adunării Constituante. Noi sperăm oricum ca în termenul prevăzut să elaborăm Constituția cu toate că, neștiutori toți în ale legislației, am prevăzut un regulament destul de alambicat. Deci aprobăm anteproiectul de Constituție prin votarea fiecărei teze, la care fiecare grup parlamentar propune amendamente, pe urmă se redactează Constituția și reluăm procesul și abia în final vom vota Constituția efectivă.

Î. : Considerați că există discrepanță între modul de abordare al amendamentelor propuse de opoziție (față de cele propuse de membrii FSN), atît din punct de vedere al supunerii la vot, cît și din punct de vedere al votării propriu-zise ?

— Nu, n-aș zice că există discrepanțe. În fond, Constituția, prin anteproiectul ei, prin tezele pe care le pune la dispoziția membrilor Adunării Constituante, decelează opțiuni politice. Prin urmare, jocul politic este firesc să ducă la propunerea de către opoziție de amendamente care îi servesc, respectiv, de către grupul FSN, de amendamente care să servească majorității. Fiecare pretinde că se gîndește la țară. Noi sperăm că, majoritari fiind, ne gîndim la țară mai mult decît opoziția. Însă discrepanțe n-aș zice că sînt, din nici un punct de vedere, între modul de abordare al amendamentelor.

Î. : Puteți da o apreciere faptului că uneori prezența la lucrări a membrilor Adunării Constituante e considerată insuficientă ?

— Sigur, la prima vedere, prezența la lucrări ar părea că este insuficientă, dar trebuie să ținem seama că în același timp cu Adunarea Constituantă noi trebuie să elaborăm (și am elaborat) și legi ordinare, deci comisiile lucrează, în același timp lucrează comisii de mediere, vin noi proiecte de legi de la guvern, se inițiază proiecte de legi de cîțiva membri ai Camerei sau ai Senatului, și toate acestea trebuie lucrate. Prin urmare, dacă există scaune goale în Constituantă, acestea se datorează efectiv muncii asidue pe care acei membri o depun în paralel în comisii diverse. În plus, există activitate externă a Parlamentului, extrem de bogată, Comisia pentru politică externă a Parlamentului este formată din 56 de parlamentari, și diversele grupuri și delegații care vin necesită discuții. Dacă prezența e considerată insuficientă de către public, consider aceasta o nedreptate, pentru că orice absență e explicabilă.

Î. : Aș fi vrut să vă referiți și la absențele nemotivate...

— Ca medie statistică ele reprezintă un procent prea mic pentru a fi luat în considerare. Toate absențele sînt motivate și, în nici un caz, n-aș putea să zic că membrii unei formațiuni lipsesc mai mult.. Sigur că, fiind structurată pe grupuri parlamentare, dacă lipsesc de la liberali 3 senatori, se observă imediat și se trag concluzii, dar fără suficientă substanță pentru a fi considerate ca adevărate.

Î. : Poate fi interpretată atitudinea absenților nemotivați ca o lipsă de interes sau în alt sens ?

— Nu, în nici un caz nu poate fi considerată o lipsă de interes, pentru că există un interes major al tuturor membrilor Constituantei. Ce m-ar deranja, în acest sens, ar fi votarea permanent negativă a unora.

Î. : Sînt multe cazuri din acestea ?

— Sînt. Se repetă de fapt la Constituantă ce s-a întîmplat la legea fondului funciar, cînd extrem de multe articole, și legea, în final, nu a fost votată.. S-au abținut, de pildă, PNL, PNȚ-cd, PER și MER și, în final, au făcut propagandă că **dînșii** au votat legea. La Constituantă sînt situații cînd permanent se votează împotrivă.

Î. : Ați putea da un exemplu de teză importantă care să fi fost astfel boicotată ?

— Dacă aș focaliza pe o anumită teză, n-ar fi extrem de sugestiv, dar sînt teze succesive la care se votează împotrivă. De pildă, din cauza unui cuvînt. Ideea generală e că tezele au un caracter mai mult politic, reprezintă opțiunea politică și nu trebuie să ne deranjeze un cuvînt. Abia în faza de redactare efectivă sînt importante și virgulele, conjuncțiile etc.

I. : Cum explicați oscilațiile notabile înregistrate la rezultatele votării repetate a aceleiași probleme ?

— E relativ simpu de constatat că ies din sală unele persoane chemate de diverse treburi și la 500 de oameni numai un procent de 5% înseamnă 25 de votanți. Asta ar putea fi o explicație. În plus, sistemul de vot e primitiv și uneori trebuie să fiu extrem de atent ca să înțeleg exact ce se întîmplă și ca numărătoarea să fie corectă.

Î. : Credeți că în viitorul apropiat s-ar putea trece la un sistem de vot mai modern ?

— S-au făcut deja primii pași, prin formarea unei comisii care a luat legătura cu

firme interesate care ar putea să doteze cu un sistem electronic sala „Omnia" și să sperăm că pînă la o trecere la votarea efectivă pe teze a proiectului de Constituție (nu a anteproiectului) vom putea realiza acest lucru. Pentru că, realmente, este inadmisibil ca într-o Constituantă să se procedeze ca în prezent.

Î. : Numai în sala „Omnia" sau și la sala Adunării Deputaților ?

— Sala de la Cameră nu poate fi folosită, pentru că deputații sînt jos, iar senatorii sus, ceea ce creează, dintr-o dată, probleme de ordin tehnic. După punerea în funcțiune a sistemului electronic de vot, Adunarea Constituantă s-ar muta la sala „Omnia".

Î. : La „Comisia Europeană pentru democrație prin drept" de la Veneția, proiectul român de Constituție a fost considerat „cel mai avansat" dintre proiectele similare ale restului țărilor est-europene. Cum puteți interpreta această apreciere ?

— A fost considerat cel mai avansat pentru că, într-o perioadă extrem de scurtă (mai puțin de 6 luni de la începerea lucrărilor Adunării Constituante), s-a prezentat deja un proiect care a fost discutat cu zeci de experți, cu zeci de comisii ale unor organisme internaționale, care l-au apreciat ca extrem de coerent, congruent, mai ales, ca foarte explicit pentru teze (de anteproiect) în faza în care se găsește. Aceasta creează facilități deosebite pentru trecerea la următoarea fază, cea de redactare propriu-zisă a tezelor.

Emil Tokacs (P.N.L.)

Cine și de ce se teme de votul secret?

Î. : La început, vă rugăm să vă referiți la ritmul lucrărilor Adunării Constituante.

— Ritmul este extrem de alert, pentru că necesitățile o impun. La data de 11 ianuarie 1992, Constituția trebuie terminată. Ca urmare, se fac eforturi în acest sens. Rezultatul acestei stări de lucruri este o muncă în asalt și-mi este teamă că va suferi calitatea. Dar, dacă vrem să respectăm termenul impus de Legea electorală, adoptată de CPUN (și care trebuie respectată), trebuie să lucrăm în acest ritm. Este un ritm impus, pentru care nu pot învinovăți pe nimeni, dar care, repet, îmi este teamă că va afecta calitatea muncii noastre.

Î. : Considerați că există discrepanțe între modul de abordare al amendamentelor propuse de opoziție (față de cele propuse de membrii FSN), atît din punct de vedere al supunerii la vot, cît și din punct de vedere al votării propriu-zise ?

— Aici sînt mai multe de spus : în primul rînd că există și numeroase amendamente care nu poartă o amprentă certă a culorii politice. Bineînțeles că există și amendamente care, în mod evident, aparțin unei formațiuni sau alteia, în funcție de natura lor. În ceea ce privește grupul liberal, din care fac parte, el a depus eforturi ca amendamentele introduse să fie conforme ideilor noastre liberale, în sensul lărgirii, în limitele permise de statul de drept pe care îl dorim, a drepturilor cetățenești. În afara acestor amendamente, au fost și altele, care au decurs din modul în care vedeam noi necesitățile naționale ale momentului și ale perspectivei. Aceeași atitudine au avut-o și cei de la alte grupuri, venind fiecare cu amendamentele lor, repet, unele dintre ele fără colorit politic, decurgînd din ceea ce s-a dorit pentru interesul global, național, iar altele urmărind de fapt același deziderat, al interesului național, dar din unghiul de vedere al formațiunii politice respective.

Î. : Au fost deci amendamente fără culoare politică, dar care nu au fost votate numai pentru că au venit din partea opoziției ?

— Ați spus o chestiune delicată, dar și reală. În general, se votează nu în funcție de natura amendamentului, ci în funcție de sorgintea lui. Încerc să-mi scuz colegii care procedează așa (e o încercare cavalerească...) gîndindu-mă că, poate, din cauza oboselii și a ritmului alert de care vorbeam mai înainte, nu se mai ostenesc să analizeze esența celor ce urmează a fi votate, judecînd aprioric, comod și grăbit, după izvorul amendamentului, adică după natura politică a grupului din care face parte cel ce l-a propus. Poate că e vorba și de o astfel de comoditate și, deși ar fi vinovată o astfel de comoditate, ea ar fi mai puțin vinovată decît o prejudecată autentică menită să ducă la respingerea aprioric a tot ceea ce vine de la un adversar politic. Exemple pot da : de pildă, grupul nostru liberal a inițiat un amendament care se referea la o încercare de asanare morală a situației extrem de grele în care, și din acest punct de vedere, ne găsim. Este vorba de încercarea de a introduce o teză care să impună o corectă ierarhizare a valorilor morale. Mi se pare evident că asta nu are nici o legătură cu vreo culoare politică. Teza a fost respinsă, adevărat, respinsă foarte strîns, printr-un număr enorm de abțineri și cu foarte puține voturi „contra" mai mult decît „pentru". Argumentul pe care comisia l-a folosit împotriva acestei încercări de a introduce o teză nouă nu stă, după părerea mea, în picioare ; s-a afirmat că, deși o lege ordinară cu un asemenea scop ar fi binevenită, nu e cazul să introducem în cadrul Constituției o asemenea prevedere, ținînd seama, bineînțeles, de „înălțimea" pe care trebuie s-o aibă tezele Constituției. Ar părea că argumentul e solid, dar se poate constata cu ușurință că alte prevederi, cu mult mai puțin importante, cu mult mai puțină „înălțime" sau profunzime, cum vreți s-o luați, sînt trecute în proiect și încă la loc de cinste. Prin urmare, acest argument funcționează selectiv, în funcție de optica subiectivă a Comisiei de redactare.

Î. Ce părere aveți despre prezența membrilor Constituantei ? Mă refer nu la absențele motivate de activități paralele, ci la cele nemotivate.

— Această „indisciplină" a Constituantei sau, dacă vreți, această comportare de nedorit (evit să o calific) a unora (subliniez, **doar a unora)** din membrii Constituantei poate fi criticată. Dar să știți că există o explicație foarte simplă și care nu știu dacă va fi acceptată de mulți dintre colegii mei, dar eu o consider drept principala cauză : maniera de vot ultrarudimentară. De necrezut ca în acest amurg de secol XX și de mileniu II să se voteze prin ridicarea de mîini, foarte greoaie, la care sîntem mereu martori. Ei bine, această manieră are ca efect o permanentă dezordine în sală și o deslînare a lucrărilor. Este absolut plictisitor ; totul merge înainte cu o asemenea încetineală, încît foarte mulți oameni, mai puțin răbdători sau mai obosiți, se resimt. Maniera de vot strică nu numai ritmul lucrărilor, ci și calitatea lor, în afară de faptul că, lungind peste măsură ședințele, creează o stare de oboseală accentuată, pe fondul unei oboseli prealabile, pentru că nu cred că există multe parlamente în lume care să aibă un ritm de lucru asemănător cu cel românesc. Asta decurge dintr-o necesitate ; nu putem acuza pe nimeni de situația care e dată, nu e creată de noi sau de vreun factor extern nouă. Pur și simplu e o conjunctură căreia trebuie să-i facem față, dar asta nu diminuează oboseala, și dacă, în plus, ea mai este accentuată de modul absolut greoi în care lucrăm, datorită sistemului de vot pentru care, de data aceasta, putem formula acuzații, atunci se ajunge la ceea ce s-a ajuns.

Î. : Am înțeles că există speranța ca în viitor să se recurgă la un mod mai modern de votare...

— Da, există speranța. O astfel de lucrare s-ar fi putut face demult, ușor. Dacă aș fi un om suspicios, aș bănui că s-a dorit să nu existe un asemenea sistem de vot. Printr-un astfel de sistem de vot s-ar fi conferit o calitate superioară lucrărilor în sine. De multe ori există cauze mici cu efecte mari și cred că sîntem într-o astfel de situație : o cauză mică în fond (un sistem de vot) poate avea consecințe mari, și anume o Constituție mai puțin bună decît cea pe care am dori-o. Există speranța să ajungem și noi la un sistem de vot cît de cît european, cu un minimum de tehnicizare, care să permită un vot rapid și secret... Este foarte important acest secret al votării.

Î. : Am observat că ori de cîte ori se propune votul secret, se trece peste propunerea respectivă...

— Da, se trece peste propunere. Eu, într-una din primele întruniri ale Constituantei, am pus o întrebare care, de fapt, își conținea răspunsul : „Cine și de ce se teme de votul secret ?" Cred că a te teme de votul secret nu înseamnă decît a face o încercare evidentă de a manipula votul. Afirmația potrivit căreia „fiecare trebuie să aibă răspunderea votului său" este tipică sistemelor totalitare. Asta era justificarea în cele patru decenii pe care le-am trăit : „trebuie să votăm deschis, să vadă toată lumea cum votăm, pentru că trebuie să avem răspunderea votului nostru !" Atunci, întreb : alegerile din 20 mai de ce au fost secrete ? Alegerile din toată lumea democrată de ce sînt secrete ? De ce nu funcționează această optică în țările democrate și de ce nu a funcționat nici la noi la 20 mai, cînd populația a votat secret ?

Î. : Întorcîndu-ne puțin la problema absențelor, ați putea spune despre membrii unei formațiuni că lipsesc mai mult decît membrii altor formațiuni ?

— Îmi este greu să dau un răspuns la această întrebare... Ceea ce pot să spun este că dacă din grupul majoritar lipsesc, să zicem, 20 de parlamentari, nu se observă în măsura în care se observă la grupurile mici parlamentare unde 2 sau 3 absenți reprezintă o lipsă care se face simțită.

Î. : Cum puteți explica oscilațiile notabile observate uneori la rezultatele votării repetate a aceleiași probleme ?

— După părerea mea, ar putea fi două explicații : una, o superficialitate generată de oboseala de care am mai vorbit. E ușor de influențat o masă de oameni obosiți și care vor să termine ceva mai repede. Dar ar putea fi și mult mai grav, și mi-e teamă că, foarte des, situația e mai puțin banală decît

cea despre care am vorbit. Mi-e teamă că există foarte mulți parlamentari care votează în sensul pe care îl simt dorit de către cei care îi conduc. În aceste condiții, manevrarea conștiințelor lor devine extrem de simplă și, probabil, foarte frecventă. Atunci, dacă optica celor care conduc se modifică din diferite motive (conjuncturale sau de orice altă natură), evident că și rezultatul votului se modifică. Mi-e teamă că, de cele mai multe ori, operează această din urmă cauză.

Î. : În ce sens credeți că a fost considerat proiectul Constituției române drept „cel mai avansat" în raport cu cele prezentate de restul țărilor est-europene la „Comisia Europeană pentru democrație prin drept" de la Veneția ?

— Vedeți, întrebarea e desigur interesantă, dar eu nu pot să-i dau un răspuns pentru că nu cunosc în amănunt celelalte proiecte de Constituție prezentate acolo. În ceea ce-l privește pe al nostru, eu cred că global ar fi un proiect bun. Ar fi, dacă n-ar avea anumite ambiguități și un soi de ceea ce-mi vine să numesc, poate dur, „capcane". S-ar putea să fiu eu excesiv de suspicios ; s-ar putea să fim, noi toți, marcați de teama unei reîntoarceri, dacă nu chiar a unei dictaturi, a unor forme care pot deveni la un moment dat autoritare. S-ar putea să existe și o asemenea teamă, dar un lucru este sigur : proiectul conține niște condiționări și niște exprimări cu mai multe posibilități de interpretare, care oricînd ar putea deschide o cale nedorită. În fond, nu e vorba de un proiect, ci de niște teze, dar tezele acestea, care formează o osatură de principiu, sînt cele care fundamentează politic viitorul proiect, a cărui formă juridică nu este atît de importantă ca fondul de care vorbeam și la care de fapt lucrăm acum. Voi încerca să fiu mai explicit dînd cîteva exemple : de pildă, se afirmă într-un punct că „exprimarea opiniilor este liberă, nimeni nu poate fi sancționat pentru exprimarea opiniilor sale, **dacă acestea nu sînt anticonstituționale".** Firește, este vorba de respectarea Constituției pe care vom fi toți obligați să o practicăm într-un stat de drept. Nimeni nu se ridică împotriva disciplinei sociale a unui stat de drept. Nimeni nu este anarhist, cel puțin nimeni dintre noi. Însă imposibilitatea de a critica, de a exprima o opinie care să se refere, eventual, și la Constituție nu mi se pare de admis. Nu are voie oare, un ziarist, de pildă, să critice un articol din Constituție ?

Î. : Credeți că o atare critică ar fi considerată „anticonstituțională" ?

— Ar putea fi ; nu-i obligatoriu... Dar, în funcție de interesele puterii, o critică ar putea fi binevenită sau acceptabilă, după cum într-o altă conjunctură ea ar putea fi considerată „anticonstituțională", cu toate consecințele care decurg de aici. În concluzie, precizarea respectivă mi se pare periculoasă. Alt exemplu : cineva și-ar exprima o opinie regalistă. În mod decent, civilizat, absolut conform unor norme democrate. Ar putea fi lăsat în pace, spunîndu-se că asta-i părerea lui, dar la fel de bine ar putea fi atacat, pentru că în Constituție se prevede că țara este republică, iar el se dovedește a fi monarhist. Înseamnă că rămîne la latitudinea puterii să folosească sau nu, după dorință, un anumit instrument. Nu cred că o astfel de posibilitate este de acceptat, atunci cînd ieși dintr-o lungă perioadă de dictatură și, deci, cînd predispoziția reîntoarcerii, în principiu, ar putea exista.

Sînt nevoit să mă rezum la ceea ce-mi oferă primele două titluri, discutate pînă acum. Urmează un titlu foarte important, în care vor fi hotărîte de noi prerogativele forurilor executiv și prezidențial. Sper să mă înșel, dar cred că vom trece printr-o bătălie dură...

Attila Verestoy (U.D.M.R.)

„Adunarea Constituantă încă nu este pe deplin pregătită pentru o Constituție de nivel european"

Î. : Cum se derulează, în opinia dvs, reuniunile Adunării Constituante ? Mă refer la ritmul de lucru.

— Întrebarea mi se pare că a pus accentul altundeva. Nu ritmul mă deranjează, nu faptul că nu s-a elaborat o constituție în cîteva săptămîni sau luni de zile, ci faptul că (cel puțin asta este impresia mea) fondul problemelor, și anume o schimbare radicală spre o nouă Europă, nu rezultă pe deplin din tezele Constituției. Bine, aici pot să trec de fapt la un alt subiect : tezele sînt concepute pe baza unor discuții ample între membrii comisiei, între ei și alți experți, precum și între toți aceștia și experți din alte state. Dar faptul că, cel puțin pînă acum, tezele sînt aproape intangibile, că amendamentele supuse la vot (în marea lor majoritate) nu au întrunit numărul de voturi necesare mă înspăimîntă.

Î. : Credeți că a avut importanță din partea cărei formațiuni proveneau amendamentele respective ?

— Din păcate, nici măcar acest lucru nu este semnificativ. Amendamentele care au vizat o introducere a unui principiu radical nou au fost primite cu reticență. Au fost aproape înlăturate de pe platforma discuțiilor. Probabil datorită acestui ritm infernal în care a lucrat Adunarea Constituantă (funcționînd, în majoritatea timpului, ca un parlament legislativ, care încearcă, deseori cu eforturi mult prea mari, să umple un gol legislativ creat în urma schimbărilor pe care noi le vrem radicale) lipsesc timpul și dispoziția psihică de a studia, de a aprofunda și de a medita asupra unor principii privind Constituția. Parlamentul este sub o presiune continuă din mai multe puncte de vedere și din mai multe părți. Trebuie să satisfacă, pe de-o parte, exigențele reale ale creării unor structuri democratice, iar pe de altă parte ar trebui să fie prima Constituantă de după război (de fapt de după Constituția din 1923, pentru că cea din 1938 a fost dictată de regele Carol).

Î. : În condițiile acestea vor putea fi respectate termenele impuse pentru adoptarea Constituției ?

— Mi-e teamă că termenele vor fi respectate, dar Constituția nu va fi la nivelul pe care l-am dori.

Î. : Calitatea ei ar putea avea deci de suferit tocmai din cauza necesității respectării termenelor ?

— Da, ar putea să aibă de suferit, și asta pentru că însăși Constituanta, poate chiar toată țara, încă nu sînt pe deplin pregătite pentru o Constituție de nivel european. Nu vreau să spun altceva decît că atitudinea și votul celor din Constituantă au avut o bază mai mult emotivă față de anumite teze. De exemplu, toți au înțeles și acceptă din punct de vedere rațional că în noile Constituții europene nici unul din state nu se numește „stat național". Nu acesta e criteriul determinant, nu aceasta e „cheia de boltă" a acestor Constituții. Dar încercarea UDMR de a introduce un amendament în sensul ca accentul să cadă pe latura de drept a statului democratic (într-un cadru evident de stat independent și suveran) a fost interpretată ca o tentativă de a modifica unele principii de bază pe care dînșii, nu știu pe ce considerent, le percep ca fiind imuabile.

Noi sîntem conștienți că există posibilitatea, și probabil se va și întîmpla acest lucru, ca peste cîțiva ani nu această latură să fie importantă în societatea din România. Mulți sînt indignați de faptul că UDMR a ridicat problema și o consideră ca un atac împotriva suveranității și integrității statale. Nici vorbă de așa ceva ! Dar trebuie să ținem seama de faptul că noi, cetățenii de naționalitate maghiară ai României, am avut acces la surse de informații diferite — nu mă gîndesc la informații diversioniste — ascultînd radioul, avînd (în unele zone ale țării) posibilitatea de a urmări alte programe de televiziune, citind alte cărți etc. Evident că poate s-a format o viziune globală ca caracterizează minoritatea maghiară care își vede propriul loc în această țară ca o minoritate națională cu un statut bine definit în cadrul unui stat democratic de drept. Conceptul de stat național pe care a trebuit să-l vedem votat în Constituantă ne îngrijorează, pentru că vedem aici o tentativă de a reveni la unele concepte de drept care, după părerea noastră, în ultimii ani au fost deja depășite în Europa. Deseori aud chiar vorbindu-se între colegii mei parlamentari că „dacă ești în România, trebuie să fii român" sau „dacă ești în Parlament cum de se vorbește ungurește pe culoare". ...Această intoleranță față de o altă limbă, de o altă naționalitate, deocamdată are efecte nefaste. Sper că se va depăși acest lucru, pentru că urmează în curînd problemele foarte importante, chiar vitale, pentru o minoritate națională : problema învățămîntului, a participării și a utilizării limbii materne în administrația locală, reprezentativitatea politică a unei minorități, teze care, deocamdată, în proiectul de Constituție, nu le pot considera democratice și conforme nivelului european la care sperăm că vom ajunge.

Noi dorim să fim parteneri foarte loiali și constructivi la elaborarea acestei legi fundamentale a societății și în construcția efectivă a statului român democratic, dar nu o să putem accepta ca participarea noastră să fie obiectul unui „tîrg" în urma căruia să renunțăm la aspirații pe care le considerăm minime. Nu putem și nu sîntem în situația de a face concesii la cerințele noastre, pentru că UDMR a pornit de la premisa (ce mi se pare corectă) că ceea ce noi presupunem ca necesar pentru minoritatea maghiară este un nivel minim și, după știința noastră, chiar posibil. Nu ne trebuie altceva decît, poate, schimbarea unei mentalități, atît în cadrul legiuitorului, cît și în cadrul executivului, dar mai ales în cadrul mass-media, prin care ar fi necesar să se facă o propagandă (chiar din partea majorității), în scopul de a se înțelege că această conviețuire este un izvor comun, din care toate minoritățile ar avea de cîștigat.

Î. : Credeți că amendamentul referitor la „statul național" ar fi fost altfel privit dacă l-ar fi propus o altă formațiune politică ?

— Întrebarea este mai mult decît retorică. Amendamentul nu putea să vină de la o altă formațiune politică, pentru că celelalte formațiuni politice, simțind această presiune a electoratului — artificial creată, dar existentă

de zeci de ani — nu puteau să amendeze decît cu riscul de a fi arătate cu degetul ca trădătoare de neam. Ceea ce este, evident, o falsă acuzație. Noi vrem să ne aliniem unei linii moderne a Europei viitoare, în care drepturile colective ale minorităților, în care dreptul la autodeterminare (în unele state chiar dreptul la autonomie) constituie ceva firesc.

Î. : Cum puteți explica oscilațiile notabile înregistrate uneori la rezultatele votării repetate a aceleiași probleme ?

— Sînt două aspecte : ori este o întrebare concretă și se referă la reluarea votului în problema condițiilor restrictive la participarea la alegeri, unde s-a înregistrat o schimbare radicală, ori este vorba de variațiile mai mici dar mai dese în proporția voturilor pro și contra. Revoltări n-au fost decît două. La prima (titlul 1 teza 1, cel despre care am discutat deja) schimbarea numerică n-a fost importantă. „Dezinteres" sau „lipsă de responsabilitate" ar fi cuvinte prea dure și neadevărate. Revin la ceea ce am spus la începutul discuției : ritmul alert și solicitările diverse la care este supus un membru al Constituantei fac ca anumite amendamente să nu fie puse din toate punctele de vedere pe cîntarul rațiunii. Asta explică, de fapt, și schimbarea radicală a numărului de aderenți la amendamentul restrictiv privind participarea la alegeri... Pentru că, după ce a fost mai larg dezbătută problema, arătîndu-se implicațiile din punct de vedere al dreptului internațional, după ce s-a ajuns și la toate argumentele de drept comparat cu celelalte constituții și la o confruntare internă (în cadrul tezelor deja votate), a intervenit un factor pe care doresc să-l revăd cît mai des : factorul rațional, care a învins pasiunea. Sper ca acesta să fie viitorul în lucrările Constituantei.

Î. : Considerați că există o ascendență în sensul calității lucrărilor ?

— Atît de mult controversatul moment de care vorbeam cred că este (de fapt aș vrea să fie) momentul de cotitură... Deocamdată mi-e teamă. Sînt tot sub presiunea acelei porniri pe care a avut-o Constituanta. Mă tem pentru că am văzut că amendamentul acela foarte rațional, ca granițele unei țări să fie definite pe baza unor tratate internaționale, a fost interpretat din nou ca un atac împotriva integrității. Și a rămas votat că granițele României vor fi definite prin lege ! Ceea ce este un nonsens ; granițele României nu sînt granițe independente față de statele vecine, deci este normal ca ele să fie definite de înțelegeri internaționale. Dacă, de exemplu, Bulgaria dă o lege potrivit căreia are granițele pînă la Carpați, și noi dăm o lege că avem granița pînă la Marea Egee ? E treaba noastră, Parlamentul hotărăște în interiorul lui tot ce dorește, dar sînt anumite considerente de care nu se ține seama și asta mă sperie. Cei care am votat împotriva tezei referitoare la stabilirea granițelor am fi putut fi numărați pe degete... Noi dorim să ne aliniem unei legislații internațional acceptate. Nimic mai mult.

Î. : În ce sens credeți că a fost considerat proiectul Constituției României drept „cel mai avansat" dintre cele prezentate de țările est-europene la „Comisia europeană pentru democrație prin drept" de la Veneția ?

— Ca să răspund la această întrebare voi cita din observațiile critice din cadrul unei analize ample, detaliate, făcută de un grup de specialiști francezi de pe lîngă Adunarea Națională Franceză, grup ce aparține ca familie politică Adunării pentru Republică (conduse de Jacques Chirac) : „Textul relativ la drepturile fundamentale se situează foarte aproape de modelele comuniste. Este mai mult declamatoriu decît juridic. Drepturile sînt afirmate la început, pentru ca apoi să fie imediat limitate prin intervenția unei legi ordinare. Nimic nu garantează aplicarea lor. În general, textul apare ca extrem de vag, iar terminologia folosită e imprecisă. De exemplu,în primul articol se vorbește de forma de guvernămînt a statului ; în realitate este vorba de forma de stat : republică (în opoziție cu monarhia) și nu de forma de guvernămînt : republică parlamentară (în opoziție cu cea prezidențială)". Încă un singur exemplu : articolul 1 este amendat de acest grup astfel : „sub rezerva terminologie, ce semnificație are noțiunea de «stat național» pentru minorități ? Este suficient „stat suveran, unitar și indivizibil»". Deci, vedeți, poate că unii au elogiat anteproiectul de Constituție, dar există și cealaltă parte a balanței. Din păcate, observațiile critice nu-și regăsesc pe deplin efectul în cadrul dezbaterilor. **(continuare în nr. viitor)**

Anchetă realizată de
Bogdan Torcătoru

Un turneu în trei secvențe

În săptămîna trecută s-a consumat un capitol important al activității diplomatice românești. După o ofensivă de relansare a relațiilor țării noastre, cu accent pentru lumea occidentală, ministrul român de externe, Adrian Năstase, s-a aflat pentru cîteva zile în Uniunea Sovietică. Turneul domniei-sale a cuprins convorbiri la Moscova, Kiev și Chișinău.

În capitala sovietică, **dl. Adrian Năstase a conferit cu omologul său sovietic, Aleksandr Bessmertnih, abordînd aspectele generale ale relațiilor bilaterale în toate sferele de activitate, fiind examinate, totodată, probleme actuale ale evoluției procesului de securitate și colaborare în Europa și ale ordinii postbelice din zona Orientului Mijlociu. În aceeași zi, a avut loc și o întîlnire cu ex-ministrul sovietic de externe, Eduard Șevardnadze, președintele Asociației de politică externă (organizație neguvernamentală). Interlocutorii au subliniat importanța stabilirii unor relații trainice, de bună vecinătate între România și Uniunea Sovietică.**

Momentul central al vizitei la Moscova l-a reprezentat parafarea, de către cei doi miniștri de externe, a Tratatului de colaborare, bună vecinătate și amiciție dintre România și URSS, primul de acest fel între două țări membre ale fostului Pact de la Varșovia. Documentul este conceput pe baza standardelor europene și în spiritul documentelor CSCE și marchează o etapă calitativ nouă în raporturile bilaterale, reflectînd schimbările pozitive ce au loc în cele două țări și, mai larg, pe plan continental.

Tratatul confirmă pozițiile României și URSS privind inviolabilitatea granițelor și integritatea teritorială a tuturor statelor europene, nerecurgerea la folosirea forței în relațiile internaționale, precum și dezvoltarea relațiilor economice și a schimburilor umanitare și culturale, combaterea terorismului și traficului de droguri, cooperarea în domeniul protecției mediului înconjurător. Noul fundament de drept al relațiilor reciproce va fi semnat cu ocazia vizitei președintelui Ion Iliescu în Uniunea Sovietică.

Din momentul intrării în vigoare a acestui document vor înceta orice fel de obligații reieșite din vechiul Tratat de prietenie și asistență mutuală, fundamentat, potrivit opiniei ministrului român, „pe o ideologie care pentru noi nu mai există".

Întîlnirea de la Moscova a fost amicală, de lucru, detașată de protocolul sovietic rigid care impunea limba rusă în desfășurarea oricăror tratative. Deși uzanțele internaționale o cer, ministrul român de externe nu a avut întrevederi, la eșaloanele superioare, cu primul ministru sau cu președintele.

Următoarea etapă, Kievul, **a consemnat pe agenda de lucru a delegației române o întîlnire și convorbiri cu L.M. Kravcenko, președintele Sovietului Suprem al RSS Ucraina, cu V. Urciukin, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, și cu A. Zlenko, ministrul afacerilor externe al republicii. Au fost examinate relațiile și perspectivele conlucrării în plan politic și economic, dezvoltarea și diversificarea schimburilor în condițiile dificile generate de trecerea la economia de piață în ambele țări. S-au discutat probleme foarte concrete legate de trecerea, începînd cu 1 ianuarie 1991, la decontări în valută forte în schimburile economice bilaterale. Deși comunicatele oficiale nu au menționat explicit, avînd în vedere, probabil, existența comunităților etnice, cele două părți s-au angajat să stimuleze și să promoveze „contactele umane", să deschidă centre culturale, să dezvolte turismul, precum și alte acțiuni menite să asigure un cadru propice dezvoltării relațiilor pe multiple planuri.**

Vizita la Kiev s-a încheiat prin semnarea de către cei doi miniștri de externe a Protocolului privind consultările între MAE al României și MAE al RSS Ucraina. Acest document-cadru va crea, printre altele, posibilitatea de a folosi „contactele noastre pentru a evita să facem greșeli în rezolvarea problemelor pe care le avem", a opinat dl. Adrian Năstase.

De o atenție deosebită s-a bucurat ministrul român în timpul vizitei sale la Chișinău, **ultima etapă a turneului său. Întîlnirile cu oficialitățile din Republica Moldova au debutat cu un dialog „tête-à-tête" cu președintele Mircea Snegur. A urmat o rundă de tratative, tot în prezența președintelui, cu Ion Hadârcă, prim-vicepreședinte al parlamentului, Mircea Druc, prim-ministru, Nicolae Țîu, ministrul afacerilor externe, și Nicolae Costin, primarul orașului Chișinău. Tema principală a discuțiilor au constituit-o modalitățile de extindere și diversificare a colaborării bilaterale, reciproc avantajoase, în context regional și internațional.**

Șeful diplomației române a caracterizat vizita sa la Chișinău ca pe „un lucru absolut firesc" într-o „fază de mare deschidere a relațiilor noastre". Domnia-sa a mai menționat că nu este nici bine, nici de dorit „să ignorăm o comunitate istorică, o comunitate de limbă, o comunitate de interese, pe care trebuie să o organizăm cît mai bine". Vizita se constituie într-o dinamică a contactelor bilaterale, după vizita oficială a președintelui Snegur la București, contacte ce vor determina relații mai bune în toate planurile — politic, economic, cultural și, mai ales, al facilitării legăturilor dintre românii de pe ambele maluri ale Prutului.

Declarația făcută presei de președintele Snegur, dincolo de fiorul fratern, conține elementele concrete de colaborare convenite din dorința părților de a face „cît mai mult pentru a restabili ceea ce s-a pierdut în timpul ce s-a scurs după 1940".

Cristian Moanță

Germania

Banul tot la ban trage!

În urmă cu un an și jumătate, Zidul Berlinului, simbolul izolării într-o lume artificială și ostilă, începea să se prăbușească. În spatele lui, stîrnită din inutilitatea și amărăciunea vieții, dar și din jocul politic incognito, un fel de „furtună în deșert" detrona tirania, corupția și impostura din ultimele bastioane comuniste est-europene : RDG, Cehoslovacia și România.

Totdeauna, RDG a fost privită și tratată ca o țară privilegiată. În trecut, sorții i-au hărăzit statutul de „vitrină" a blocului răsăritean, de alternativă de dezvoltare a societății germane postbelice, care să etaleze avantajele și să demonstreze superioritatea socialismului ca sistem. Strategia acestei dezvoltări și tradiția tehnică au adus Germania de Est la un nivel superior celorlalte „țări frățești".

După înlăturarea pașnică a regimului comunist, statul est-german a mai „supraviețuit" 13 luni, timp în care noile autorități democratice au avut, ca priorități, crearea unei noi structuri și apropierea de RFG. Sora „cea puternică și bogată" a răspuns prompt și s-a așezat în avangarda luptei pentru reunificare. Momentul a fost prielnic și nu trebuia irosit din motive artificiale, formale sau irelevante. Reunificarea s-a ridicat deasupra oricărei rațiuni sau interes.

La 1 iulie 1990 a avut loc uniunea economică și monetară. Est-germanii și-au umplut, eufemistic vorbind, buzunarele cu puternicele mărci vest-germane și sufletele cu speranța unei vieți mai bune. De la 3 octombrie același an, au intrat în cartea de istorie germană și europeană. Germania era, din nou, una singură.

Unificarea nu a fost o fuziune între două state, ci o preluare cvasi-totală. Teritoriul estic a fost organizat în sistemul landurilor federale, conducătorii vest-germani au preluat toate posturile-cheie, Constituția RFG domină întreg sistemul legal, țara figurează în NATO și CEE.

Euforia începutului, sentimentul național împlinit și mirajul prosperității s-au diluat, în cîteva luni, în oceanul problemelor moștenite. Biruirea trecutului, cu urme adînc lăsate, a luat o turnură similară celei din fostele țări socialiste, aflate singure în depășirea obstacolelor. Incriminarea nomenclaturii fostului partid comunist și a poliției secrete se pierde în imobilism și lipsă de probe, lipsește motivația muncii, produsele occidentale invadează piața la prețuri prohibitive, șomajul face ravagii, elita intelectuală este acuzată de colaboraționism cu vechiul regim și marginalizată, reforma învățămîntului este contestată, participarea la conducerea politică s-a dovedit o himeră. Acum, în Vest, cei 16 milioane de est-germani sînt priviți ca un grup cu probleme deosebite, ca o imensă povară.

Alegerile pentru Bundestag din decembrie '90 au confirmat vechea coaliție ; coloratura guvernului este limpede, reprezintă o tradiție de guvernare, iar eșafodajul politic, economic și social construit în fosta RFG și-a dovedit viabilitatea. Neclare rămîn modul cum noul guvern va administra noua Germanie și strategia aplicabilă părții de răsărit pentru a echilibra nivelul de dezvoltare și de viață. Evenimentele dovedesc că politica „cancelarului unității" este maleabilă și fluidă, că aceasta va încerca să determine un proces de asimilare rapidă, dar, totodată, va reacționa prompt la semnalele „din teren".

Peste 60 000 de persoane au manifestat, la 21 martie, pe străzile orașului Erfurt din Turingia (sud-vestul fostei RDG) pentru a protesta împotriva crizei economice și sărăcirii generale a Germaniei răsăritene

După o jumătate de an de coabitare, fosta RDG se afundă în criza economică și socială. Președintele german, Richard von Weizsäcker, afirma recent : „Cotidianul, așa cum este el trăit la ora actuală (în fosta RDG), e cu totul dramatic și în multe privințe alarmant". Șomajul, total sau parțial, tinde spre cota de o treime din forța de muncă activă (circa 8 milioane). Experții estimează depășirea pragului de 50 la sută pînă la sfîrșitul anului și nu întrevăd reluarea activității economice pînă în 1992.

La Leipzig, orașul-erou al revoluției din toamna anului 1989, unde au debutat manifestațiile de masă împotriva regimului comunist, marșurile de protest au fost reluate, și ele se resimt periodic și cu amplitudini diferite. În ultimele zile, acest oraș intră din nou în atenția opiniei publice germane. Zeci de mii de manifestanți protestează, în centrul orașului, împotriva dezordinii de pe piața muncii, clamîndu-și, totodată, decepția și amărăciunea în lozinci tranșante de genul „Helmut afară". Organizate de puternicul sindicat IG Metall și Noul Forum, liderul mișcării contestare din Germania de Est, manifestațiile au cuprins mai multe centre industriale lovite de criza economică. Puterea exemplului și coexistența unor standarde de viață decalate se dovedesc nefaste pentru popularitatea cancelarului Helmut Kohl. În estul Berlinului, la chemarea Partidului Socialismului Democratic (moștenitorul PSUG), zeci de mii de manifestanți au demonstrat împotriva amenințării șomajului și degradării situației economice, acuzînd guvernul că și-a încălcat promisiunile. Agențiile de presă caracterizează demonstrația ca cea mai importantă acțiune de acest fel de la reunificare.

Trecerea brutală la economia de piață macină economia est-germană. Întreprinderile industriale nerentabile își închid porțile mai curînd decît și-au imaginat experții. Procesul de asanare a unei economii, cîndva considerată prosperă și competitivă, dar confruntată acum cu legile draconice ale pieței, este mai dificil decît s-a estimat și va fi de durată. Conducătorii germani nu se mai poartă cu mănuși pentru a-i invita la efort pe cetățenii germani din est. Întreprinderile vest-germane pe care guvernul conta pentru crearea de noi locuri de muncă nu s-au arătat prea entuziasmate și întreprinzătoare.

Cele cinci landuri nou constituite se zbat în dificultăți financiare insurmontabile. Fondurile de care dispun, la nivel regional și municipal, se deteriorează spectaculos, tinzînd la zero. Nu se știe cum vor fi asigurate în lunile următoare subvențiile ce mențin la nivel scăzut chiriile și tarifele pentru energie și transport public. Landurile federale din Vest, care reclamă că au cheltuit deja miliarde de mărci pentru reconstrucția regiunilor estice, manifestă reticență în acordarea de noi ajutoare. În același timp, populația constată cu mînie că întreprinderile vest-germane s-au îmbogățit masiv de pe urma exploziei consumului privat în fosta RDG și se comportă cu aroganță.

Planurile de privatizare a întreprinderilor industriale și a serviciilor bat pasul pe loc și, atunci cînd se realizează, antrenează reduceri masive de efective. Uzate moral, vechile combinate est-germane nu au găsit amatori de investiții pentru modernizare și retehnologizare. La care se adaugă haosul din legislație, ce determină incertitudine în privința drepturilor de proprietate. Guvernul Kohl întreprinde măsuri ce urmează a fi aprobate de parlament, pentru accelerarea privatizării în Est și eliminarea obstacolelor din calea investițiilor.

Confruntat deja cu nemulțumirea și nerăbdarea populației est-germane, cancelarul Kohl se vede acum atacat și de membri ai echipei sale administrative și de reprezentanți ai patronatului, pe tema politicii de unificare rapidă. Președintele puternicei Bundesbank, Karl Otto Poehl, persoană foarte influentă în cercurile finanței europene, a criticat aspru uniunea economică și monetară din 1990. Manifestată încă de atunci, ostilitatea persoanelor din Cancelarie se resimte public acum pentru prima dată, și provoacă o undă de șoc pe piața valutară. Dacă în urmă cu un an „dezastrul" antrenat de uniunea monetară intergermană era considerat programat și posibil de stăpînit, actualmente rezultatele sînt calificate ca dezastruoase.

Puternicele federații ale patronatului se alătură criticilor formulate din Cancelarie. Reprezentanții acestora afirmă că piața nu ar fi oferit niciodată o marcă vest-germană pentru una est-germană. Menținerea veniturilor la un nivel scăzut în Germania de Est, nu ar fi antrenat actualele costuri exagerate de producție, insuportabile pentru o economie planificată și dirijată. Totodată, ar fi fost favorizate, în mare măsură, investițiile de capital autohton, chiar și străin.

Kohl a cerut est-germanilor, prin intermediul presei, să dea dovadă de înțelegere și a dat asigurări că guvernul alocă, în continuare, fonduri masive pentru reconstrucția landurilor din Est, reamintind că au fost cheltuite deja 103 miliarde DM. El a respins criticile, apărîndu-și politica de asimilare rapidă și repetînd convingerea că în 3—5 ani, nivelul de trai își va diminua considerabil decalajul.

Obișnuit să chibzuiască problemele, cancelarul Kohl este acum presat de situația internă. El va trebui să-și canalizeze eforturile „pînă cînd est-germanii nu vor mai avea impresia că sînt tratați ca cetățeni dintr-o categorie inferioară". Dorința sa, declarată, este aceea de a oferi tuturor germanilor aceleași șanse într-o țară puternică și prosperă.

Cristian Moanță

Uniunea Sovietică

Economia trece pe primul plan

În timp ce numărătoarea voturilor de la referendumul din 17 martie continuă, — deși marile tendințe s-au definit deja, iar principalele forțe politice și-au început bilanțurile — probleme lăsate oarecum în penumbră de controversele politice din ultimul timp revin în atenție. Cele mai „arzătoare" aparțin, evident, sferei economice...

MINERII RĂMÎN PE POZIȚIE. La 1 martie, 18 mine din Donbass (Ucraina), una din principalele regiuni miniere ale Uniunii, întrerupeau lucrul ; minerii de la alte exploatări își continuau activitatea, refuzînd însă să livreze cărbunele extras. Cîteva zile mai tîrziu, le urmau exemplul ortaci din alte zone : Karaganda (Kazahstan), Vorkuta (Nordul Rusiei, dincolo de Cercul Polar) și marile bazine siberiene Kuzbass și Kemerovo. Deși greva nu avea extinderea celei din vara lui 1989, totuși, survenind în timpul iernii, crea probleme serioase economiei sovietice, și așa fragilă.

Inițial, revendicările minerilor erau de natură strict economică. Promisiunile din 1989, susținea ei, nu fuseseră respectate : prețurile crescuseră iar salariile rămăseseră pe loc. De altfel, chiar și acolo unde aceste salarii erau ceva mai consistente, rublele se dovedeau inutile dată fiind lipsa mărfurilor din magazine. Condițiile de trai continuau să fie mizerabile : la Vorkuta, de pildă, în trecut o mare „insulă" a arhipelagului Gulag, construcțiile lagărului sînt și azi folosite pentru cazarea minerilor, din lipsa unor locuințe omenești. Astfel că declanșarea grevei era oarecum de așteptat. De altfel, cu o lună înainte, primul ministru al Ucrainei, Vitold Fokin, purtase negocieri cu minerii, recunoscînd justețea cererilor lor și hotărînd — fără a aștepta încuviințarea Centrului — sporirea de 2,4 ori (!) a prețului de achiziție al cărbunelui și acordarea unor subvenții consistente pentru investiții tehnologice și sociale. Dublarea salariului, solicitată de mineri, depășea, însă, posibilitățile bugetului ucrainean, iar primul ministru al Uniunii, Valentin Pavlov, se arătase inflexibil : „soluția problemelor sociale nu se află în domeniul repartizării bunurilor de consum, ci în cel al producției". A urmat greva.

Președintele Gorbaciov și primul ministru, aflați în plină campanie pentru referendumul unional și temîndu-se, poate, să nu fie acuzați de „slăbiciune", au respins orice dialog cu minerii, condiționîndu-l de reluarea lucrului. În același timp, un comentator al televiziunii acuza sindicatele din SUA de a-i manipula pe greviști, pe care direcția minelor din Karaganda îi acționa în judecată, cerînd daune de zeci de milioane. În schimb, sectoarele democratice ale societății s-au angajat în sprijinul minerilor. La 9 martie, într-un discurs înflăcărat, președintele parlamentului rus, Boris Elțîn, își îndemna ascultătorii — adepții mișcării „Rusia Democratică" să urmeze exemplul minerilor trecînd la acțiuni (politice !) hotărîte împotriva conducerii Uniunii. „Să-i ajutăm așa cum ne ajută ei", spunea el, și ajutoarele n-au întîrziat : din Lituania, Moscova, Leningrad li s-au trimis minerilor bani și alimente, colectate de la populație.

Între timp, latura politică a devenit predominantă în revendicările minerilor ; reflectînd, în mod evident, linia lui Elțîn, ei cer acum demisia președintelui Gorbaciov, a guvernului și a parlamentului unional și trecerea puterii în mîinile Consiliului Federației, un organ colectiv alcătuit din conducătorii republicilor. La sfîrșitul săptămînii, 167 mine și 300 000 de mineri — după spusele liderului lor P. Șușanov — participau, într-un fel sau altul, la grevă. Iar numărul lor era în creștere. Siderurgia începea să ducă lipsă de cărbune. Gorbaciov refuza în continuare să discute cu minerii, preferînd să primească o delegație a deputaților comuniști din Kemerovo, cărora le exprima îngrijorarea că „anumite forțe politice" ar putea „folosi autoritatea și solidaritatea minerilor pentru scopuri politice anticonstituționale". Totuși, sîmbătă seara, primul ministru Valentin Popov a propus, în sfîrșit, negocieri, făcînd în același timp apel la reluarea lucrului. Oricum, minerii rămîn vigilenți, cu atît mai mult cu cît, la orizont, se profilează deja...

PERESTROIKA PREȚURILOR. Cererile de demisie adresate de mineri se întemeiau, după părerea lor, pe „incapacitatea" autorităților de a realiza „transformările politice și economice de care țara are nevoie". În replică, Gorbaciov s-a pronunțat pentru „continuarea hotărîtă" a „reformelor cardinale de trecere la economia de piață". Iar calea spre mult dorita economie de piață trece în mod obligatoriu, după cît se pare, prin liberalizarea prețurilor. Economiștii avertizaseră demult că fără eliminarea sistemului total nerealist de fixare centralizată a prețurilor, combinat cu subvenționarea de la buget a întreprinderilor nerentabile, oriee reformă era sortită eșecului. De altfel, acest sistem, specific economiei comuniste, ne este prea bine cunoscut, ca și durerile provocate de abandonarea sa.

Spre deosebire de țara noastră, în URSS prima încercare de liberalizare — tradusă inevitabil printr-o scumpire — a dat greș anul trecut, în parte datorită divergențelor între „centru" și republici. Se pare că acel eșec l-a costat funcția pe primul ministru de atunci, Nikolai Rîjkov. Succesorul său, Valentin Pavlov, a căutat să stabilească echilibrul între scumpiri și compensații în așa fel încît să prevină o nouă creștere a tensiunii sociale. Rezultatul este că subvențiile acordate pînă acum întreprinderilor vor fi în cea mai mare parte transferate în contul compensațiilor, fără ca uriașul deficit bugetar să se reducă în mod semnificativ ; și aceasta în condițiile în care mai mult de jumătate din prețuri vor rămîne, totuși, fixate de stat (dar la niveluri mai mari !). Economiștii liberali, adepți ai unor măsuri mai radicale, relevă că este puțin probabil ca această manevră să creeze stimulentele necesare pentru sporirea ofertei de bunuri. De fapt, chiar și viceprim-ministrul V. Șcerbacov recunoaște implicit că efectul va fi, mai degrabă, o reducere a cererii, prin sțăderea masei monetare în circulație cu circa 90 miliarde ruble (!) și eliminarea stocurilor de produse pe care se presupune că le-ar avea

Vizite în serie la Kremlin

Contestată în interior, conducerea sovietică se dorește a fi cît mai activă pe plan extern. În ultimul timp, vizitele demnitarilor străini se țin lanț la Kremlin.

La 11—12 martie, președintele Gorbaciov a primit vizita omologului său turc, Turgut Özal. Cei doi au discutat situația din zona Golfului — în care rolul Turciei va spori, probabil, după diminuarea forței militare a Irakului — și propunerea turcă de creare a unei zone economice a Mării Negre, primită de liderul sovietic cu interes (pe care îl împărtășim și noi). A fost semnat un tratat de prietenie și cooperare, ca și o serie de alte acorduri. Președintele Özal a vizitat apoi Kiev, Alma-Ata și Baku, capitala Azerbaidjanului, vecin și înrudit — prin cultură — cu țara sa.

A urmat vizita secretarului de stat al SUA, James Baker. De această dată rezultatele au fost dezamăgitoare : „nu am rezolvat problemele cele mai importante care au rămas", a declarat, la plecare, Baker, referindu-se în primul rînd la problema dezarmării și, mai concret, la impasul în care se află tratatul referitor la armamentul convențional în Europa (CFE) din cauza diviziilor „ascunse" de sovietici (despre care s-a relatat pe larg în numărul trecut al revistei). Pînă la soluționarea acestui contencios, un nou acord START (asupra armelor strategice) și chiar prevăzuta întîlnire la vîrf Bush-Gorbaciov sînt puse sub semnul întrebării. Puncte de acord s-au consemnat asupra problemelor regionale, cum ar fi cea a Orientului Mijlociu sau a Salvadorului (în care s-a dat și o declarație comună). Un motiv de iritare — nemărturisită — pentru conducerea sovietică l-au putut constitui întrevederile lui Baker cu reprezentanți ai țărilor baltice, cu lideri ai republicilor „rebele" din Caucaz sau ai mișcării democratice ruse (Boris Elțîn a declinat invitația secretarului de stat).

Vizita din 17—18 martie a vicecancelarului german Genscher a prilejuit discuții asupra unui viitor tratat bilateral de prietenie și cooperare (mai ales economică) și asupra situației celor două milioane de germani din URSS. Guvernul de la Bonn ar sprijini o îmbunătățire a soartei acestora, pentru a evita o emigrare în masă. Umbra „afacerii Honecker" a planat asupra convorbirilor, fără a reuși, totuși, să întunece atmosfera. De remarcat că Genscher, ca și Baker, a ținut să-l întîlnească pe fostul ministru de externe Șevardnadze, al cărui prestigiu internațional este intact.

La sfîrșitul săptămînii trecute a sosit la Moscova, după o escală la Kiev, și Douglas Hurd, ministrul de externe al Marii Britanii. Venind la două săptămîni după vizita premierului Major, convorbirile lui Hurd cu Gorbaciov și ministrul de externe Bessmertnih s-au referit mai ales la tratatul CFE și la situația din Orientul Mijlociu, ca și la relațiile bilaterale. El a deplîns „lipsa de claritate" a situației economice și politice din URSS, care îi descurajează pe investitorii occidentali. Înainte de a părăsi capitala, Hurd l-a întîlnit și pe Elțîn.

În rezumat, mesajul Occidentului, transmis de cei trei miniștri, pare să fi fost că sprijinul pentru conducerea lui Gorbaciov va continua, condiționat, însă, de progresul reformelor și completat cu deschideri în direcția actualei opoziții democratice și a conducerilor republicane.

populația, estimate de guvern între 50 și 100 miliarde. Probabil că aceste calcule savante îl vor impresiona, prea puțin, pe consumatorul de rînd, chiar dacă, printr-o măsură abilă a guvernului, plata compensațiilor va începe înainte de 2 aprilie, data scumpirii propriu-zise. El va constata curînd că mărfurile, deși mai scumpe, sînt aproape la fel de rare, căci sistemul comunist de producție și distribuție nu poate fi schimbat peste noapte (chiar dacă despre transformarea lui se discută, precum în URSS, de vreo 5 ani). Care va fi reacția populației ? De bună seamă că va fi influențată și de noile raporturi de forță, configurate în urma referendumului de la 17 martie.

O VICTORIE PENTRU FIECARE. Rezultatele consultării, așa cum se conturau după numărarea majorității voturilor, pot fi interpretate favorabil de fiecare din forțele politice implicate.

Conducerea unională a interpretat atît nivelul ridicat de participare pe ansamblul țării (peste 76 la sută) cît și procentul favorabil uniunii — tot circa 76 la sută din sufragiile exprimate — ca un vot de încredere pentru politica sa. „Hotărîrea poporului în sprijinul uniunii înnoite este definitivă și obligatorie pe tot teritoriul țării", afirma o rezoluție adoptată cu mare majoritate de Sovietul Suprem unional. S-a neglijat faptul că șase republici au refuzat, oficial, să participe la scrutin, subliniindu-se că un număr însemnat de cetățeni ai acestora au votat, totuși (fără să se menționeze neregularitățile care au caracterizat, în general, aceste voturi, ca și faptul că oricum referendumul este considerat nul de respectivele republici).

Conservatorii, prin glasul colonelului Petruşenko, deputat în Sovietul Suprem în cadrul grupului „Soiuz" (Uniunea) au mers chiar ceva mai departe, considerînd rezultatul ca un mandat acordat lui Gorbaciov „pentru acțiuni curajoase, ferme și consecvente împotriva forțelor separatiste și naționaliste. Istoria nu-l va ierta dacă va ignora această șansă !", a încheiat, ușor amenințător, colonelul.

Așa-numiții „naționaliști" — liderii, aleși de popor, ai celor șase republici — vor fi satisfăcuți că, totuși, marea majoritate a populației a respins referendumul și că ziua de 17 martie a trecut fără provocări grave ; ei vor trece, în consecință, la treburile curente, cum ar fi fixarea cuantumului compensațiilor pentru creșterea prețurilor — competență acordată republicilor, ca o favoare, de guvernul unional. Lituania și Estonia au refuzat, însă, să semneze acordul în această privință.

În sfîrșit, democrații pot releva voturile împotriva uniunii înregistrate la Kiev, capitala Ucrainei, și Sverdlovsk, orașul natal al lui Elțin, ca și scorurile strînse (cîteva sutimi sau zecimi peste 50 la sută) de la Moscova și Leningrad ; de fapt, punînd la socoteală abținerile, și aici Uniunea a ieșit în minoritate. Dar mai ales se evidențiază procentajul ridicat de răspunsuri afirmative la întrebarea asupra alegerii președintelui Rusiei prin vot universal. Este, de fapt, un succes pentru Elțin care și-a declarat deja candidatura și are cele mai mari șanse. La Moscova, i se adaugă victoria aliatului său, primarul Gavriil Popov, în consultarea asupra alegerii, în viitor, tot prin vot popular, a primarului capitalei.

Analizînd aceste rezultate, mișcarea „Rusia Democratică" (RD) a alcătuit un tablou al opțiunilor politice ale electoratului, structurat, în viziunea sa, în trei tendințe : orientarea democratică, apropiată de RD (50 la sută la Moscova, 30—35 la sută în Rusia), susținătorii partidului comunist (20 la sută în capitală și 20—25 la sută în Rusia) și, în sfîrșit, cei fără o poziție politică bine definită, dar care-l sprijină pe Boris Elțin.

Obiectivul mișcării, așa cum îl vede deputata din Kuzbass, Bella Denisenko, lideră a RD, este de a se situa în fruntea campaniei de nesupunere civică pe care, după părerea sa, politica guvernului unional o va provoca fără îndoială în două-trei luni. Campania ar urma să aducă demisia conducerii sovietice. În ce-l privește, preotul Gleb Iakunin — veteran al disidenței ruse, cu vechi stagiu în Gulag — prevede pentru același interval o „explozie socială" finalizată cu pierderea puterii de către comuniști. Mai optimist — sau mai pragmatic — ziarul „Kuranti", al primăriei din Moscova, afirma că nu sînt posibile nici revolte, nici războiul civil : „se pare că va avea loc un conflict serios... între Elțin și Gorbaciov, după care unul din ei va părăsi viața politică".

Modul în care va lua sfîrșit greva minerilor, reacția populației la șocul scumpirilor, ca și confruntarea lui Elțin — acum în postură de învingător — cu parlamentul rus, prevăzută pentru 28 martie, vor constitui următoarele repere ale evoluției situației din URSS. Este de sperat ca marile confruntări pe care toți par să le întrevadă să se desfășoare în forme cît mai pașnice.

Alexandru Antonescu

Ungaria

La un an de la primele alegeri libere

Cu puțin timp în urmă, sub titlul „Nostalgii", în paginile unui prestigios cotidian din Ungaria a apărut un articol care atrăgea atenția asupra unui fenomen ce se manifestă destul de pregnant în societatea ungară : nostalgia după epoca lui Kádár. Acest sentiment, relevă articolul, are în primul rînd determinări economice, reflectînd consecințele dramatice ale trecerii la economia de piață — șomajul, creșterea prețurilor, pierderea unor facilități de care beneficia populația în perioada respectivă. Este vorba, pe de-altă parte, și de atmosfera generală, nemulțumirea crescîndă a oamenilor față de modul în care se desfășoară viața politică în țară. „Desigur, arată articolul, revenirea la o nouă ediție a sistemului Kádár nu ar avea nici o șansă reală. Astfel că nostalgia pentru această epocă poate fi interpretată exclusiv ca un refuz al prezentului, ca o stare generală disperată, generată de sărăcirea rapidă a maselor largi ale populației, spectrul șomajului umilitor, răspîndirea vertiginoasă a criminalității și, ca o nemulțumire față de stilul de guvernare, în parte uimitor de diletantă și în parte supărător de arogantă, a unei elite doctrinare".

În această lună se împlinește un an de la primele alegeri libere din Ungaria și instaurarea guvernului de coaliție de centru-dreapta al lui József Antall, rolul conducător revenindu-i partidului Forumul Democratic Ungar. Cum ce înfățișează țara după aproape un an de activitate a acestuia ?

Obiective de politică externă

Opinia generală a personalităților și observatorilor politici este că, dacă apropierea de Europa occidentală se consideră principalul obiectiv al politicii externe ungare, atunci se poate aprecia că în acest domeniu s-au înregistrat succese. Primirea Ungariei ca membru plin al Consiliului Europei și apropierea momentului de asociere la CEE ilustrează, potrivit acestor observatori, recunoașterea de către Europa occidentală a faptului că Ungaria a pășit ireversibil pe calea democratizării. Un alt obiectiv propus și realizat este desființarea structurilor militare ale Tratatului de la Varșovia și înlocuirea lor cu tratate militare bilaterale, în primul rînd cu țările vecine, inclusiv România, precum și retragerea forțelor militare sovietice de pe teritoriul Ungariei. Reuniunea tripartită de la Visegrád și documentele semnate, prevăzînd întărirea colaborării în multiple domenii între Ungaria, Polonia și Republica Federativă Cehă și Slovacă, au menirea de a crea noi forme de cooperare regională central-europeană. Dar incontestabilele succese ale politicii externe ungare au fost puternic umbrite de afacerea vînzărilor ilegale de arme Croației, efectuate cu girul unor oficialități guvernamentale, acțiune ce a dus la deteriorarea relațiilor cu vecinul din sud — Iugoslavia — și a provocat, în același timp, un puternic șoc pe plan intern. Parlamentarii din opoziție, ca și opinia publică din țară îi reproșează cabinetului Antall nu atît acțiunea în sine — în această privință cerînd reglementări mai stricte și un control mai eficient —, ci poziția ambiguă a guvernului, care și-a recunoscut implicarea abia după o săptămînă de tergiversări, precum și faptul că nici pînă în prezent cazul nu este pe deplin elucidat.

Calea spinoasă către economia de piață

Deși Ungaria a pornit pe acest drum încă din 1968, odată cu elaborarea principiilor noului mecanism economic care, prin introducerea unor elemente ale economiei de piață, încerca să slăbească sistemul centralizat al economiei, la ora actuală, dificultățile cu care se confruntă sînt — în multe privințe și în mod firesc — asemănătoare cu cele ale celorlalte țări est-europene care au pășit pe același drum. Principala și cea mai grea povară a economiei ungare este datoria sa externă de 21 miliarde dolari, cu un serviciu anual al datoriei de 1,4 miliarde dolari. Dar în 1990 au fost obținute unele rezultate pozitive în relațiile economice externe care, dacă nu au facilitat, cel puțin nu au mai adăugat la această povară. Astfel, excedentul comerțului exterior pe valută convertibilă, activul înregistrat din turism și servicii au însumat 1,5 miliarde dolari, 1990 fiind primul an în care nu s-a înregistrat o creștere a datoriei externe.

Pentru 1991, în schimb, prognozele sînt mult mai pesimiste. Potrivit lui Béla Kádár, ministrul relațiilor economice externe, schimburile Ungariei vor fi afectate de o serie de condiții externe negative, în primul rînd de deteriorarea situației economice în țările est-europene și în Uniunea Sovietică, cu care se prevede o reducere a schimburilor cu peste 25 la sută. Din cauza secetei, s-au redus exporturile de produse agricole. Ministrul a adăugat la acești factori și politica guvernamentală nestimulativă în domeniul exportului.

Liberalizarea prețurilor și măsurile de rentabilizare a activității întreprinderilor — care au drept consecință directă desființarea a numeroase locuri de muncă — au dus la

creșterea cu 29 la sută, în 1990, a nivelului prețurilor cu amănuntul și la sporirea de trei ori și jumătate a numărului șomerilor, în perioada ianuarie — decembrie înregistrîndu-se o creștere de la 23 000 la 81 000 a acestora, paralel cu scăderea locurilor de muncă. Pentru 1991, perspectivele sînt și mai sumbre — 150 000, chiar 200 000 șomeri și continuarea majorărilor de prețuri. Datele statistice indică reducerea în 1990 a volumului producției, atît al celei industriale cît și celei agricole.

În domeniul economic două probleme cruciale urmează să fie soluționate în viitorul apropiat: continuarea privatizării și finalizarea legii compensațiilor, formulă adoptată pentru reîmproprietărirea țăranilor. Începută cu multe dificultăți și desfășurată sub diferite forme (spontană, dirijată de stat la cererea investitorului), privatizarea este de-acum un proces în plină desfășurare. La sfîrșitul anului 1990, în Ungaria existau 30 000 unități particulare, mai ales în sectoarele comerțului, construcțiilor și construcțiilor de mașini, 28 la sută fiind întreprinderi mixte cu capital străin. Potrivit directorului Agenției de stat pentru privatizare, ritmul privatizării în Ungaria poate fi considerat bun, raportat la practica internațională. Programul primei etape de privatizare prevede dezetatizarea a 20 de întreprinderi de stat. Introducerea noii variante, așa numita „privatizare la inițiativa investitorului", a determinat creșterea interesului investitorilor externi, 270 de firme străine manifestîndu-și pînă acum interesul pentru cele 20 de întreprinderi de stat ce urmează să fie privatizate.

Parlamentul ungar dezbate în prezent așa numita „lege a compensației". Se preconizează compensarea sub formă de acțiuni a țărănimii, care apoi ar putea fi folosite pentru achiziționarea de pămînt în localitățile unde trăiesc cei îndreptățiți. Guvernul a declarat că valoarea globală a acestor compensații nu poate depăși 70—90 miliarde forinți — aceasta fiind capacitatea de suportare a economiei —, dar experții se îndoiesc de caracterul realist al acestei cifre.

De curînd a fost dat publicității programul pe termen lung (patru ani) de politică economică, elaborat de ministrul de finanțe Mihály Kupa. Programul, care are ca obiective stabilizarea economică și convertibilitatea în etape a forintului, prevede o îmbunătățire a situației economiei abia în 1994. Documentul a fost apreciat pozitiv de specialiști din străinătate „deoarece nu amăgește poporul ungar, afirmînd că trecerea la economia de piață s-ar face repede și ușor". Experți din Ungaria afirmă, însă, că programul este prea optimist, data începerii depășirii recesiunii — 1992 — fiind, în condițiile date, iluzorie.

Atmosfera politică în țară

O primă constatare a observatorilor politici în acest domeniu este pierderea popularității și credibilității organismelor conducătoare — guvern și parlament — și a principalelor partide ale coaliției — Forumul Democratic Ungar și Partidul Independent al Micilor Proprietari. Dimensiunile acestui fenomen au fost apreciate drept considerabile, ceea ce a determinat principalul partid de opoziție — Alianța Democraților Liberi (SZDSZ) — să declare că este gata să-și asume sarcina guvernării țării și că, pînă în aprilie, va elabora un program propriu de guvernare. Cauzele acestui fenomen sînt multiple: este vorba, în primul rînd, de o erodare firească a popularității acelui guvern care introduce măsuri nepopulare și care, datorită unor condiții obiective sau subiective nu-și poate respecta promisiunile electorale. Dar, în afara acestui aspect, în viața politică ungară au mai intervenit și alte elemente care au pus sub semnul întrebării capacitatea cabinetului Antall de a rămîne în fruntea țării.

În afara scandalului vînzărilor ilegale de arme, în contextul căruia deputați ai opoziției au cerut demisia unor miniștri, inclusiv a ministrului de externe, G. Jeszenszky, opinia publică a consemnat cu insatisfacție neînțelegerile dintre premier și președintele țării privind reprezentarea la reuniunea tripartită de la Visegrád. Șocul majorării prețului benzinei și al grevei șoferilor de taxi din toamnă a constituit un alt motiv de nemulțumire. Potrivit analiștilor, o mare deficiență a activității parlamentare-guvernamentale este lipsa de transparență a dialogului între guvern și organizațiile de reprezentare a intereselor populației, determinate și de întîrzierea reorganizării sindicatelor. Prezența în parlament a opoziției este puțin resimțită, pe de-o parte datorită numărului mic de deputați ai unor partide (de exemplu Alianța Tinerilor Democrați — FIDESZ cu numai 22 deputați), pe de-altă parte a acordului încheiat între guvern și cel mai mare partid de opoziție — SZDSZ — de a nu obstrucționa adoptarea celor mai importante legi.

Rezultatele alegerilor locale din toamnă și evoluțiile ulterioare au confirmat modificarea configurației politice — regresul înregistrat de principalele partide ale coaliției, o oarecare întărire a poziției Partidului Socialist și un puternic progres al FIDESZ, considerat un partid pragmatic, promotor real al valorilor liberale.

Va avea loc, în curînd, o schimbare de guvern în Ungaria? Referindu-se la manifestările frecvente de nemulțumire ale populației, guvernul vorbește de pericolul destabilizării. Pe de altă parte, analiștii politici atrag atenția asupra pericolului unei schimbări de guvern care se află abia la începutul aplicării programelor sale, afirmînd că acest fapt ar avea consecințe economice și politice de o gravitate deosebită. În cazul unor noi alegeri, arată ei, participarea electoratului ar putea fi minimă, ceea ce ar afecta legitimitatea noului guvern.

Eva Galambos

Kuweit

Start ratat?

Istoria mai mult sau mai puțin recentă a făcut din emirat o piesă importantă în jocul intereselor lumii moderne. Miza pare să fie copleșitoare, deopotrivă pentru oameni și locuri. „Din paradis în infern" s-ar putea numi drumul parcurs de cei aproape 500 000 de locuitori, în ultimele 7—8 luni. Acum nimic nu mai e ca înainte; începînd cu bogăția, parcă nefirească pentru un teritoriu atît de arid, și terminînd cu configurația politică a țării. În jurul acesteia din urmă plutește încă o incertitudine apăsătoare.

Probabil că emirul Jaber Al-Sabah a simțit, la întoarcerea acasă, în proporție egală bucuria revenirii dar și amărăciunea că a găsit o țară ruinată și un popor răscolit — pe de o parte de suferințele recent încheiatului război iar, pe de altă parte, de perspectiva sumbră a reconstrucției.

Prințul moștenitor al Kuweitului, Saad Abdullah al-Sabah a dizolvat, săptămîna trecută, cabinetul în fruntea căruia se afla. Tot lui i s-a încredințat misiunea de a forma altul

Demisia guvernului condus de șeicul Saad Al-Abdullah, vărul emirului, poate fi interpretată ca o încercare a ultimului de a cîștiga timp. În pofida celor publicate de presa internațională, se pare că emirul e încă destul de popular, chiar dacă revenirea sa în capitală, la 19 zile după eliberare, n-a fost atît de triumfală pe cît se preconiza. Utilizînd abil această popularitate, șeful statului urmărește, probabil, să respecte promisiunile făcute la Riad secretarului de stat american James Baker în legătură cu democratizarea, fără însă a pierde de sub control situația. Instrumentele pe care le are acum la dispoziție sînt legea marțială și sprijinul trupelor americane, care, deocamdată, fac inoperantă orice amenințare externă. Dar, mai presus de orice, emirul este garantul politic al reconstrucției pentru că, pe toată durata crizei, cu precădere în ultima fază, cînd victoria forțelor multinaționale era iminentă, guvernul aflat în exil a angajat în numele său cooperări cu firme din toată lumea.

Opoziția grupată în cadrul unui „Forum democratic" a cerut formarea unui guvern de coaliție, care ar urma să supravegheze apropiatele alegeri și să relanseze viața politică, așa cum prevede Constituția din 1962. Deși acuzațiile adresate familiei domnitoare semnalează „organizarea de miliții particulare, a căror misiune este de a-i ataca pe rezistenții kuweitieni", aceștia din urmă au purtat negocieri cu guvernul din exil, în timpul ocupației și imediat după eliberare. O concertare între pozițiile celor două grupări nu se prefigurează deoarece rezistența kuweitiană a fost condusă și finanțată în parte de același guvern.

Totuși, nu este exclus ca problema palestinienilor din Kuweit să fie nodul gordian. La început, au fost aproape 400 000. După invazie, 300 000 dintre ei au părăsit Kuweitul. Dintre cei rămași, o parte neprecizată i-a susținut, într-adevăr, pe irakieni. Rezistența kuweitiană a capturat cîteva zeci dintre suspecți, dar ei reprezintă totuși o minoritate,

lucru de care autoritățile kuweitiene nu vor să țină seamă. Există indicii potrivit cărora rezidenții palestinieni sînt bătuți și chiar uciși pe străzile din Kuweit City și în alte localități. Amploarea persecuțiilor a declanșat un val de proteste, dintre care cele mai semnificative au fost cele exprimate de parlamentarii egipteni. Nelăsînd să-i scape prilejul pentru a reafirma vocația umanistă a politicii externe americane, ambasadorul SUA, Eduard Gnehm, a intervenit pe lîngă emir obținînd asigurări că toți cei ce se fac vinovați de maltratarea palestinienilor vor fi pedepsiți. Miza e prea mare pentru ca membrii dinastiei Sab să neglijeze sensibilitatea americană în ceea ce privește drepturile omului, chiar dacă (sau poate tocmai de aceea) problema nu e decît un paravan pentru interese mult mai mari. Estimările din „off" ale guvernului kuweitian în exil au fost, pur și simplu, spulberate de realitatea de la fața locului. Costurile reconstrucției se ridică pînă la fabuloasa sumă de 460 miliarde de dolari, urmînd ca „partea leului" în privința contractelor să revină, în pofida dezmințirilor oficiale, celor care au contribuit decisiv la victoria aliată. Or, nu e rezonabil ca SUA să sprijine un regim ce nesocotește regulile democrației. Este și motivul pentru care emirul pare dispus să cedeze.

Opoziția a mirosit ceva. Mohammad Al-Rushid, membru al fostului parlament, a precizat că „poporul reproșează guvernului inactivitatea în direcția restabilirii serviciilor esențiale", ceea ce este adevărat. Dar posibilitățile sînt limitate obiectiv. Apa și electricitatea sînt asigurate la un nivel minim necesar, din cauza distrugerii aproape totale a rețelelor de distribuție. În aceeași situație se află comunicațiile. Pe acest fundal, liderul opoziției a supralicitat, anunțînd : „Vom participa la formarea unui nou guvern doar dacă este unul național și dacă nici un membru al familiei regale nu va face parte din el. Chiar primul ministru va trebui să fie unul din popor". Dar emirul n-a putut sau n-a vrut să meargă atît de departe și l-a desemnat tot pe șeicul Saad Al-Abdalah să formeze noul cabinet, ceea ce l-a determinat pe Ali Medah, liderul unui grup pro-democratic, să semnaleze pericolul instaurării unei dictaturi militare.

Pe străzile din Kuweit City se moare cu acte în regulă, deși războiul s-a terminat. Victimele sînt, acum, colaboraționiștii, cu și fără „semne distinctive", despre mulți dintre ei neputîndu-se preciza dacă sînt sau nu vinovați dovediți.

Conflictul latent pare a fi acela dintre populație, care a rămas să înfrunte teroarea ocupanților, și grupul conducătorilor, care a părăsit țara pentru a locui în hoteluri de cinci stele. După toate aparențele, aceștia nu sînt în stare să guverneze țara, în momentul de față. De aceea, populația așteaptă ca emirul să-și împartă cu propriul popor puterea și bogăția. De fapt, se cere revenirea la situația din 1986. Parlamentul, dizolvat atunci de șeful statului, „din rațiuni de securitate", era unul dintre cele mai puternice din țările arabe, opoziția reușind să-l înlăture din fotoliul ministerial pe Salman Al-Sabah, ministrul justiției și membru al familiei regale, pentru implicarea într-un scandal financiar. Poate tocmai de aceea emirul insistă asupra acordării priorității problemelor de securitate (legea marțială va fi în vigoare trei luni), încercînd să amîne momentul clarificărilor politice. Oricum, cetățenii sînt dezamăgiți de incapacitatea guvernului demisionar de a administra țara în condițiile de criză. Șeicul Saad formase echipa guvernamentală în iunie 1990, cînd Kuweitul era un mic paradis terestru. Acum, el a capotat în fața dificultăților enorme, întrucît pe hîrtie lucrurile se prezentau în culori mai calde. Prin urmare, singura alternativă, pe care și opoziția o îmbrățișează fără rezerve, este un guvern de tranziție, format din tehnocrați, care să asigure stabilizarea situației interne și pregătirea alegerilor.

Pînă la sărbătoarea Ramadamului nu mai e mult și, odată depășită criza actuală, kuweitienii se vor întoarce cu siguranță la viața tihnită și prosperă de altădată. Dar cu ce preț ?

Ovidiu Drânga

Golful Persic...

...și dosarele păcii

Cine ar fi crezut că nesăbuitul gest irakian, de invadare a Kuweitului, va marca atît de spectaculos, dar și atît de grav, evoluțiile politice, nu numai din zonă, în acest început de deceniu ? Să amintim vasta mișcare diplomatică, în toate direcțiile, declanșată imediat după 2 august 1990, cînd, la ONU, sau în zona Golfului Persic, în cancelarii occidentale ori răsăritene, în alte capitale ale lumii s-au evocat și analizat mijloacele pașnice capabile să pună capăt invadării Kuweitului, pentru a readuce pacea și securitatea în zonă. Totul a fost zadarnic în fața inflexibilității regimului Saddam Hussein, care a ignorat cu bună știință, chiar a sfidat, pînă și rezoluția 678 a Consiliului de Securitate al ONU (29 noiembrie 1990) ce autoriza eventuala folosire a forței împotriva Irakului, după 15 ianuarie 1991, dacă Bagdadul nu evacuează, fără condiții, Kuweitul. Nici măcar întîlnirea „ultimei șanse" de la Geneva (9 ianuarie a.c.), dintre secretarul de stat american, James Baker, și șeful diplomației irakiene (pînă la 23 martie a.c., numit, între timp, vicepremier), Tariq Aziz, și nici turneul în zonă al secretarului general al ONU, Javier Perez de Cuellar, n-au dus la nimic concret în direcția soluționării negociate.

La orizont, n-a rămas decît războiul. Pe ce s-a bazat Saddam Hussein cînd a mizat, în exclusivitate, pe această alternativă ? Iată o întrebare căreia va trebui să i se dea răspuns printr-o concertare a forțelor analiștilor politici și, nu în ultimul rînd, a gazetarilor.

După 48 de ore de la expirarea ultimatumului fixat de ONU, la 17 ianuarie a.c., ora 0, se declanșează operațiunea „Furtună în deșert". Sub comanda generalului american Norman Schwartzkopf (poreclit și „Ursul") aviația forței multinaționale din Golf supune unui bombardament fără precedent pozițiile militare strategice irakiene din Kuweit, cît și din țară. În ce-l privește, reamintim, Bagdadul, după primul șoc, răspunde îndeosebi cu rachete „Scud", trimise alternativ sau concomitent asupra Arabiei Saudite și Israelului, în cazul din urmă țintindu-se atragerea în conflict și, implicit, captarea susținerii maselor arabe și, în consecință, dezaprobarea participării arabe (Egipt, Siria etc.) la forța multinațională.

După o vreme și un nou ultimatum al coaliției, la 23 februarie, s-a declanșat ofensiva terestră. A durat 100 de ore, armata irakiană din Kuweit sau de pe teritoriul național a fost pulverizată, zeci de mii de soldați irakieni, inclusiv cei puși să-i păzească pe eventualii dezertori, s-au predat forței multinaționale. Kuweitul a fost eliberat, dar cu un preț foarte mare ; Bagdadul a acceptat imediat toate condițiile fixate de comandanții militari ai forței aliate pentru a înceta luptele.

În Kuweit, treptat, viața începe să redevină ca înainte de război. E un fel de a spune : sute de puțuri petroliere ard, blocuri de locuințe și instituții sînt distruse, lipsesc alimentele și energia. Etc., etc.

În Irak, în schimb, în sud și în alte zone, izbucnesc revolte populare împotriva regimului Saddam Hussein. Kurzii, șiiții, fundamentaliștii arabi declanșează lupte împotriva autorității centrale.

Între timp, în zonă sau în alte capitale implicate sau interesate de evoluția regiunii, se inventariază scrupulos problemele de după războiul din Golf, conținute de dosarele păcii. Acestea nu sînt puține, nici simple și, ca urmare, au nevoie de timp pentru buna lor cunoaștere și pentru descifrarea posibilităților capabile să conducă la rezolvarea lor. Astfel, cunoscutul ziar „Le Monde" arăta că problemele „revenirii la pace sînt numeroase, complexe", adăugînd că lista respectivă nu este exhaustivă. Totuși, există opinia că, pe unele dintre ele, războiul le-a complicat, iar pe altele, deși ar părea paradoxal, le-a clarificat. Cînd, de cine și cum vor fi rezolvate ele, numai timpul, doar el, ne va răspunde. De aceea, în cele ce urmează, avem în vedere o trecere în revistă a acestor dosare ale păcii, în liniile lor generale.

Astfel, dacă, într-un fel, **suveranitatea și integritatea Kuweitului** au fost restabilite de facto, îndată ce forța multinațională a eliberat emiratul respectiv, iar el și-a recăpătat conducerea politică ce o avea înainte de 2 august, rămîne ca situația respectivă să fie recunoscută oficial și printr-un document adecvat, de către Irak. De notat, în context, și problema regimului kuweitian, pe care o tratăm într-un articol separat, aici reamintind numai semnificația apelurilor recente pentru democratizarea vieții politice a acestui emirat condus de dinastia Al Sabah încă din secolul al XVIII-lea în legătură cu care vom oferi cîteva repere istorice lămuritoare într-un număr viitor.

Regimul Saddam Hussein și statutul Irakului. De fapt, sînt două mari necunoscute într-o singură ecuație. De cunoașterea lor depind, credem, multe evoluții din zonă și chiar de mai departe, fie că este vorba de cele două superputeri sau de alte state. De aici și atenția, am spune cu totul aparte, cu care este privită evoluția situației din Irak.

Referitor la actuala stare de lucruri din Irak, una dintre cele mai interesante opinii aparține scriitorului arab Abdellatif Laâbi, care nota recent în „Le Monde" : „Straniu destin poate avea poporul irakian. Abia scăpat de coșmarul războiului pe care l-a suferit, și chiar înainte ca să-și fi putut înhuma cu demnitate morții săi, să-și oblojească rănile și să înlăture ruinele că, iată, armata lui înfrîntă i se împotrivește, făcîndu-l să plătească dur prețul păcii, după ce l-a făcut să plătească și mai dur prețul războiului".

Într-adevăr, evoluția înregistrată în Irak, de peste trei săptămîni, este numită drept „o tragedie ce se desfășoară cu ușile închise". Aceasta întrucît lipsesc sursele independente care să ofere amănuntele necesare și să aducă astfel clarificările așteptate. În război se înota în minciuni, acum în absurd, nota ziarul citat, sintetizînd astfel paradoxul situației din Irak, unde, în sud, se află armata americană, și, după cum a precizat generalul american Collin Powell, șeful Statelor Majore comune ale armatei americane, ea va mai rămîne aici, „cîteva luni", spre a exercita presiuni asupra Bagdadului. Dar tot în sud a izbucnit și o revoltă a fundamentaliștilor, apropiați, dacă nu chiar confundîndu-se din punctul de vedere al opticii cu cei iranieni.

La finele săptămînii trecute, elicoptere ale armatei au lansat atacuri asupra unor zone din Bassra, unul dintre orașele irakiene care au avut cel mai mult de suferit atît în timpul conflictului cu Iranul (1980—1988), cît și în timpul recentului război, dar și acum. După cum se pare, trupele fidele lui Saddam Hussein ar deține controlul celei mai mari părți din Bassra.

În ce privește poziția iraniană față de situația din Irak, se cuvin menționate cel puțin două elemente ; mai întîi, implicarea tot mai evidentă a Teheranului, cel puțin în comentarea evenimentelor din țara vecină. Astfel, ayatolahul Ali Khamenei, liderul spiritual iranian, declara unei delegații libanezo-palestiniene că președintele irakian „este periculos și otrăvitor pentru mișcarea islamică și pentru interesele musulmanilor. Sperăm că un guvern islamic și cu adevărat popular va prelua puterea în această țară". În al doilea rînd, în legătură cu cele circa 150 de avioane irakiene aterizate în timpul conflictului, Teheranul a anunțat că nu le va retroceda Bagdadului, considerîndu-le „compensație parțială" pentru daunele provocate în conflictul din 1980—1988.

În nord, se desfășoară lupte violente, în cadrul cărora inițiativa pare a aparține kurzilor, care, săptămîna trecută, anunțau că au preluat controlul asupra orașului petrolier Kirkuk. Așadar, este o situație confuză, cu evoluții aproape neașteptate de la o zi la alta. Încercînd s-o controleze, Saddam Hussein a format, la 23 martie, un nou guvern, în care a încredințat postul de premier (ce-l deținea de cînd era șef al statului) unui musulman șiit, Saadoun Hammadi, unul dintre apropiații săi, membru al Consiliului Comandamentului Revoluției, cea mai înaltă instanță politico-militară din țară. Tariq Aziz a rămas vicepremier, dar a predat portofoliul externelor lui Ahmad Hussein Khouda, consilier prezidențial. Vărul șefului statului, Ali Hassan Al Najid, este, în continuare, ministru de interne, în vreme ce ministerul apărării este condus de Saadi Toma Abbas. Saddam Hussein renunță deci la funcția de premier într-un moment pe care el însuși îl califică „dificil", dînd curs promisiunii, de la 16 martie, de a forma un nou guvern, al cărui obiectiv este reconstrucția țării, și de a introduce „reforme democratice".

Întrebarea, pe care și-o pun frecvent comentatorii, este cum se vor realiza aceste țeluri în condițiile unei „libanizări" a Irakului, ce pare a se contura tot mai bine într-o țară unde evoluția evenimentelor este considerată, pe drept, a avea o importanță capitală pentru regiune.

Dumitru Constantin

STOP CADRU

Întîlnire, la MAE sovietic, între Aleksandr Bessmertnih și ex-președintele SUA, Richard Nixon

Franța

Mitterrand de la un război la altul — cel diplomatic

Sesiunea extraordinară a Parlamentului francez începînd de la 19 martie — eveniment care nu poate avea loc decît la cererea majorității parlamentare.

Pe acest fundal se pregătește un alt eveniment — Convenția națională a Partidului Socialist de guvernămînt, de la 6—7 aprilie, consacrată, în principal, problemelor internaționale, dar care, așa cum ne-a obișnuit în ultimii ani, va etala „războaiele" dintre șefii diferitelor curente. Fapt care nu a împiedicat partidul să conducă Franța din 1981 (cu o întrerupere între 1986—88) și să mențină la putere, un președintele socialist, aflat în cel de-al doilea și ultimul său mandat. P.S. dorește să mențină statu quo-ul în țară, parlament și la Elysée, așa încît miza prezidențialelor din 1995 întețește războaiele între diferitele personalități politice. În timp ce SUA, Germania și Anglia sînt liniștite în privința asigurării continuității politice, Franța, Italia și Spania intră în incomoda perioadă de agitație politică, proprie numai democrațiilor autentice. Aceasta nu înseamnă cîtuși de puțin că Franța, de pildă, va fi aruncată în haos, dezbinare și privațiuni. Urmează, de fapt, procesul inerent de transformări și delimitări politice, de formulare, cu precizie, a relațiilor sale cu alte țări (din CEE, NATO, răsăritul Europei, Golf, alianța multipartită) ; Franța încearcă să-și hotărască viitorul, să avanseze (nu să regreseze) pe două continente — Europa și Asia — în profundă schimbare, cu dorința fermă de a-și asuma noi responsabilități. Pentru că intereselor sale îi corespund stabilitatea, dezvoltarea relațiilor armonioase între state, înfăptuirea schimbărilor sistemice din economia țărilor est-europene, africane și a lumii arabe de care istoria Franței este foarte atașată. Parisul este direct implicat în procesul ajungerii la progrese în domenii esențiale, precum controlul asupra armamentelor, securitatea europeană, situația din Orientul Mijlociu, activitatea Consiliului de Securitate al ONU, reglementarea situațiilor de criză din diferite zone ale lumii.

Declanșînd propria sa diplomație în jurul crizei kuweitiene, președintele François Mitterrand avea, după cîte se pare, scopuri bine întemeiate. În primul rînd, îi trebuia un succes politic palpabil pentru a salva prestigiul Franței în lumea arabă și pentru a reafirma independența Franței, în special în raport cu Statele Unite. În ajunul conflictului (a datei de 15 ianuarie), pe fundal se etalau complicate probleme de politică internă : produsul intern brut a scăzut de la 3,7 la sută în 1989 la 2,7 în 1990, urmînd a se situa în jurul a 1,8 la sută în acest an, iar inflația s-a aflat, în ultimii ani, la pragul de 3,5 la sută, ca efect contagios al recesiunii din țările anglo-saxone, „dezaccelerării" comerțului mondial, al deprecierii yenului și dolarului, („La Tribune de l'éxpansion") Mitterrand trebuie să-și refacă reputația cam „șifonată" în ochii francezilor de comerțul său de arme cu Irakul.

Chiar dacă știri despre vînzările de arme și folosirea unor sume în scopuri electorale „transpiraseră" încă înaintea celui de-al doilea mandat, francezul se consolează că, și în cazul în care Mitterrand este „rău", el nu are altă alternativă, deoarece occidentalii îl socotesc un mic De Gaulle, și pentru el este important să-și mențină prestigiul în fața acestora.

În al doilea rînd, trebuie salvată apetența geopolitică a Franței pentru lumea arabă care se subsumează celei pentru lumea a treia — pentru care mai există încă imperialism american — ale cărei interese generale le-ar apăra, pentru că altfel rolul ei de mare putere (cel puțin în Consiliul de Securitate și în lumea francofonă) este terminat. Mitterrand nu-și poate permite acest lucru pentru că dorește ca Franța să ia loc la masa tratativelor în ziua victoriei așa cum a procedat De Gaulle. Așa că, sub paravanul sancțiunilor economice, a început propriile tratative diplomatice în secret referitoare la prevenirea conflictului în Golful Persic. Nu a informat Washingtonul, nu l-a pus la curent nici pe ministrul său de externe, Roland Dumas, decît mult mai tîrziu. Edgard Pisani, apropiat al președintelui Mitterrand (însărcinat, cu ani în urmă, cu o eșuată misiune delicată în Noua Caledonie) s-a întîlnit, de trei ori, cu Barzan Takriti, frate vitreg al

(continuare în pag. 14)

1000+1

Președintele Cehoslovaciei, Vaclav Havel, a sosit într-o vizită oficială la Bruxelles — a doua etapă a turneului pe care șeful statului cehoslovac îl întreprinde în țările Beneluxului. Vaclav Havel s-a întîlnit cu oficialități ale CEE și a avut întrevederi la sediul NATO din Bruxelles, fiind astfel primul șef de stat din Europa de est care efectuează o astfel de vizită. În fotografie, președintele cehoslovac și primul ministru belgian, Wilfried Martens

Spionaj

Doi cercetători americani din Newark, New Jersey (SUA), au fost arestați și riscă o condamnare pînă la... 65 de ani închisoare și amenzi de cîteva milioane de dolari. Cei doi sînt acuzați că au încercat să vîndă secretul de fabricație a celebrului medicament anticancer „Interferon" precum și a „Ivermectinului", considerat cel mai eficient medicament pentru animale. Cercetătorii s-au lăsat tentați de milioanele de dolari oferite de un businessman care s-a dovedit a fi... agent FBI. Numai că agentul FBI nu avea deloc de gînd să-i demaște pe infractori, ci pur și simplu să vîndă rețetele în... Europa răsăriteană. Formulele produselor menționate sînt evaluate la peste un miliard de dolari iar autoritățile americane consideră „afacerea", din fericire ratată, drept cel mai mare caz de spionaj industrial din istoria Statelor Unite.

Sinceritate

Tînăra de 20 de ani, Yvonne Adams din Ohio, SUA, și-a exprimat dorința de a deveni polițist în „armata" care asigură securitatea circulației pe șoselele americane. În timpul întrevederii cu șeful departamentului de specialitate, Yvonne a fost întrebată dacă a comis vreodată vreo faptă care ar putea afecta cariera ei de polițist. Mergînd pe ideea că sinceritatea este cea mai bună politică, tînăra a răspuns afirmativ și a relatat cum ea și soțul ei furaseră o mașină Honda tip 1990 de la un magazin din Dayton, în iunie anul trecut. Cum afară o aștepta soțul în... mașina furată, cuplul Adams a ajuns direct la pușcărie, unde își așteaptă pedeapsa pentru infracțiunea săvîrșită. Regretele sînt tardive...

Concurs

Cursa de sănii trase de cîini, desfășurată pe distanța de 1 861 km de la Anchorage la Mome în Alaska, a fost cîștigată de Rick Swenson după 13 zile de luptă cu vîntul, furtunile de zăpadă, ceața dar mai ales cu frigul, temperatura coborînd, în zona de coastă a Mării Bering, pînă la minus 57°C ! Primele douăzeci de echipaje au primit premii între 50 000 de dolari (locul întîi) și 4 500 (locul douăzeci). Dar și ceilalți concurenți, mai puțin norocoși, au primit cîte o mie de dolari numai pentru că au reușit să parcurgă distanța dintre cele două localități. Numai cîinii nu au primit nimic.

Secretarul de stat american, James Baker (stînga), și fostul ministru de externe sovietic Eduard Șevardnadze (dreapta) — în prezent președintele Asociației de politică externă din URSS —, în cursul unei întrevederi pe care au avut-o la locuința lui Șevardnadze la Moscova. Fostul ministru sovietic de externe a făcut apel la continuarea procesului de democratizare și de reforme în URSS. În timpul vizitei sale la Moscova, Baker nu a reușit să obțină progrese în privința celor două tratate referitoare la controlul armamentelor — Tratatul privind forțele convenționale din Europa (CEE), semnat la Paris în noiembrie trecut, și Tratatul START

Carieră

Guvernatorul statului american Louisiana, Boddy Rowmer, și-a schimbat apartenența de partid. De-a lungul întregii sale cariere politice, inclusiv în munca lui de mulți ani la palatul reprezentanților Congresului SUA, el a fost democrat, dar cu puțin timp în urmă și-a anunțat în mod oficial trecerea la republicani. Acesta este primul caz în istoria contemporană a Americii cînd un guvernator în activitate își schimbă partidul. După părerea observatorilor locali, hotărîrea lui Rowmer este o manevră politică menită să-i ridice șansele de a fi reales, pentru un nou mandat, la scrutinul care va avea loc anul viitor în Louisiana pentru postul de guvernator. El neagă aceasta, deși recunoaște că intenția republicanilor locali de a începe curînd campania preelectorală a influențat asupra datei anunțului său oficial. Adresîndu-se ziariștilor, guvernatorul din Louisiana a spus că, în principiu, nu acordă apartenenței sale la un partid cea mai mare importanță din viața sa, dar în acele domenii în care ea are importanță, el împărtășește cît se poate de repede principiile republicane.

Dinozaur

În provincia chineză Mongolia Interioară, o echipă de specialiști chinezi și canadieni au descoperit rămășițele fosile ale unui anchilozaur măsurînd doar 10 cm lungime. Anchilozaurul este o specie de dinozaur vegetarian care a trăit în urmă cu 135—65 milioane de ani. Specialiștii susțin că specimenul descoperit este cel mai mic exemplar cunoscut pînă în prezent.

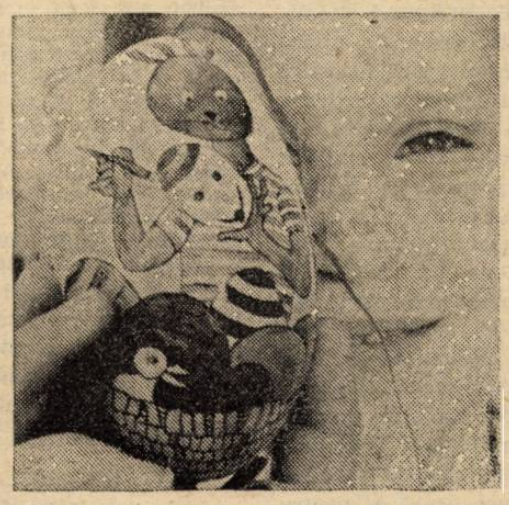

Cine va avea inima să ciocnească de sfintele Paști ouă atît de frumos încondeiate ? Probabil că nimeni, pentru că oul din fotografie este una din mostrele din expoziția internațională de ouă de Paști deschisă la München

La mînăstirea Ettal, statuia din marmură de Carrara a Madonei cu Pruncul a fost furată. Hoții au lăsat în loc o copie din ghips nu tocmai reușită după cum se vede în imaginea noastră — stînga. Nici călugării, nici poliția n-au părut încîntați de noua „sculptură"

Condori

Numărul condorilor californieni a crescut la 41, prin „naşterea" tînărului Moko, în greutate de... 15 grame, la grădina zoologică din Los Angeles. Evenimentul face parte dintr-un program de salvare a acestei specii pe cale de dispariţie, pus în practică la Los Angeles şi San Diego. Puii născuţi în captivitate sînt îngrijiţi pînă cînd se consideră că se pot „descurca" : singuri şi atunci sînt duşi în mediul lor natural şi lăsaţi în libertate. În cazul părinţilor lui Moko, s-a aplicat tactica „păcălelii" : ou conţinîndu-l pe al 41-lea „membru" al „comunităţii" condorilor californieni a fost mutat din cuibar, provocînd deruta maturilor şi obligîndu-i să mai facă un ou. Viitorul pui va... sparge coaja probabil în aprilie.

Perucă

Laburiştii din opoziţia parlamentară din Marea Britanie au introdus o moţiune prin care au cerut ca purtătorul de cuvînt al Parlamentului să renunţe la costumaţia clasică — perucă gri, robă, tricorn şi pantofi negri cu bucle metalică, în vigoare încă din secolul al XVII-lea — şi să poarte un costum obişnuit, de culoare închisă. Tradiţionaliştii se opun, declarînd că nu există nici un motiv pentru o asemenea schimbare, în vreme ce laburiştii — şi nu numai ei — consideră că „speaker"-ul apare ridicol şi demodat pe micile ecrane. Televiziunea britanică a început să transmită în direct şedinţele Parlamentului începînd din noiembrie 1989, destrămînd astfel imaginea „politicii cu uşile închise", atît de dragă parlamentarilor britanici.

Mine

Este lucru ştiut că, în multe ţări, specialişti ai poliţiei dezamorsează bombe şi diferite dispozitive explozive. Poliţia din Peru, însă, a fost pusă în situaţia de a desfăşura şi o activitate diametral opusă. Concret, un detaşament specializat al poliţiei, format din 30 de persoane, a minat terenul din jurul a 245 de piloni de susţinere a reţelei de înaltă tensiune din sistemul energetic, alimentat de hidrocentrala Mantaro. Această din cauză că, într-un trecut nu prea îndepărtat, comandouri teroriste au distrus în Peru numeroşi piloni ai reţelei energetice. Din datele existente, rezultă că pe parcursul ultimilor trei ani teroriştii au distrus circa 400 de astfel de piloni. Acum vor trebui să fie foarte precauţi în actele lor de sabotaj.

Lupi

Aventurierul şi ethologul Werner Freund trăieşte de 18 ani în mijlocul unei haite de lupi în Sarre. Nici unul din cei treizeci de lupi nu este agresiv pentru că Freund se comportă ca unul de-ai lor. La cei 53 de ani ai săi Werner Freund se joacă şi urlă laolaltă cu ei, muşcă cînd este muşcat şi îşi petrece adesea nopţile în rezervaţia lor. Lupii apreciază

faptul că Werner merge după carne la ţăranii din împrejurimi şi îl consideră şef de haită. Freund a iubit dintotdeauna riscul. Aventurierul a fost paraşutist, a străbătut pădurile tropicale, a trăit în mijlocul papuaşilor din Noua Guinee şi a indienilor de la Ecuator. Apoi a lucrat şi ca îmblînzitor într-un circ unde se ocupa de urşi şi feline. După mulţi ani de observare a vieţii lupilor, Werner Freund a ajuns la concluzia că lupul ca orice animal iubeşte şi urăşte şi l-a descris în cartea sa „Der Wolfmensch" (Omul-lup). Ethologul, în prezent, pregăteşte a doua carte despre viaţa companionilor săi

de MATTY

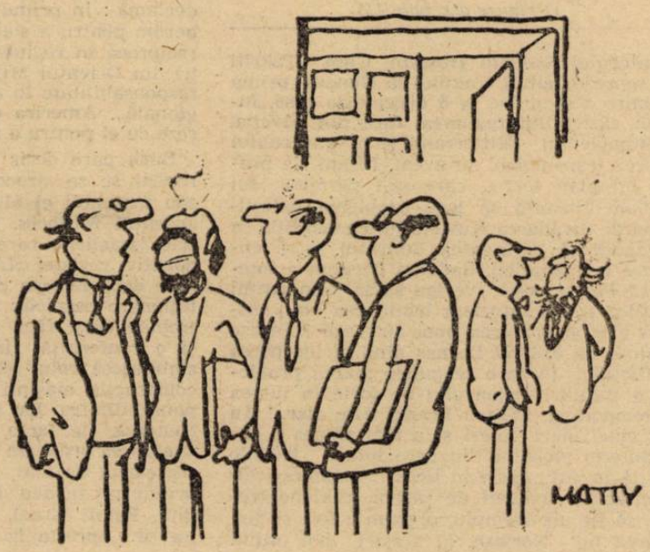

— Simplu : ori radicali, dar cu măsură,... ori conciliaţi, dar intransigenţi !

Fals

Pictorul spaniol Antonio Huberti, născut în 1898 şi decedat în 1980, ale cărui opere au început să atragă atenţia amatorilor abia acum patru ani, a fost considerat de unii experţi drept un nou geniu al cubismului spaniol. Numai că pictorul, Antonio Huberti... nu a existat nicodată ! El este „creaţia" unei infirmiere franceze, Brigitte Manais, în vîrstă de 34 de ani, iar „opera" sa a fost realizată de un grup de pictori necunoscuţi din Paris. „Iubitoarea" de artă a „confecţionat" o biografie a lui Antonio Huberti care a păcălit pe toată lumea şi a organizat mai multe expoziţii, cea de acum doi ani aducîndu-i un beneficiu de 400 000 de dolari. Înşelătoria a fost descoperită atunci cînd una din galeriile de artă căreia Brigitte Manais îi oferise unele pînze a cerut expertizarea lor, dovedindu-se, fără dubii, că vopselele folosite erau de fabricaţie recentă. Brigitte Manais a recunoscut totul, dar a declarat că singurul ei scop a fost să-i ajute pe pictorii necunoscuţi.

Matrimonială

Ţăranul sîrb Iovan Pavlovici din satul Nociaia s-a hotărît să renunţe la pămînt şi să devină patron, deschizînd, pentru prima oară, într-un sat..., o agenţie matrimonială. A amenajat în casa sa un birou, o cameră pentru „vedere", a angajat o secretară şi a achiziţionat un computer modern. I. Pavlovici este ferm convins că are talent pentru noua lui activitate. Cu cîţiva ani în urmă, Iovan, ocupîndu-se cu achiziţiile de animale, intra în contact cu diferiţi oameni care-i împărtăşeau gîndurile cele mai ascunse. El era întotdeauna gata să-i ajute la necaz, dar cel mai bine se pricepea în rolul de mijlocitor în dragoste. Pînă acum are la activ cîteva sute de căsătorii reuşite. Ducîndu-i-se vestea că are „mînă bună", a devenit cunoscut pînă departe, primind scrisori din toată Iugoslavia şi chiar din alte ţări. Îi scriu oameni de diferite condiţii, de la ţărani la profesori, de diferite vîrste, de la tineri la bătrîni. Numărul crescînd de comenzi i-a dat ideea lui Iovan Pavlovici să deschidă o agenţie matrimonială. La cei 57 de ani ai săi, el înţelege foarte bine psihologia clienţilor săi, întrucît el însuşi fiind în rolul de „însurăţel" de 22 de ori, a trăit „fericit" cu fiecare dintre soţiile sale.

Aisberg

Specialistul canadian în aisberguri, Gess Kemmert, a primit o comandă : să găsească un sloi de gheaţă care să devină o expoziţie plutitoare a unor sculpturi gigantice. În comandă sînt menţionate dimensiunile : înălţimea — cam cinci etaje, lungimea — 100 metri, greutatea — 1 milion tone. Aisbergul este necesar sculptorilor francezi Pierre Delavie şi Danielle Boulogne, care, împreună cu colegii lor, au iniţiat un proiect grandios. Ei vor să taie în gheaţă figurile gigantice ale unei balene, elefant, rinocer şi ale altor 16 animale pe cale de dispariţie. Toată munca lor va fi trasă pe film, care va trebui să devină un apel adresat oamenilor pentru a apăra natura de distrugere. Proiectul este evaluat la un milion de dolari. Echipa formată din 30 de oameni echipaţi cu dălţi şi dinamită poate să-l execute în răstimp le o lună. Totuşi, în Canada, ideea ambiţioasă a francezilor a fost primită cu precauţie. Înainte de a rupe aisbergul cu dimensiunile dorite din banchiza de gheaţă, aşa cum se prevede în plan, autorii lui trebuie să pregătească un raport despre urmările pe care le va avea această acţiune asupra mediului înconjurător. Lui Gess Kemmert i s-a dat un an pentru căutarea aisbergului potrivit.

Echipament ideal pentru excursionişti. Cortul expus la expoziţia „Camping und Touristik" de la Essen (16—24.03.1991) nu este destinat numai Trabantului. El a fost fabricat în 1975 în RDG, iar acum se vinde contra sumei de 2 200 de mărci

Rubrică realizată de Ileana Iordache

(Urmare din pag. 11)

dictatorului Saddam Hussein. Cum Takriti era reprezentantul Irakului la Geneva, prima întîlnire a avut loc la 5 decembrie 1990, într-un castel din regiunea Jure din Elveția, în numele lui Mitterrand și al guvernului francez (care habar nu avea). Pisani i-a propus un plan secret, care să-i permită lui Saddam Hussein să lege problema palestiniană de invadarea Kuweitului cu condiția ca Bagdadul să părăsească Emiratul și să elibereze toți ostaticii. Saddam Hussein a înțeles că Parisul este „veriga slabă" din lanțul aliaților și a tergiversat trimiterea unui răspuns clar și primirea unei delegații franceze conduse de Roland Dumas pînă la începerea conflictului, în care se punea marea problemă a stabilirii raportului de forțe în lumea contemporană. Pentru Franța este clar. Au fost cinci mari puteri și a mai rămas o superputere, moment din care lumea trebuie privită în stil „made în USA" : scoaterea din funcțiune a mașinii de război irakiene trebuie să fie un exemplu, precum a fost și dislocarea lui Noriega, al acestei noi ordini mondiale.

Ce i-a rămas președintelui Mitterrand să contrapună acestui model. A ezitat în fața comenzii unice, dar, apoi, forța aeriană franceză a intrat a doua în operațiune ; a vrut să limiteze intervenția franceză la perimetrul Kuweitului, dar, în faza terestră, francezii au fost primii care au intrat în Irak ; a acceptat, cu greu, ca avioanele americane B-25 să survoleze teritoriul galez, cu condiția de a nu transporta arme nucleare, fapt iluzoriu, imposibil de verificat. A încercat, de fiecare dată, să reducă la minimum previzibilul triumf american, să-și demonstreze independența, fără a-și permite luxul de a-și strica, în mod serios, relațiile cu Statele Unite. A susținut efortul de război, fiind obligat să recurgă la reduceri bugetare pentru a echilibra deficitul determinat de conflict și estimat, deocamdată, la 12 miliarde franci (2,4 miliarde dolari) : fiecărui ministeri s-a cerut să-și reducă cu 5 la sută cheltuielile de funcționare și cu 10 la sută autorizațiile de program. Soldații francezi, cu oroare, au constatat că aveau de înfruntat aparate Mirage F1, rachete Roland și Exocet, vîndute irakienilor de comercianții lor de arme. Conflictul s-a terminat, dar Mitterrand nu se grăbește. Întregul efectiv de 16 000 de militari, care au participat la război, se va înapoia eșalonat acasă, din aprilie pînă în toamna acestui an, iar forța aeriană va fi retrasă în etape.

Pînă atunci, președintele François Mitterrand s-a avîntat spre ceea ce cunoaște a fi situația ideală : declarații, negocieri, înțelegeri, compromisuri. L-a pus, întîi, pe ministrul apărării, Pierre Joxe, să sondeze terenul, și acesta reiterează lucruri cunoscute : poziția Franței privind necesitatea și condițiile unei reglementări a conflictelor din Orientul Mijlociu nu a fost modificată de războiul din Golf, cu alte cuvinte „orientările generale ale Franței nu s-au schimbat, ele chiar au fost confirmate în ceea ce privește necesitatea unei acțiuni internaționale susținute" în favoarea unei reglementări de pace în regiune. „Franța va acționa în acest sens", Parisul pronunțîndu-se, de mai multă vreme, în favoarea organizării „uneia sau a mai multor conferințe internaționale" consacrate găsirii unei soluții pașnice pentru aceste probleme. Și pentru ca să pară o noutate, Mitterrand a intervenit ulterior, pronunțîndu-se pentru organizarea unei reuniuni a Consiliului de Securitate la nivelul șefilor de stat și de guvern. În context, a sugerat că ONU trebuie să fie pacificatorul și singura care să strîngă roadele recunoștinței lumii arabe, lumii a treia, a aliaților.

Dar Bush l-a ignorat complet, i-a ignorat cu totul pe europeni. Cu tot orgoliul puterii triumfătoare, în discursul său din Congres, declamă : în primul rînd, va trebui să colaborăm pentru a stabili acorduri de securitate reciprocă în regiune. Prietenii și aliații noștri din Orientul Mijlociu vor avea principala responsabilitate în ce privește securitatea regională... America este însă gata să colaboreze cu ei pentru a asigura pacea...

Bush pare decis să nu lase pe aliații europeni se se strecoare între SUA și vechii sau mai noii ei aliați din Golful Persic și Orientul Mijlociu. Lucru confirmat de sursele israeliene care răspund, fără echivoc, negativ revistei „L'Express", cînd sînt întrebate dacă Europa poate să participe la o soluționare pașnică : „Înainte de toate, Europa trebuie să-și facă un examen de conștiință și o conferință internațională trebuie să stabilească rolul exact jucat de europeni în construcția mașinii de război irakiene. Responsabilitatea lor este zdrobitoare. Ea antrenează, de facto, descalificarea lor". Cu supărarea asta nu e de glumit. Iată-l pe secretarul de stat, James Baker, care întreprinde un turneu diplomatic în Arabia Saudită, Egipt, Israel, Siria, Turcia, URSS, dar nu se oprește la Paris și, contrar tuturor uzanțelor din ultimii ani, nici la Bruxelles, la sediul NATO, pentru a-și informa omologii asupra discuțiilor avute, asupra șanselor „căii duble" americane — una a dialogului arabo-israelian, alta a celui palestiniano-israelian.

Ce-i rămîne președintelui Mitterrand de făcut ? Să lase SUA să consume triumful. Să minimalizeze divergențele dintre Paris și Washington. Să treacă de la admiterea „uneia" la „a mai multor conferințe internaționale sub egida ONU". Să nu renunțe la rolul de „garant" și „arbitru" în orice reglementare, inclusiv bilaterală, cum doresc SUA, în Orientul Mijlociu. Să accepte necesitatea unei „apropieri flexibile" pe ideea că „toate schemele sînt posibile", inclusiv amînarea unei conferințe internaționale în favoarea începerii unui dialog israeliano-palestinian, cum se dorește la Washington.

Toate acestea sînt compromisuri subtile și conjuncturale pe altarul intereselor franceze profunde de a-și menține statutul de putere mondială.

Doina Topor

Japonia și Peninsula Coreea

Trecut și prezent

Războiul din Coreea dintre 1950 și 1953 a constituit o tragedie nu numai pentru poporul coreean, dar și cauza principală a tensiunilor existente astăzi între Nord și Sud. Conflictul armat a provocat daune ambelor părți, dar a sădit germenele unei neîncrederi reciproce ce se încearcă a fi înlăturată în cadrul convorbirilor ce au loc în prezent între premierii R.P.D. Coreene și Coreei de Sud. Cu alte cuvinte, a început procesul dificil care va duce, în cele din urmă, la unificarea țării.

Ce rol poate juca Japonia în acest proces ? Istoria relațiilor Japoniei cu Peninsula este destul de nefericită. Între 1910—1945, Coreea a fost colonie japoneză, iar coreenii păstrează încă o neîncredere față de japonezi. De la anexarea Coreei și pînă la eliberarea sa, rezidenții coreeni din Japonia erau considerați japonezi : purtau nume japonez și vorbeau limba japoneză. După 1945, în Japonia au rămas aproximativ 600 000 de coreeni, la început fiind angajați numai ca muncitori în construcții. „Unii au reușit, datorită numelui japonez, să intre în afaceri, să se afirme în sport și în domeniul artelor", scrie revista „Look Japan".

În mai 1990, președintele sud-coreean, Roh Tae Woo, a vizitat Japonia și a pus problema statutului legal al rezidenților coreeni. În 1965, cînd au stabilit relații diplomatice, Japonia și Coreea de Sud au încheiat un „Acord asupra statutului legal și tratamentul legal al rezidenților coreeni în Japonia". Acesta asigură dreptul de reședință permanentă membrilor primei generații, considerată a fi de naționalitate sud-coreeană și a căror rezidență în Japonia a început înainte de sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, și copiilor lor născuți pînă în 1971. Prin același acord se garantează dreptul de reședință generației a doua formate din copiii născuți după 1971. Copiii celei de-a doua generații (ce constituie a treia generație) nu se bucură, însă, de dreptul prevăzut în acordul semnat în 1965.

Liderii politici din Japonia și-au exprimat adesea disponibilitatea de a media între Nord și Sud, răspunsul nefiind însă favorabil. Menținerea unei astfel de poziții din partea Japoniei ar putea fi interpretată ca o nouă tentativă a sa de a-și reface hegemonia asupra Peninsulei. Japonia consideră, însă, că ar putea să aibă un rol indirect în procesul reunificării, ceea ce înseamnă că îmbunătățirea relațiilor cu Nordul ar putea constitui un pas înainte „Japonia nu trebuie să se grăbească", este de părere Hajime Izumi, profesor la Universitatea de relații

STOP CADRU

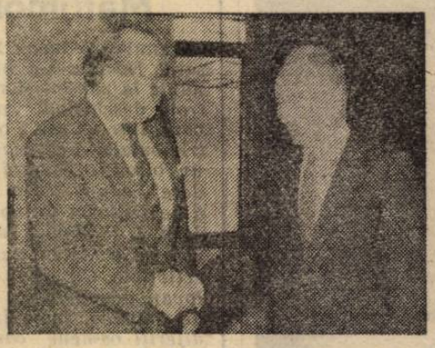

La Bonn, ministrul german de externe, Hans-Dietrich Genscher, a conferit cu președintele Partidului Muncii din Israel, Shimon Peres ; în dezbatere — probleme de interes bilateral

internaţionale din Shizuoka, „este necesar ca ea să găsească mai întîi calea cea bună de urmat".

„Rolul Japoniei ar trebui să însemne eliminarea pericolului de conflict, ea ar trebui să acorde prioritate menţinerii păcii şi stabilităţii în Peninsulă. Odată cu obţinerea încrederii şi a progresului pe calea reconcilierii, Japonia poate începe să avanseze puncte comune de interes între Coreea de Nord şi Coreea de Sud şi vecinul lor" — adaugă profesorul Izumi.

Normalizarea relaţiilor dintre Japonia şi Coreea de Nord este împiedicată din motive ce ţin tocmai de trecutul istoric al celor două ţări : Phenianul cere Japoniei „reparaţii de război" pentru dominaţia colonială de 35 de ani şi compensaţii pentru „suferinţele şi pierderile" înregistrate de Coreea de Nord după 1945. Partea niponă răspunde că Japonia nu a fost în stare de război cu Coreea şi că, în consecinţă, nu are de ce să plătească compensaţii pentru această perioadă. De asemenea, Tokio cere ca Phenianul să permită efectuarea de inspecţii ale Agenţiei Internaţionale pentru Energie Atomică (AIEA) în centralele nord-coreene, aspect pe care Coreea de Nord îl leagă de o reciprocitate la armamentele nucleare americane amplasate în sudul Peninsulei.

Demersul Phenianului vizînd stabilirea relaţiilor diplomatice cu Tokio a fost lansat în septembrie 1990, după apropierea URSS de Coreea de Sud. În acest context, la sfîrşitul lunii ianuarie, începeau convorbirile la nivel de adjuncţi ai miniştrilor afacerilor externe (primele de la încheierea celui de-al doilea război mondial) dintre Coreea de Nord şi Japonia, vizînd normalizarea relaţiilor dintre cele două ţări.

„Regretăm că a existat o perioadă de relaţii nefericite, în trecut, între Japonia şi Peninsula Coreeană, declara Noboru Nakahira, şeful delegaţiei japoneze. Acesta a făcut cunoscut omologului său nord-coreean, Chon In Chol, că Japonia va menţine, în continuare, relaţii apropiate cu Coreea de Sud, deşi este ferm hotărîtă să-şi amelioreze raporturile cu Phenianul".

Agenţia oficială de presă nord-coreeană A.C.T.C. consemna, pe scurt, începerea discuţiilor oficiale „la vîrf" cu Japonia şi detalia punctele aflate pe agenda de lucru care va include normalizarea relaţiilor dintre cele două părţi şi aspectele economice care s-ar putea degaja din această „destindere", problemele internaţionale legate de ea şi statutul legal al rezidenţilor coreeni din Japonia.

Cea de-a doua rundă de convorbiri a continuat la mijlocul acestei luni, într-o atmosferă „cordială, sinceră şi serioasă", fără ca datele problemei să se fi schimbat. La capătul celor două zile de convorbiri — potrivit declaraţiei purtătorului de cuvînt al ministrului de externe, Taizo Watanabe — cele două părţi au căzut de acord să lase deoparte punctele majore ale divergenţelor şi să abordeze un aspect de „planul doi", dar important în plan afectiv : problema dreptului de vizită pentru cele 6000 de soţii japoneze în Nordul Coreei, unde se află soţii lor.

Abordînd problemele de fond, Japonia şi-a exprimat, în principiu, disponibilitatea de a oferi compensaţii pentru perioada cît Peninsula Coreeană s-a aflat sub dominaţia colonială, nu însă şi pentru perioada postbelică. „Este o situaţie dificilă pentru Tokio", comenta, pe această temă, Shin Kanemam, influent om politic japonez, care a făcut o vizită în Coreea de Nord în luna septembrie a anului trecut.

Se pare, însă, că cele două părţi nu au ajuns la o opinie comună, din moment ce, la încheierea discuţiilor, au fost evocate aceleaşi motive ce au împiedicat, şi pînă acum, normalizarea relaţiilor dintre Tokio şi Phenian.

Mihaela Brumă

Semnal de reţinut

Henri Zalis

Un sondaj recent al televiziunii israeliene a dat la iveală luarea de poziţie a unui larg eşantion de răspunsuri privind relaţia postbelică între evrei şi germani. Demn de interes rămîne faptul că persistă o stare de criză. O criză ce ameninţă să se agraveze dacă slăbeşte încrederea în redresarea morală a poporului vinovat de Holocaust.

Două treimi dintre persoanele consultate sînt de părere că Germania este ţara cea mai puţin demnă de simpatie din Europa. Se aminteşte, şi din păcate nu fără acoperire, împrejurarea acceptată de însuşi Hans Dietrich Genscher cu prilejul vizitei la Tel Aviv din luna februarie că sute de firme nemţeşti au colaborat cu Saddam Hussein, cîteva pînă în ultimele clipe, sfidînd embargoul într-o vinovată prelungire a unei cooperări profitabile financiar, dar, judecînd după riscantele urmări, de-a dreptul criminale faţă de Israel.

Deşi israelienii doresc îmbunătăţirea relaţiilor între ţara lor şi Germania, 47 la sută cred că germanii nu şi-au schimbat radical atitudinea faţă de evrei. Asta ar şi explica substratul ajutorului pe care nemţii l-au furnizat şi îl mai furnizează unor ţări arabe ca Libia, Siria, Iordania, Algeria, Egipt. Este şi motivul pentru care guvernul de la Bonn, spre a da o lecţie descurajatoare, a deschis procese exportatorilor locali de tehnologie chimică spre Libia şi Irak.

Dar lucrurile nu se opresc aici. Un cotidian din Berlin (est), **Junge Welt**, ca şi cum ar dori să vadă reversul medaliei, întreprinde într-un număr din toamna lui 1990 un studiu sociologic despre imaginea Israelului în Germania orientală. Cum probabil se ştie, în fosta RDG şi-au găsit adăpost peste 200.000 de nazişti, „reeducaţi" în lagărele de prizonieri din Siberia. Ei s-au întors acasă în anii '60 şi s-au exprimat deîndată negativ faţă de Statul evreu, taxîndu-l drept „războinic", „imprevizibil", „nemilos". A fost doar un pas pînă a declara sionismul tot una cu imperialismul. Imaginarul colectiv în acest teritoriu, aşa zis democratic, s-a bucurat de intermitente rechizitorii ale oamenilor lui Honecker la adresa condiţiilor capitularde propuse palestinienilor de o societate care, după spusele ziarului, nu s-ar fi preocupat să asigure arabilor autohtoni accesul la civilizaţie şi propăşire. Cum adevărul este altul, nu putem decît să regretăm că unii din aceşti arabi au răsplătit cu ingratitudine, cînd şi cînd, mîna ce le-a fost întinsă.

Astăzi în întreaga Germanie trăiesc în jur de 28.000 de evrei. Pe vremea Republicii de la Weimar fuseseră 600.000. Spre surprinderea multora, polemica a izbucnit violentă cînd s-a emis în mediile universitare din Freiburg şi Marburg condamnarea lui Martin Heidegger vinovat faţă de mentorul său, filosoful de reputaţie universală Edmund Husserl. Heidegger, în transă nazistă, l-a persecutat imediat după 1930 pe propriul său profesor şi i-a grăbit moartea. Se aude, explicit, de cîtva timp, un val de regrete, pentru fertila, impunătoarea contribuţie evreiască la spiritualitatea germană.

Numai că se insinuează de către unii o perfidă distincţie între „marii evrei", de tipul fizicianului Albert Einstein, profesorului Ehrlich, descoperitorul Neosalvarsanului, a regizorilor Max Reinhardt şi Fritz Lang şi „evreii prosperi", aluzie la oamenii de afaceri superproductivi. Este de reţinut că separarea cu pricina are unele şanse să prindă la un anumit public. Pentru că se extinde o stare de pauperizare în fosta RDG, cu precădere în rîndul celor mai slabi calificaţi sau afectaţi de inacceptabile activităţi propagandistice în favoarea comunismului. Există în prezent o jumătate de milion de persoane fără locuinţe pe întregul stat reunificat şi, fenomen nou, creşte alarmant numărul marginalilor, vagabonzilor, drogaţilor. Ajutorul social se dovedeşte insuficient pentru nevoile lor multiple.

Faptul că la nivelul oficial s-a manifestat dorinţa să fie primit un procent din rîndul evreilor veniţi din URSS irită tacit sau făţiş păturile cele mai dezmoştenite. Şi nu numai cele de „marginali".

De îndată ce s-a anunţat că impozitele vor creşte în 1991 cu 20 miliarde de mărci, pensionarii cu venituri reduse, infirmii, colectivităţile aduse în pragul falimentului cît şi şomerii ce reclamă sprijin guvernamental şi îl primesc doar în măsură redusă şi-au arătat nemulţumirea.

Partidul republican de extremă dreaptă a proclamat noul său slogan : „nu profituri celor «căzuţi din lună»". Chiar dacă fundaţia „Caritas" a dat asigurări că dispune de mijloace suficiente şi nu apelează să-i fie finanţate actele filantropice de la fondul de stat, conducătorii ei sînt suspectaţi de partialitate.

În treacăt fie spus, sondajul israelian la care ne întoarcem nu avea cunoştinţă de amănuntul „picant" că firma germană Messerschmitt — Boelkow (MMD) a acceptat să producă pentru ministerul indian al apărării (sub licenţă) 12 000 de rachete antitanc Milan. Primele 1 500, deja fabricate, aveau iniţial altă destinaţie. Urmau să ajungă la Bagdad !

De unde se vede că banul nu are miros. Şi că nu întotdeauna în locurile cele mai prospere de pe glob toată lumea se consacră binefacerii.

Avem, desigur, curajul să privim mai departe. Europa, şi nu doar ea, visează la clipa cînd nu vor mai fi frontiere vamale, blestematele bariere restrictive între state. Întreg mapamondul tinde să devină o astfel de comunitate încît să excludă vechile surse de conflict interrasial. Pentru omul veacului următor ne facem pasibili de spirit utopic, sperînd că imensa, încă sîngerînda durere a lagărelor de exterminare să trezească în conştiinţa celor răspunzători de ele nevoia sacră de răscumpărare, de iertare ?

Dacă nu greşim, (şi sper să nu greşim !) între germani şi evrei împăcarea şi-a făcut loc din chiar clipa cînd germanii au înţeles că nu pot fugi de o răspundere istorică. A fost din partea lor o laşitate şi un jalnic compromis acceptarea hitlerismului ca o doctrină a urii şi cotropirii. Aud cum bate ceasul cînd fără nici o reţinere agresorii şi victimele de odinioară să îşi dea mîna. În speranţa, inimaginabilă fără garantul nevăzut dar cît de sigur al solidarităţii, că vorbesc aceeaşi limbă. Ale cărei cuvinte de bază se bucură de cea mai largă audienţă, de vreme ce se numesc demnitate, libertate, pocăinţă.

Ele, cuvintele sus amintite, au un rol de jucat în toate continentele şi în toate zilele. Mai cu seamă în Orientul Apropiat înţelesul lor pare global îndatorat termenului corespondent de obligaţii mutuale. Un partener nu poate să-l considere pe celălalt partener onest dacă relaţia lor este crispată de amintiri dureroase, de obstrucţii, intermitenţe venale.

S.U.A.

America vindecată de „sindromul vietnamez"

Pare ciudat, dar una din principalele consecințe ale încheierii conflictului din Golf este — în planul psihologiei colective — vindecarea Americii de sindromul... vietnamez. Se știe că încetarea războiului din Vietnam (în urma căruia, totuși, partea de Sud a devenit socialistă, asemenea Nordului) precum și condițiile păcii au fost prezentate ca o ieșire onorabilă și în demnitate a SUA din acel război. Devenit un coșmar politic, războiul vietnamez, astfel terminat, a trezit și întreținut însă un teribil sentiment de frustrare, atît la nivelul instituțiilor, cît și al „americanului mediu".

Din acest punct de vedere mulți comentatori au apreciat că exuberanța cu care a fost întîmpinată izbînda aliației antiirakiene și triumful personal al președintelui George Bush au reprezentat tocmai expresia acestui sentiment euforic : vindecare și eliberare.

La ora cînd scriem acest articol americanii încă nu și-au consumat fiesta, alimentată acum de revenirea în valuri a ostașilor (o mare parte dintre ei) care au participat la războiul împotriva Irakului (de fapt pentru eliberarea Kuweitului, cum sună pretextul oficial).

Atît din discursurile oficiale cît și din atitudinea și comentariile presei toți s-au declarat că sînt mîndri („proud" este cuvîntul cel mai des folosit în SUA în ultimul timp) de armata lor bine echipată (ceea ce e adevărat), de curajul bravilor militari, de iscusința planurilor strategilor de la Pentagon (lucru de asemenea corect, ținînd seama de numărul cu totul neînsemnat de victime din rîndul aliaților).

Acum s-a uitat că înainte de război același președinte Bush atinsese o cotă foarte slabă a popularității și că mulți considerau că războiul va fi doar de cîteva zile, devenind îngrijorați pe măsură ce sfîrșitul lui se amîna.

Valorificarea victoriei

Important nu este să cîștigi un război, ci să știi cum să valorifici pacea. Aceasta pare să fie axioma pe care se bazează diplomația americană acum. Turneul secretarului de stat James Baker, în Orientul Mijlociu, ca și contactele avute la Ankara și Moscova au vizat cu precădere identificarea acelor elemente care merită să fie incluse în noua structură de pace din Orientul Mijlociu. De altfel, președintele George Bush a fost destul de explicit în discursul ținut la începutul lunii martie în fața Congresului cînd a nominalizat patru obiective-cheie, ca patru direcții de acțiune. Primul obiectiv ar fi colaborarea cu factorii implicați pentru realizarea de acorduri de securitate reciprocă în regiune. Aici sînt luate în vedere îndeosebi aspectele militare ale problemei, inclusiv „o prezență navală credibilă" a SUA în regiune. În al doilea rînd, dar ca importanță probabil că pe primul loc, se urmărește un control al proliferării armelor în regiune, cu menținerea unei vigilențe sporite în ce privește Irakul.

În această privință, Congresul și aliații par foarte hotărîți să-l sprijine pe președinte.

În al treilea rînd — spunea șeful Executivului american — este vorba de obținerea de garanții pentru pacea tuturor din regiune cu o preocupare nedisimulată pentru Israel, dar și „asigurarea drepturilor politice legitime" pentru palestinieni. (În legătură cu problema palestiniană, în declarații anterioare și ulterioare terminării războiului, Casa Albă și-a manifestat „dezamăgirea" față de poziția OEP în conflict, ceea ce poate să însemne că problema palestiniană nu se va bucura de un regim preferențial în intențiile politice viitoare ale Washingtonului). În sfîrșit, trebuie încurajată „dezvoltarea economică pentru binele păcii și progresului" în zonă, arăta în retorica sa specifică președintele Bush.

Dacă acestea sînt obiectivele mari, alte elemente și evoluții vor trebui să țină în continuare atenția Casei Albe. Între acestea, războiul civil din Irak cu cele două componente de bază : revolta șiiților din sud și cea a kurzilor din nord-est, precum și necesitatea înlăturării lui Saddam Hussein. În această privință SUA sînt nevoite să aleagă între două rele : rămînerea lui Saddam la putere cu garanții de liniște în țară (variantă improbabilă, întrucît revolta e aproape generală, iar Saddam nu va fi acceptat din principiu, ca partener la discuțiile de pace) ; fie — pe de altă parte — victoria fundamentaliștilor și triumful separatiștilor kurzi. Dar și această variantă este inacceptabilă din punctul de vedere al intereselor americanilor deloc dispuși să vadă o extindere a fundamentalismului islamic (după cazul Iran) și nici o dezagregare a Irakului care ar însemna noi surse de instabilitate în întreaga regiune. Și atunci ? Soluția, să-i zicem ideală, a momentului ar fi un Irak fără Saddam Hussein dar și fără lupte interetnice.

Oricum, implicarea americană în regiune va continua fără ca aceasta să însemne neapărat o pax americana. De altfel se pare că aceasta a și fost una dintre concluziile discuțiilor avute recent de președintele Bush cu premierul canadian, cu președintele francez și cu primul ministru britanic.

Noi și vechi dosare

Incluzînd în itinerarul său și Moscova, secretarul de stat american a încercat ca în cadrul șederii în capitala sovietică să dezamorseze unele elemente de tensiune sau suspiciune acumulate în ultimul timp între SUA și URSS.

S-a văzut din rezultatul discuțiilor că nu a fost suficient să se recurgă la o simplă cosmetică. Faptul că președintele Bush și-a amînat vizita la Moscova (motivul invocat : conflictul din Golf) a reprezentat doar o primă reacție la evoluția situației interne din URSS și mai cu seamă la intervențiile militare brutale ale Moscovei în statele baltice. Și de fapt mulți comentatori consideră că Washingtonul a trebuit să accepte niște compromisuri pentru a nu sacrifica bunele raporturi Bush-Gorbaciov și pentru a putea cauționa în continuare acțiunile liderului sovietic confruntat cu mari dificultăți interne.

Dar Casa Albă a introdus deja o noutate prin organizarea unei întîlniri a lui Baker cu Boris Elțîn, adică principalul rival al lui Gorbaciov. Cine are urechi...

Dosarul neînțelegerilor americano-sovietice a fost mult mai mare. Bunăoară americanii s-au simțit destul de incomodați de încercarea de ultim moment de mediere în Golf a Kremlinului, pe care au apreciat-o ca o mînă întinsă lui Saddam Hussein. Apoi, americanii au reproșat sovieticilor că n-au respectat acordurile de la Paris privind armele convenționale și, totodată, că n-au făcut suficiente concesii în problema armelor nucleare strategice. Rezultatul ? Atît Baker, cît și omologul său Bessmertnîh au declarat că au fost depășite unele „momente dificile", dar că mai există încă o serie de „elemente fragile" și că programata reuniune la nivel înalt este amînată sine die. Oricum, SUA par decise, deocamdată, să nu compromită atuul cel mai important al raporturilor bilaterale, și anume păstrarea încrederii în președintele Gorbaciov.

Apropo de aceasta, președintele Bush a reiterat în cîteva ocazii dorința SUA de a acorda atenție situației din răsăritul Europei, acum că războiul din Golf s-a încheiat. Primul beneficiar, în sens figurat dar mai ales propriu, al acestei atenții este președintele polonez, Lech Walesa, care a obținut o reducere substanțială a datoriei externe a țării sale, contractată de la bănci americane. Se va materializa această deschidere a SUA către țările din estul continentului nostru de o manieră tot la fel de concretă ? Greu de spus, dar mai puțin probabil. În cazul Poloniei, interesul președintelui SUA are și o mare componentă electorală. Pentru că — să nu uităm — peste un an vor fi alegeri prezidențiale iar populația americană de origine poloneză are un număr și o pondere importantă în rîndul electoratului.

Griji amînate : alegerile și recesiunea

Într-adevăr, dincolo de elementele enunțate (la care se pot adăuga clarificarea raporturilor comerciale și economice cu Japonia, definitivarea negocierilor în cadrul „rundei Uruguay", urmărirea altor evoluții în America Latină sau Asia), preocuparea americanilor pare să revină treptat asupra a două subiecte : alegerile și situația economiei. Războiul din Golf a întîrziat începerea campaniei electorale. Într-un comentariu pe această temă ziarul „Financial Times" releva că, în urmă cu patru ani, la această dată își anunțaseră deja intențiile cîțiva candidați. Mulți consideră, pe de altă parte, că președintele Bush a acumulat suficient capital politic pentru a aborda complet decrispat viitoarea campanie electorală. În același timp, însă, se consideră că de fapt în plan politic, pentru SUA victoria din Golf nu se va traduce în cine știe ce avantaj. În plus, va fi mai expusă pericolului actelor teroriste de inspirație arabă sau musulmană. Democrații, care dețin majoritatea în Congres, s-ar putea să-și vadă știrbită această largă reprezentare dacă nu vor reuși să-și strîngă rîndurile pentru a combate o campanie electorală în care republicanii vor pedala aproape sigur pe patriotism și mîndrie regăsită. Oricum, din partea democraților, ca viitori candidați se prefigurează deja numele unor Al Gore (Tenessee), Mario Cuomo (guvernatorul statului New York), senatorul texan Lloyd Bentsen și alții. Ei vor să dea deja impresia că jocurile nu sînt făcute și că dispun de șanse pentru a realiza ceea ce s-ar putea numi „o surpriză". Și totuși, deși în statele Iowa și New Hampshire se va da în curînd startul campaniei electorale, febra noilor alegeri nu pare să-i fi contaminat pe mulți.. Mai preocupantă rămîne înlăturarea spectrului recesiunii. Și aici se mizează pe cartea Golfului. Se speră în revenirea încrederii în rîndul consumatorilor, în reciștigarea interesului investitorilor, în scăderea prețului la petrol și, deci, în imprimarea acelui ritm al producției care să dea un nou impuls economiei, inclusiv prin creșterea industriei de armament.

Și totuși... vor putea rezista, pe termen mai lung, SUA concurenței japoneze (și a „dragonilor" asiatici, Coreea de Sud, Singapore, Taiwan plus ASEAN), și a Pieței comune (avînd în centru o Germanie puternică) ? În această privință, răspunsurile nu sînt la fel de optimiste. Dacă evoluțiile politice din ultimul timp au conferit Statelor Unite rolul de principală putere a lumii, polarizările care se întrevăd s-ar putea să-i diminueze treptat acest rol. Dar aceasta este o problemă pentru viitor.

Ștefan Nicolae

„Istanbul, Constantinopole...“ 2

Ana Maria Tatovici

Satilic este termenul nou, aș zice mai distins, folosit pentru bătrînul și bine cunoscutul nouă aliș-veriș. Cuvîntul nu trebuie să lipsească din vocabularul nici unui călător înspre această parte a lumii, pentru că pentru mine el simbolizează rațiunea de a fi a instanbulezului (sau cum i-o fi zicînd !) și în același timp nopți de încintare, cînd tocmeala cu turcul de pe stradă era o voluptate, un ritual ale cărui reguli trebuie să le dibuiești cu prudență pentru a nu-ți jigni partenerul de joc.

Mă descopăr, cu neplăcere, rigidă, jenată la început ; anii, educația și-au pus amprenta. Mă uit cu admirație la fiul meu, gîndirea lui este încă flexibilă, stabilește contactul cu tinerii care peste cîțiva ani vor fi și ei patroni în magazine elegante unde-și vor supraveghea angajații, participînd doar în acest mod la vînzare. Blocajul a acționat și la el, fredonăm aceeași melodie la unison, dar asta nu-l împiedică să trăiască din plin viața străzii. În două minute o geacă de piele își coboară prețul de la 70 de dolari la 30. Nu mai insistăm, am fi putut-o lua și cu 25. O pereche de adidași gheată tot din piele, după tratative vesele, coboară de la 18 dolari la 10 ; facem mofturi la culoare, la mărime, se caută, se găsește ce dorim. Nu-i luăm, nimeni nu se supără, negustorul ne anunță că ne așteaptă și în seara următoare în același loc. Și așa va fi !

Cantități uriașe de produse din materiale de blugi își variază prețul în funcție de locul vînzării și abilitatea cumpărătorului.

Tot la cîțiva pași sînt oprită de ofertanții de parfumuri. Reușesc să-l conving pe cel mai insistent dintre ei că nu folosesc astfel de produse, dar fiul meu, crezînd că-i cere imposibilul, aruncă cuvîntul „Denim“ și plecăm liniștiți. La trei străzi distanță sîntem găsiți, junele urmăritor ne arată flaconul solicitat, ne însoțește un sfert de oră, coboară tot mai mult suma, ne vinde și în lei, și cu toptanul, iar în final ne spune dezarmant : „pe ziua de azi nu am vîndut destul“... E ora 11 seara.

Încep să mă destind, frînele cedează treptat, mă integrez peisajului, mă bucur din plin, simt că pulsează în mine sînge oriental, moștenit de la cine știe ce strămoș.

Dar satilik, sau aliș-veriș, înseamnă vînzare-cumpărare. Deci geaca de rocker cu țînte a fiului meu, umbrela și geanta mea de fiș și mai ales „Turquie“ din colecția „Guides bleus“ sînt ținta unor propuneri susținute. De ce, cînd au de toate, și încă ceva pe deasupra, n-am priceput. Poate cartea din mîna mea își vor fi închipuit ei că ar fi Coranul în posesia unei necredincioase și încearcă să o răscumpere ? Mister !

Momentul fatal se apropie fără să-l bănui și mă îndrăgostesc iremediabil de „Pratik mutfak aleti“, obiect numit și cipser. Oftez, suma cerută mi se pare mirobolantă, dar pasiunea e pasiune, cine i se poate împotrivi ? Dau fuga la hotel, e aproape, iau din geamantan o bluză imprimată cu inscrisuri în limba perfidului Albion, cu care gîndeam să mă fudulesc sub soarele Istanbulului, și cu inima tremurîndă mă întorc la locul faptei. Allah e mare ! Dragostea e reciprocă ! Facem trocul și ne facem temeneli.

Acum, ajunsă acasă, mi-am terminat toți cartofii tăindu-i în felurite forme și alerg să fac rost de alții, iar sub soarele Istanbulului se fudulește altcineva cu bluza mea.

Gastronomice. Zilele și nopțile orașului sînt învăluite de un miros irepetabil de patiserie bună, de mirodenii fine, de prăjituri lucrate cu unt de calitate. Este un miros insinuant, fără a fi agresiv, pe care l-aș recunoaște și trezită din somn. În vitrinele luminate ale localurilor minuscule, se învîrtesc în rotisoare miei, batali, pui, chebab și, culmea tentației !, capete de miel. Alături, mormane de pilaf, cu boabele de orez distincte printre care se zăresc arahidele. Înăuntru, cîțiva consumatori, mai mult blonzi, se înfruptă cu siguranța omului care are buzunarul bine garnisit. La colțurile străzilor aceleași mormane de pilaf, cu ciosvîrte de carne, și borcane cu murături sau sosuri viu coloarte. Aici mănîncă mai mult indigenii, dintr-un recipient de plastic, în picioare. Castanele se prăjesc, crestate, la jeratic molcom, ca în copilăria mea la Timișoara. Stridiile, cu lămîia alături, așteaptă poftitorii mai rafinați, fructele sînt într-o revărsare indecentă și într-o varietate care pe alocuri îmi creează complexe de vinovăție. Oare am chiulit la niște ore de botanică de nu le recunosc ? Din niște recipiente, laptele turnat de la înălțime face spumă ca berea și pare dens. Lapte să fie sau frișcă ? Încerc să identific cu privirea unele mîncăruri care, repetabile fiind, trebuie să fie specialități locale. Mă dau bătută, nu reușesc. Baclavalele în tăvi mari și pătrățele mici au coaja fragedă și aurie. Sînt aparent detașată, pentru că amintirea lor e atît de vie, încît voi cumpăra foi de plăcintă din Bulgaria, iar acasă voi sacrifica toată rezerva de nuci și miere, și rezultatul acestui mixaj cosmopolit îl vom ronțăi cu prietenii veniți să asculte povești orientale.

În vase de sticlă ca niște acvarii uriașe, suprapuse stau preparate cu sare, alune americane, alune turcești, fistic, migdale, nuci, ba chiar și semințe de dovleac și floarea soarelui și, din nou, fructe cu coajă, neidentificabile. Tot ele sînt în saci mari, pe trotuare în fața magazinelor, să întinzi mîna și să iei.

În cea de a doua dimineață rătăcim la întîmplare în drum spre Suleymaniye Çamii (Moscheea lui Soliman Magnificul) și nimerim într-o piață în care unii sînt deja instalați cu mărfurile, iar alții aranjează scînduri, montează tarabe și expun legume și zarzavaturi proaspete ca roua : conopidă, fasole verde, ceapă, vinete, roșii, castraveți, sfeclă, ridichi uriașe, verdețuri, cartofi și cîte și mai cîte. Nu lipsesc butoaiele cu măsline (care mai mari, care mai mici, care mai verzi, care mai negre, care mai zbîrcite, care mai lucioase), brînzeturile, iarăși fructe, fructe, fructe, pești mari cît brațul sau mici cît degetul, carne de pasăre, oaie sau vacă (dar numai în magazine) și iarăși cîte și mai cîte. Pe seară mai dau o raită prin zonă, dar piața care se întindea pe cîteva străzi de nu-i mai dădeam de cap, dispăruse. În urmă o curățenie impresionantă. De fapt, acest aspect l-am urmărit în Istanbul, noaptea după 12, cînd trecătorii erau mai rari și magazinele începeau să se închidă. Toată suflarea vînzătorilor, care cum închidea, spăla de zor cu detergent rotisoare, tăvi, mozaicuri, porțiunea de stradă din față și depozitau din loc în loc recipiente cu gunoaie care a doua zi, dimineața, nu mai erau.

Contactul cu localnicii. Unul din simțurile solicitate în relațiile cu grupurile de indivizi, este cel al mirosului. Din acest punct de vedere, nu m-am simțit deloc agresată chiar și cînd într-o seară încropind o discuție cu doi locuitori ai zonei portului, m-am trezit înconjurată de un grup, sărăcăcios îmbrăcat, care s-a tot mărit, transformîndu-se într-un alai de vreo 30 de bărbați. Nu miroseau a parfum, dar nici a transpirație sau a haine îmbîcsite.

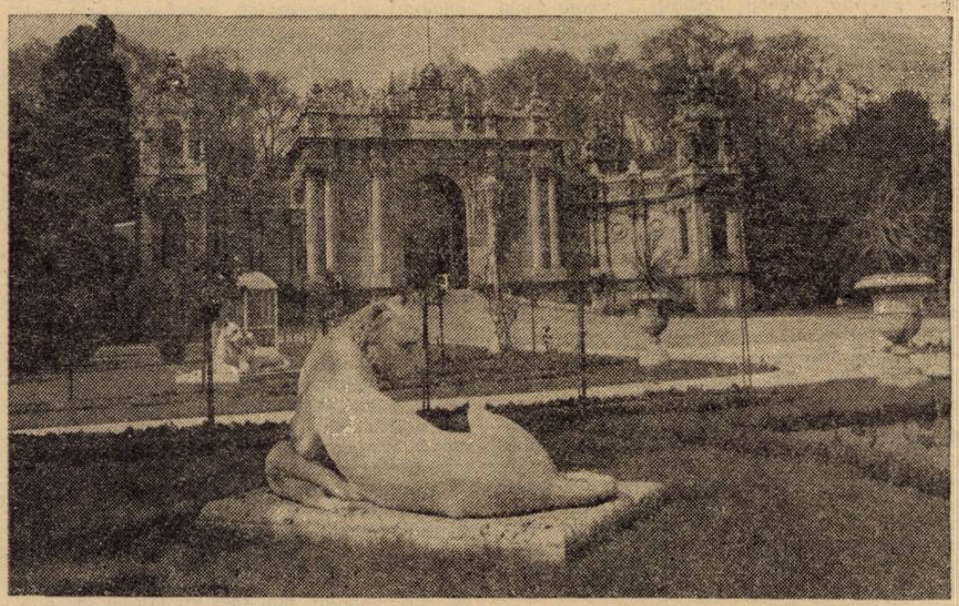

În fața palatului Dolmabahçe

Engleza folosită în centrul orașului nu dădea nici un rezultat aici, franceza nici atît, ne-a mai rămas doar limbajul internațional al mîinilor și cîte un cuvînt de circulație mondială ca dolar, a cărui folosință s-a dovedit de-a dreptul periculoasă.

Încercînd să aflu care este cîștigul mediu lunar în dolari, nu știu ce au înțeles ei, dar au început să arate spre geanta mea, să pipăie celebra de acum geacă de rocker a băiatului meu și să vorbească cu toții deodată. Brusc, am simțit că orice posibilitate de comunicare a fost tăiată și m-am simțit asemenea căpitanului Cook din cîntecul lui Visoțki (cred că nu greșesc), care a trezit în așa grad interesul băștinașilor din insulele îndepărtate, încît l-au mîncat ca să-l păstreze cu ei. Am avut un moment de panică, categoric nejustificată dar, gîndindu-mă la o întîmplare anterioară, mi-am îndreptat mîna spre piept și am spus : validé. Tensiunea și gălăgia au dispărut și, zîmbind, au arătat spre fiul meu : bebé. În clipa aceea din grup s-a desprins un bărbat blond, înalt, bine îmbrăcat, care părea a fi liderul lor și care în limba germană

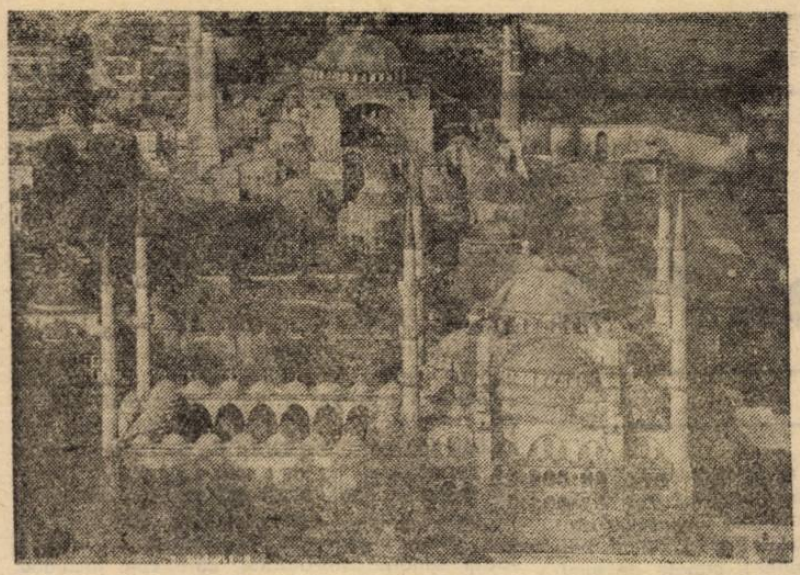

Istanbul — orașul celor 1000 de moschei

(punctul meu foarte slab) ne-a invitat la o bere în piața alăturată. Retrospectiv, gîndesc că ar fi fost inedită o conversație, chiar și prin semne, între doi lideri, unul sindical al unei publicații din România și celălalt al locuitorilor din portul de pe Bosfor. Venirea tovarășilor de excursie spre autocar a rezolvat dilema.

Bărbații de pe aceste meleaguri sînt de statură potrivită, bruneți, uscățivi și foarte mulți poartă mustață. Deși au mormane de blugi, majoritatea se îmbracă cu costume clasice în culori închise, care, bănuiesc eu că își închipuie ei, le conferă un plus de seriozitate ca oameni de afaceri. Sînt amabili, serviabili și nu se feresc atunci cînd le ceri lămuriri.

Rătăcind drumul spre moscheea Mamut Pașa (Mehmet), am fost întovărășiți fără grabă din partea sa și cu deplină curtuoazie de un tînăr — licean am dedus eu — ce în limba sa numea monumentele pe lîngă care treceam, încercînd să închege politicos o conversație. Altă dată, vrînd să intru în locul unde și regele merge singur, dar neavînd lire, leii fiindu-mi respinși și dolarul — spre suprinderea mea — refuzat la tranzacție, un alt tînăr a plătit în locul meu obolul, lăsîndu-mă descumpănită în neputința mea de a mă revanșa altminteri decît printr-un mulțumesc.

Pe vasul ce ne-a purtat pe valurile mărilor Neagră și Marmara, mă adăpostesc în cabina căpitanului pentru că, imprudentă, uit că pe apă temperatura mai ales seara îți dă frisoane și sînt tratată ca un musafir drag : mandarine, cașcaval, mere și rachiul lor specific care seamănă cu uitatul nostru Triple sec dar mai acrișor și mai puțin aromat. Discutăm prin intermediul ghidei și la plecare mă sărută prietenește pe obraji. Secvențe, secvențe....

Femeile, în schimb, sînt reticente, refuză orice contact, se retrag în fața întrebărilor, sfioase, dar în același timp foarte hotărîte. În general sînt cenușiu îmbrăcate, nefardate și basmalele cu care sînt îmbrobodite par purtate de maniera de a le ascunde orice farmec al chipului. Revanșa ne-o luăm privind copilele de 14—15 ani în uniforme școlare felurite, care chicotesc răspunzîndu-ne, și, mai ales, studentele care au ținuta modernă a tinerelor de pretutindeni. În preajma Universității Bayazid nu am curajul să întîrzii prea mult, deși avem ce vedea. Renunț la primul gînd de a pătrunde în incinta pentru că observ că interesul fiului meu pentru zidurile din jur scade brusc în raport invers proporțional cu interesul pentru figurile drăgălașe și zîmbitoare din preajmă. Știu destul de puțin despre moravurile locului, dar ceea ce știu mă face prevăzătoare, nu vreau un conflict româno-turc. Astfel că, grăbindu-mă tare să mă îndepărtez, ratăm și moscheea Bayazid.

Turcul și femeia. Mi se spune — n-am ocazie să verific — că femeia este foarte respectată în familia sa, soțul îi asigură cadînei (doamnei) sale existența și o ține acasă. Este adevărat că am văzut foarte puține turcoaice lucrînd, cel puțin în locuri publice. Aflu că în clipa în care o tînără se logodește este o ofensă de neiertat ca un alt bărbat să-i facă curte ; astfel de faptă este o jignire ce se spală cu sînge. Iar cînd se căsătorește, în genere, ea renunță la serviciu dacă l-a avut.

Presupun, însă, că în schimbul acestei forme de respect femeia îi datorează deplină supunere stăpînului ei. Ceea ce observ eu la mormîntul sultanilor, unde am ocazia să studiez cu coada ochiului dar cu multă atenție, un grup format dintr-un bărbat și trei femei, este o atitudine reciproc reverențioasă.

Și atunci de unde acest alt mod de a privi femeile altor neamuri ? Din prima noapte de plimbare pe bulevardele Istanbulului, am prilejuit să constat, pe propria-mi piele, faptul. Un taxi ne urmărește preț de vreo două ore, oferindu-și — cred eu — din răstimp în răstimp serviciile. La un ultim popas, șoferul coboară, intră în tratative cu băiatul meu, nu-i dau atenție, dar tresar cînd îmi aud pustiul rîzînd cu poftă, aud și o sumă în dolari și mă dezmeticesc complet cînd văd în mașină un domn turc care mă invită zîmbitor. Reacția mea — tot rîsul — este salutară, cei doi părăsesc terenul demni. Pe parcursul timpului petrecut în orașul cu o mie de moschei, apar și alte propuneri, la prețuri diferite, în locuri și la ore diferite. Toată lumea este în aceeași situație așa că, după prima zi, nu ne mai șochează, nu ne mai flatează.

Ajunsă acasă, meditez la prima întîmplare și urc în propria-mi stimă : dacă pentru practicarea celei mai vechi meserii din lume mi se oferea echivalentul a trei salarii per ședință, păi atunci cam care ar fi valoarea mea (și a compatrioatelor mele) avînd în vedere că muncesc la serviciu, gătesc, spăl, cos, calc, fac curățenie, stau la cozi și mai ales înnod viața de la salariu la chenzină ? Inestimabilă, domnilor !

Desigur, aici există bordeluri. În naivitatea mea le iau la început drept baruri, spectacole de music-hall-uri, mai ales că într-un loc printre fotografiile de femei văd și pe cea a unui bărbat — și le explic doct tinerilor ce mă întovărășesc la prima plimbare cam ce înseamnă așa ceva. Eroarea comisă stîrnește hazul și mă face să cercetez prin întrebări fenomenul. Aflu că tarifele sînt ridicate, piața a fost inundată de oferta est-europeană, care a destabilizat-o și s-a ajuns la conflicte consemnate în presa locală. Deci modul turcului de a privi femeile altor neamuri nu s-a transmis genetic de la străbunii cuceritori, ci mentalitatea s-a format în funcție de comportamentul cuceritoarelor sexului tare, care, la rîndul lor, au fost subjugate de tentațiile întîlnite la tot pasul. Nu oricine are puterea să reziste în „Marele Bazar" sutelor de kilograme de bijuterii din aur, hainelor de piele, produselor cosmetice sau tehnice și tuturor celorlalte. Bazarul este ca peștera lui Ali-Baba, numai că în loc de sesam se folosește dolarul. Iar întreg Istanbulul pare un mare bazar.

Nu-l mai căutați pe Leonard. Și totuși, cît e de mare orașul, întortocheat și plin de ispite, reușesc să întîlnesc și români. În prima noapte, sub luminile albastre ale proiectoarelor ce dezvăluie feeric Sultanahmet Çamii (Moscheea albastră), atras de graiul de acasă, se apropie de noi un băietan la vreo 15 ani și împreună ne așezăm la taclale pe zidul ce împrejmuiește parcul din fața geamiei. Leonard a fugit acum cinci luni dintr-o casă de copii din Lugoj și vrea să-și adune 3 000 dolari ca să plece în America. Ne spune cu o oarecare mîndrie — poate gîndul că nu este de tot uitat pe lumea asta — că dispariția lui a fost anunțată și la TVR. Nu știu de unde avea informația, poate există un fel de telefon fără fir al veștilor, dar nu dă înapoi. Nu-l întreb cum s-a născut visul său într-un așezămînt de orfani sau părăsiți, nu îndrăznesc să-l descos și cu atît mai puțin să-i țin o lecție de dirigenție pe tema patriotismului, dar este atît de isteț, lipicios și lipsit de teama necunoscutului încît îl adaug și pe el pe lista celor plecați și regretați. Muncește de cînd a venit aici, de două zile și-a schimbat slujba, cîștigă 300 de dolari pe lună (cel mai mic salariu e echivalentul a 200 de dolari) îndrumînd clienții spre magazinul patronului său. Ne dă cartea de vizită care are pe verso harta Marelui Bazar și, însemnat, locul prăvăliei și ne promite prețuri de favoare. Magazinul nu ne interesează, dar pe el îl vom căuta și a doua zi pentru că l-aș tot întreba, dar...

În drumurile noastre prin oraș îl cunoaștem și pe proprietarul firmei Ada-Kaleh, care are multe magazine cu mărfuri variate, dar nu vinde în moneda noastră — deși sînt alte cîteva locuri unde tranzacțiile se fac și în sute de lei —, iar prețurile nu mi se par așa de avantajoase pe cît promite reclama. De fapt, dacă glasul sîngelui ar prima, cu cîți vorbitori de limbă română se vîntură prin Turcia, ar de faliment.

O prezență agreabilă, deși tot timpul sub presiune și grăbindu-ne pasul să ne încadrăm în program — ne mai și pierde uneori — este Paula, ghidul din partea turcă, românca fugită din țară înainte de 1989. Vorbește două limbi de circulație internațională, plus araba și turca, se va căsători în curînd cu un om de afaceri de pe malurile Bosforului și, probabil, viața ei se va desfășura după tipicul locului.

Din păcate, uscățurile din pădurea noastră s-au rătăcit și pe aici, și avem ocazia să întîlnim, în persoana unui conațional, tipul escrocului profesionist, îmbrăcat impecabil, cu servietă diplomat care, dîndu-se drept funcționar al ambasadei noastre, reușește să ne răpească pentru o zi tocmai ghida cu care am plecat de acasă. Mare ispravă nu face, flerul l-a trădat, nu sîntem guguștiucii pe care-i caută, și-l vom regăsi tratînd poliglot cu grupuri din Ungaria și Polonia.

Ne vom întîlni cu compatrioți pe tot traseul înapoierii spre casă, mai ales în vama Giurgiu, în grupuri compacte, majoritatea în blugi sau fuste largi, ce au introdus în viteză în limba noastră expresia întîlnită la tot pasul în talciocuri : „caç parai", în mașini occidentale de prestigiu, dar încărcate fără milă, cu roțile crăcănate de marfa turcească. Cauza atracției Orientului în acest caz este clară.

În loc de epilog

Cealaltă categorie, noi ceilalți — mulți, puțini — avem, în afara dorinței cunoașterii necunoscutului, atît de resimțită în acest secol XX, certe apropieri față de un popor cu a cărui viață soarta noastră s-a împletit, vrînd-nevrînd, secole. Și trebuie să recunoaștem că pe lîngă toate relele ce ni s-au tras din această conviețuire, a existat și ceva bun, care de fapt a fost esențial ca să nu fim împrăștiați spre toate punctele cardinale : ne-au lăsat să ne păstrăm graiul, credința și numele, spre deosebire de alte imperii care, în ținuturi de margine sau chiar din inima țării, au încercat să ni le răpească, uneori chiar împreună cu pămîntul strămoșesc. Dar pentru că sentimentele și intuițiile nu pot ține locul faptelor privite științific, voi da cuvîntul, în încheiere cunoscutului istoric Constantin C. Giurescu :

„Istoria relațiilor româno-turce, începînd cu turcii vechi și mergînd pînă la războiul independenței, **trebuie scrisă din nou, evitîndu-se exagerările și ideile preconcepute...** Pe măsură ce, grație în special arhivelor turcești, vom cunoaște mai bine aceste relații, le vom aprecia mai just, mai ales cele economice ; cît despre cele politice, vom constata că prezența Imperiului otoman a avut pentru noi, în răstimpul 1683 (asediul Vienei) — 1829 (tratatul de la Adrianopol), pe lîngă dezavantajele cunoscute, și un avantaj : acela de a fi o stavilă în fața celor două imperii expansioniste, habsburgic și țarist. Altfel, am fi putut avea, cu toată dibăcia diplomatică a înaintașilor noștri, soarta Poloniei". **(„Probleme controversate în istoriografia română", Cap. „Despre caracterul relațiilor dintre români și turci", Colecția „Memoria pămîntului românesc", 1977)**

Cernobîl

– descindere în inima infernului

• cinci ani de la accident • întîlnire de gradul 4

„Am avut impresia că intru în mormîntul umanității...“ La 18 ianuarie, fotografa rusă Victoria Ivleva se pregătește să pătrundă în inima blocului 4 al centralei de la Cernobîl. Un loc blestemat unde, acum aproape cinci ani, o explozie teribilă a distrus reactorul RBMK, împrăștiind asupra întregii Europe otrava radioactivă. Ivleva a rămas acolo un sfert de oră, escaladînd vestigiile materialelor răsucite, tasate, topite ; timp suficient pentru a fura cîteva imagini ale apocalipsului pe care revista „L'Express“ le publică în exclusivitate. Îmbrăcată într-un prim costum de bumbac alb și cu un al doilea de plastic, cu ghete, mănuși, o tocă și o mască cu un aparat de respirație, Victoria a pătruns în centrală. A fost însoțită de doi bărbați, Iurii Kovsar și Igor Mihailov, care au condus-o către acest infern modern, în tăcerea periculoasă, invizibilă, impalpabilă...

Cei doi bărbați fac parte din Expediția Complexă, un grup de oameni de știință veniți din principalele centre de cercetări atomice din Uniunea Sovietică, sub conducerea prestigiosului institut Kurceatov din Moscova. Experți care își vor consacra viața, în sensul propriu al cuvîntului, pentru îmblînzirea monstrului misterios în care s-a transformat reactorul. Mai exact, ei vor localiza cele 185 tone de combustibil nuclear care se mai află în blocul 4 și vor încerca să asigure securitatea lui. O sarcină titanică într-un mediu ostil. Căci în 1986, în momentul exploziei, numai patru la sută din materiile radioactive au fost aruncate în afara centralei, otrăvind pentru multă vreme zonele din jur și formînd faimosul nor. Deci, 96 la sută din combustibil a rămas prizonierul' carcasei devastate. Și nimeni nu știa ce s-a întîmplat cu el.

Un coșmar pentru fizicieni ; aceste tone de materiale nucleare în descompunere în edificiul distrus riscau să provoace o a doua catastrofă. O reacție nucleară putea reîncepe spontan și antrena o scurgere importantă de otrăvuri în atmosferă. Sub efectul căldurii există, de asemenea, riscul „sindromului chinez“, accident popularizat de un film american la sfîrșitul anilor '70 — scufundarea lentă a reactorului către pînza freatică. În sfîrșit, o parte din combustibil transformat în praf în timpul exploziei și răspîndit în clădirea în ruine nu putea oare să scape ?

Imposibil de știut, căci în 1986, era total exclusă intrarea în clădirile care emiteau cantități imense de radiații. Imediat după accident, au fost deversate din elicopter mii de tone de plumb, argilă, noroi și nisip pentru a înnăbuși incendiul și a îngropa materiile radioactive. În perioada iunie-noiembrie 1986, peste 2000 de persoane au lucrat la construirea unui sarcofag pentru a acoperi, cît mai repede posibil, clădirea accidentată. Prin intermediul macaralelor telecomandate, supravegheate de camere de televiziune. Nu se punea în nici un caz problema, în aceste condiții, să se asigure joncțiunea perfectă a oțelului și betonului. Rezultatul : uriașul pansament aplicat de urgență nu este ermetic. Puse cap la cap, găurile reprezintă mai multe sute de metri pătrați. Și nu se știa ce se întîmpla în interiorul acestei clădiri cu acoperișul neetanș. Pentru ca lucrurile să fie și mai complicate, peste 10 000 metri cubi de beton s-au răspîndit în clădirea devastată, scurgîndu-se peste căile de acces, acoperind totul.

În 1988, în pofida radioactivității prezente în continuare, membrii Expediției Complexe s-au hotărît să se lanseze în căutarea combustibilului pierdut. Ei nu mai vroiau să aștepte. Dar cum să ajungi în centrul blocului ? Perforînd uriașa îngrămădire de beton și de materiale topite care înconjoară

miezul. Lucrările au început într-un loc cît de cît decontaminat. A. Borovoi, conducătorul lor, își amintește de prima întîlnire cu combustibilul blestemat. O întîlnire de gradul 4 ! Un telefon îl trezește noaptea : camera s-a umplut cu o ceață albicioasă.

De altfel, oamenii Expediției vor trebui să se confrunte adesea cu această ceață plină de radioactivitate. Un cocteil îngrozitor contra căruia măștile lor nu îi protejează practic deloc. Dar în acea perioadă ei nu știau acest lucru și se mirau de ce tușesc în fiecare noapte. În sfîrșit, într-o zi au ajuns la puțul care, înainte de accident, adăpostea RBMK. Nerăbdători, aruncă o sondă în conducta strîmtă făcută de ciocanul pneumatic pentru a măsura stricăciunile. Ea nu întîlnește decît vidul. Nu mai există nimic : combustibilul a dispărut. Încep apoi — cîrtițe ale epocii atomice — să sape tunele, în condițiile redutabilelor radiații, pentru a regăsi combustibilul. Și pentru a înțelege ce s-a întîmplat cu doi ani în urmă.

Încetul cu încetul, Expediția Complexă scrie — dar cu ce preț — adevăratul scenariu al catastrofei. Sub șocul exploziei, acoperișul reactorului, avînd o greutate de 2000 tone, s-a așezat pe o poziție verticală iar dala de susținere s-a lăsat cu 4 metri. Un sfert din această clădire gigantică de beton a dispărut pur și simplu. Conținutul miezului, combustibilul și grafitul, s-a topit. Amestecat cu argila, nisipul și plumbul deversate de elicopter, el s-a împrăștiat sub formă de magmă în subsolurile clădirii unde oamenii de știință descoperă limbi monstruoase de lavă pe care le denumesc „labe de elefant“.

Imposibil să te apropii : iradierea ar fi mortală. Dar cum să-ți procuri eșantioane ? Borovoi trimite un cărucior robotizat pentru a smulge cîteva grame de materie. Fără succes. Atunci se ia hotărîrea să se tragă asupra unei labe uriașe cu mitraliera pentru a face să sară așchii. Dar militarii refuză să-i încredințeze o armă. Nu se știe niciodată. În schimb trimit un trăgător de elită. Pentru a ajunge la laba de elefant este necesar ca, îmbrăcat într-un costum de protecție, să treci printr-un tunel întunecos. Atmosfera este sufocantă. Iar ajunși la locul respectiv, trăgătorul de elită tremură în așa măsură încît nu poate nici măcar să-și țină arma... În sfîrșit calmat — dar așteptarea înseamnă absorbirea unei doze superioare de radioactivitate — el se execută și smulge eșantioanele necesare.

Iurii Kovsar și Igor Mihailov au participat la aceste căutări infernale. Ca și ceilalți 20—30 membri ai Expediției Complexe, autorizați să pătrundă în zona interzisă, ei au explorat acest cîmp de ruine, au dat de urmele combustibilului, au întărit zidurile ce amenințau să se prăbușească, au procedat la lucrări de decontaminare și au încercat să fixeze praful radioactiv. Știu că sînt victimele unei doze prea mari de radioactivitate.

„Apărăm specia umană“

De ce rămîn la Cernobîl ? Au venit din necesitatea de a face față catastrofei. Desigur, nu sînt insensibili nici la salariile ridicate care li se plătesc — aproximativ 1200 ruble lunar, cînd în URSS salariul mediu este de 250 ruble. Posedă un carnet oficial de „lichidatori“ — denumirea pe care o poartă cei cu au lucrat în 1986 și 1987 la „lichidarea“ accidentului. Acesta le conferă privilegii pe întreg teritoriul URSS. Dar cu un eroism calm se gîndesc că participă la o muncă mai mult decît necesară. „Apărăm specia umană“. Nimeni nu-i obligă să pătrundă în inima blocului 4. Li se retrage chiar prima în cazul unor iradieri puternice. Dar nu-și pun problema plecării.

Sacrificiul lor nu a fost inutil, potrivit lui A. Borovoi. Astăzi, a dispărut orice fel de risc al reacției nucleare în miezul centralei ca și eventualitatea sindromului chinez. Rămîne problema prafului radioactiv. Sistematic se presară o soluție de polimeri pentru a-l fixa. Dar viitorul ? Acoperișul reactorului ar putea să se prăbușească, pereții să se rărească și radioactivitatea să scape prin găurile sarcofagului.

La ora actuală, în Uniunea Sovietică se duc dezbateri aprinse cu privire la viitorul mauzoleului atomic. Există mai multe sugestii. Prima — crearea în locul blocului 4 a unei „peluze verzi“, prin demontarea sarcofagului și reactorului. Imposibil, declară Borovoi. Costul uman ar fi prea mare. Cea de a doua propune umplerea cu beton a sarcofagului existent. Expediția Complexă sugerează construirea unui alt sarcofag — de această dată ermetic — deasupra primului și umplerea lui cu o spumă care, întărindu-se, ar fixa praful și nu ar împiedica nici demontarea încetul cu încetul a reactorului.

Potrivit lui Iurii Kovsar și Igor Mihailov, trebuie să se lucreze în continuare în blocul 4, „laborator uriaș pentru securitatea celorlalte reactoare“. Cei doi cred că nu trebuie ascuns nimic în ce privește situația de la Cernobîl. De aceea au acceptat să o ducă acolo și pe Victoria Ivleva. **(după „L'Express“)**

Traducere și adaptare
Eva Galambos

Niciodată așa ceva!*) 12

Alicia B. Morales de Galamba (dosar nr. 5187) povestește :

Locuiam în orașul Mendoza împreună cu copiii mei, Paula Natalia și Mauricio, în vîrstă de un an și jumătate și, respectiv, două luni. Cu noi mai locuia o prietenă, Maria Luisa Sanchez de Vargas, și copiii ei, Josefina, de cinci ani, Soledad, de un an și jumătate. La 12 iunie 1976, pe la 11 seara, eram cu Maria în bucătărie, cînd am auzit bușituri și am văzut pătrunzînd în încăpere mai mulți oameni. Fără să ne dăm seama ce se întîmplă, ne-au lovit și ne-au legat. Din cauza zgomotului, copiii s-au trezit și au început să plîngă groaznic. Tipii care intraseră au răvășit toată casa, rupînd ce întîlneau în cale și întrebîndu-mă mereu unde este soțul meu. În acest timp, făceau un zgomot sec din armele pe care le aveau cu ei, dînd senzația că vor trage. Teroarea se instalase deja și nu mai aveam respirație. Era o groază crescîndă pe fondul țipetelor celor mici, care plîngeau înnebuniți. Eu și Maria i-am luat în brațe, încercînd să-i calmăm. După vreo jumătate de oră, ne-au scos din casă și ne-au urcat, pe toți, într-o mașină. Am fost duși la poliția din Mendoza. Ne-au lăsat într-o cameră goală și, timp de cîteva ore, l-au luat cu ei pe Mauricio, care avea două luni. Am simțit atunci că totul se prăbușește. Nu voiam să mai trăiesc. Nici nu mai plîngeam. Cînd l-au adus înapoi, încet-încet mi-am revenit. Timp de patru zile, cei patru copii au rămas cu noi. Josefina și Paula nu suportau închisoarea. Plîngeau și băteau în ușă, cerînd să iasă. La un moment dat, paznicul a lăsat-o să iasă doar pe Josefina. A fost un nou chin. Nu știam ce vor face cu fetița. Cînd au adus-o înapoi, după cîteva ore, ne-a povestit că o duseseră într-o stație de autobuz, unde trebuie să recunoască „lumea". Apoi cei patru copii au fost luați și dați bunicilor lor. Eu și Maria am fost ulterior separate. Cînd am revăzut-o, mi-a spus că și-a zărit soțul, care fusese sechestrat și el. În prezent, el este dispărut. El i-a povestit că fiica lor, Josefina, a fost obligată să asiste la una din „ședințele de tortură" la care fusese supus. Ne-am dat seama că asta s-a întîmplat în momentul cînd Josefina fusese luată de lîngă noi. Apoi Maria mi-a spus că, în urmă cu cîteva zile, fusese dusă la casa părinților săi din San Juan. A crezut că era o încercare de a-i bucura pe aceștia, de a le arăta că fiica lor trăiește, de a-i permite acesteia să-și vadă copiii. Nu a fost vorba de așa ceva. Maria trebuia, de fapt, să fie prezentă la o înmormîntare. A Josefinei, fiica sa cea mare. Tatăl Mariei i-a povestit că, la cîteva zile de la sosire, fetița scosese dintr-o ladă arma pe care bunicul o avea în casă și se împușcase.

Adolescenții nu sînt încă maturi, dar nu mai sînt nici copii. Încă nu au luat deciziile fundamentale privind viața, dar încep totuși să-și contureze drumurile. Nu știu prea multe despre complicatele piruete ale politicii și nici nu și-au definitivat formarea lor culturală.

Îi ghidează propria sensibilitate. Nu se resemnează în fața imperfecțiunilor unei lumi pe care au moștenit-o de la adulți. În unii se conturează idealul, refuzul incipient al injustiției și ipocriziei, pe care adesea le resping categoric, dar și cu ingenuitate. Poate pentru că în propriile lor trupuri trăiesc schimbări vertiginoase, resping tot ceea ce li se prezintă ca inamovibil.

Aproape 250 de băieți și fete, care aveau între 13 și 18 ani, au dispărut fiind ridicați din mijlocul familiei, de pe stradă sau la ieșirea de la școală. Mulți adolescenți au dispărut și ca urmare a represiunii exercitate asupra părinților.

Cei de vîrstă mică... Exista o familie de uruguayeni care trăia de mai multă vreme în țara noastră. Tatăl, Nelson, fusese arestat și pus „la dispoziția puterii executive naționale". Mama, Lourdes, fusese sechestrată în plină stradă de un grup de bărbați înarmați și îmbrăcați în civil. Cei patru copii ai familiei Hernandez Hobbas rămaseseră cu singurii prieteni pe care îi aveau aici. Beatriz, 16 ani, cea mai mare dintre frați, a fost răpită dintr-o cofetărie din Munro. Nu s-a mai știut nimic despre ea. Washington Fernando, de 13 ani, a rămas, după ce fuseseră sechestrate mama și sora sa, la o altă familie. Dar noul său domiciliu a fost, și el, răvășit în iulie 1977.

Semăna cu „o grădiniță de copii", pentru că aici trăiau opt copii (aparținînd unui număr de trei familii), ce îndураseră aceeași soartă cu Washington Fernando. Toți aveau în jur de 13 ani. De ei aveau grijă trei femei. La 6 iulie 1977, pe la orele 5 după amiază, au năvălit în casă mai mulți oameni în civil, puternic înarmați. După ce au inspectat totul, le-au luat pe cele trei femei și pe Washington Fernando, care părea să fie cel mai mare (dosar nr. 768).

Fernando a mai fost văzut doar în două împrejurări ; în ambele era folosit pentru capturarea altor persoane. Îl puneau să denunțe posibilele case unde părinții săi se întîlneau cu prietenii sau să-i caute pe aceștia, cărora li se înscena o ambuscadă. Pînă în ziua de azi, nu există date certe despre locul unde s-ar putea afla Fernando ; el figurează pe listele celor arestați și dispăruți.

Monica Graciela Santucho (dosar nr. 1596) avea 14 ani cînd a fost răpită. La 3 decembrie 1976, către orele 17,30, s-a produs o încăierare cu armata într-o locuință din La Plata. Monica Graciela a ieșit din această locuință, ținută fiind de brațe de către două persoane. Fetița le cerea să nu tragă. Imediat a fost luată și urcată într-un Fiat 600 alb, pe care îl conduceau oameni în civil, înarmați. Înainte, fetiței îi acoperiseră fața. Martori eliberați au declarat că au văzut-o la centrul clandestin de detenție numit Arana. Azi, ea este dispărută.

Familia Avellaneda locuia în cartierul Munro. La 15 aprilie 1976, domiciliul lor a fost percheziționat. Îl căutau pe capul familiei. Cum acesta nu era, au decis să ia, ca ostatici, pe soția și pe fiul său, Edgardo (dosar nr. 1639), care avea atunci 14 ani. Povestește mama :

M-au scos în stradă împreună cu fiul meu. Îl țineam în acest timp de mînă. La un moment dat, ne-au spus să punem mîinile pe capota automobilului. A fost ultima dată cînd l-am văzut ; se uita la mine cum mă legau la ochi.

Mama a depus mărturie în fața justiției. A spus că ea și fiul ei au fost urcați în mașină, ambii legați la ochi.

Fiul meu mi-a strîns mîna, parcă vrînd să-mi dea curaj. Am tăcut tot drumul.

Destul de multă vreme au fost ținuți arestați la Comisariatul din Villa Martelli. Aici au fost torturați :

Timp îndelungat stăteam și ascultam țipetele de durere ale copilului. Și apoi, din nou, o tăcere apăsătoare.

Edgardo a fost în cele din urmă ucis. Încă nu este clar cînd și cum. Familia a aflat despre el din știrile de presă, care vorbeau despre „cadavrele din rîul Uruguay". Unul din cele opt corpuri găsite în estuarul Rio de la Plata, pe malul uruguayan, era al lui Edgardo. Fotografiile făcute de poliție sînt cutremurătoare.

Fiul meu avea mîinile și picioarele tăiate, iar pe corp semne de grea tortură.

Familia Roman, de origine costaricană, locuia de mult timp în orașul Cordoba. Claudio Luis Roman Mendez (dosar nr. 7615) avea 16 ani și era în clasa a patra a Colegiului secundar Manuel Belgrano, din Cordoba. Colegii îl aleseseră șeful clasei.

La ora 3 dimineața, în ziua de 27 iulie 1976, zece bărbați au amenințat cu spargerea ușii dacă nu li se deschide. Cerîndu-li-se să se legitimeze, au arătat armele, spunînd : „astea sînt legitimațiile noastre". L-au luat pe Claudio Luis. „Nu vă speriați, doamnă, nu i se va întîmpla nimic fiului dumneavoastră. În trei-patru ore va fi înapoi".

Lung și greu a fost drumul găsirii lui Claudio. La 13 august, ziarele de dimineață din Cordoba au scris despre un comunicat al armatei, în care se arăta că, împreună cu un alt tînăr, Claudio Luis Roman a murit într-o înfruntare cu forțele armate. A doua zi, după anevoioase demersuri, trupul lui Claudio a fost adus la morga spitalului central din Cordoba. Aici, părinții săi „au cerut să vadă cadavrul pentru identificare, dar li s-a spus să aștepte punerea în ordine a numeroase corpuri de tineri, care zăceau pe podea din lipsă de spațiu. Dintre mai multe cadavre, a fost scos și Claudio, recomandîndu-se că ar fi mai bine să nu fie văzut. Scena ce s-a deschis în fața ochilor a fost cumplită : nu era nici o bucățică din trup care să nu fi fost tumefiată. Băiatul prezenta oribile urme de tortură, prin care practic a fost zdrobit."

Noaptea de 16 septembrie 1976 a devenit o grea amintire pentru orașul La Plata, rămînînd drept „noaptea liceenilor". Atunci au fost sechestrați, de către forțele de securitate, fiind și azi dispăruți, Horacio Angel Ungaro (dosar nr. 4205), Daniel Alberto Lasero (dosar nr. 4206), Francisco Lopez Muntaner (dosar nr. 5479), Maria Claudia Falcone (dosar nr. 2800), Victor Trevino (dosar nr. 4018), Claudio de Acha (dosar nr. 148), Maria Clara Ciocchini (dosar nr. 1178). Făceau parte dintr-un grup de 16 tineri, între 14 și 18 ani, care participaseră la o campanie în favoarea biletelor cu preț redus pentru elevi. Fiecare din acești adolescenți a fost smuls direct de la locuința sa. Poliția provinciei Buenos Aires dispusese o acțiune de prindere a tuturor celor ce luaseră parte la această campanie, considerată de forțele armate drept „subversiune în școli". Trei dintre copiii sechestrați au fost ulterior eliberați.

Potrivit investigațiilor desfășurate de această Comisie și mărturiilor obținute, adolescenții ridicați de poliție au fost lichidați după ce au suferit chinuri și torturi în diferite centre clandestine de detenție.

Conform mărturiei lui Pablo Diaz (dosar nr. 4018), era încă în viață, la 22 septembrie 1976, Victor Trevino, aflat la centrul de detenție Arana ; pe Maria Claudia Falcone a văzut-o ultima dată la 28 decembrie, același an, la Banfield. În acest ultim centru i-a mai văzut pe Claudio de Acha și pe un tînăr poreclit „Colorado", amîndoi elevi în clasele secundare de colegiu, foarte buni prieteni.

(Va urma)

Versiune românească de Anca Voican

* Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariția de persoane (Raportul Sabato)

Crizantema şi sabia

● modele ale culturii japoneze

Tăria şi slăbiciunea Japoniei

Ruth Benedict a primit sarcina de a studia Japonia în iunie 1944. I s-a cerut să folosească toate tehnicile de care era în stare, ca antropolog cultural, pentru a descoperi cum sînt japonezii în felul lor de a fi. Era la începutul verii lui 1944 cînd ofensiva forţelor americane începea să-şi arate adevăratele dimensiuni. Era momentul, notează autoarea, cînd cetăţenii americani încă mai spuneau că războiul cu Japonia va mai dura încă trei sau chiar zece ani, în timp ce japonezii vorbeau de o sută de ani. „Americanii, spuneau japonezii, au avut victorii locale, dar Noua Guinee şi insulele Solomon se aflau la mii de mile depărtare de arhipelagul lor. Comunicatele oficiale japoneze cu greu admiteau înfrîngeri navale şi japonezii încă se considerau victorioşi.

În iunie, totuşi, continuă autoarea, situaţia începea să se schimbe. Al doilea front se deschidea în Europa, şi prioritatea militară acordată de Înaltul Comandament, timp de doi ani şi jumătate, teatrului european al luptelor, începea să dea roade. Iar în Pacific forţele americane debarcau în Saipan, o operaţiune măreaţă care prefigura eventuala înfrîngere a Japoniei. De atunci, soldaţii noştri trebuiau să se confrunte cu armata japoneză la distanţe constant apropiate. Şi noi ştiam bine, din luptele duse în Noua Guinee, Guadalcanal, Birmania, Attu, Tarawa şi Biak că ne expuneam unui formidabil duşman".

În vara acelui an era important, scrie Ruth Benedict, să răspundem la o multitudine de întrebări privind inamicul nostru, Japonia. Totul era important, fie că era vorba de probleme militare sau diplomatice, de politică înaltă sau pur şi simplu de manifeste ce urmau să fie răspîndite în spatele liniilor japoneze. Trebuia să ştim nu numai scopurile şi motivaţiile în război ale celor ce se aflau la putere în Tokio, nu numai îndelungata istorie a Japoniei, nu doar statistici economice şi militare, trebuia să aflăm pe ce se sprijină guvernul japonez în popor, să înţelegem obiceiurile japonezilor, gîndirea, emoţiile lor şi modelele culturale în care se includ toate acestea. Trebuia să aflăm regulile din spatele acestor acţiuni şi opinii. Trebuia să lăsăm la o parte premisele pe care acţionam noi ca americani şi să ne ţinem cît mai departe posibil de tragerea concluziei că ceea ce am fi făcut noi într-o situaţie dată era ceea ce ei ar fi făcut.

Sarcina mea era dificilă, admite autoarea. America şi Japonia erau în război şi problema consta în a se afla cum s-ar comporta japonezii, nu cum ne-am fi comportat noi dacă am fi fost în locul lor. „Am încercat să folosesc comportamentul japonezilor în război ca pe un bun de preţ în înţelegerea lor. Trebuia să urmăresc modul în care duceau ei războiul şi să privesc aceasta pentru moment nu ca problemă militară, ci ca problemă culturală".

Pentru aceasta, ca antropolog, trebuia să mă deplasez în comunităţile lor din Japonia, ceea ce era imposibil devreme ce ţările noastre se aflau în război. Studiul antropologic asupra unui sat japonez, „Suye Mura", al lui John Embree, mi-a fost de mare folos, dar problemele japonezilor cu care ne confruntam noi în 1944 nu se ridicaseră cînd studiul fusese elaborat.

Eram totuşi încrezătoare, mărturiseşte Ruth Benedict, că multe din răspunsurile pe care le căutam se aflau în regulile şi valorile culturii japoneze, că ele puteau fi găsite cu ajutorul oamenilor care le-au trăit. Aceasta nu înseamnă că vasta literatură despre Japonia apărută în Occident nu mi-a fost de folos. Dimpotrivă, „studiind Japonia, am devenit moştenitoarea multora care au studiat această ţară", inclusiv japonezi care „spre deosebire de mulţi alţi orientali aveau marele impuls de a scrie despre ei înşişi", fiind „uimitor de sinceri", fără însă să poată prezenta întregul tablou al mentalităţii lor, cu toate amănuntele lui.

„Orice am face noi, ei fac exact pe dos"

Antropologii cunosc multe culturi din Asia şi Pacific. „Există multe aranjamente sociale şi obiceiuri de viaţă în Japonia care merg în strins paralelism chiar cu triburile primitive din insulele Pacificului", unele regăsindu-se în Malayezia, altele în Noua Guinee şi altele în Polinezia. Era interesant să se studieze posibile relaţii istorice, dar nu aceasta mă interesa. Similitudinile culturale erau valoroase doar dacă prin ele se puteau găsi explicaţii despre viaţa japonezilor, comparaţiile antropologice fiind, în acest sens, de un ajutor deosebit. Cu toate acestea, întotdeauna rămîn, totuşi, diferenţe între culturi vecine oricît de similare ar fi ele. Cu atît mai mult între culturi îndepărtate cum sînt cele din SUA şi Japonia. „Nimeni nu mai pune la îndoială deosebirile adînci dintre culturile din SUA şi Japonia. Avem chiar un folclor despre japonezi, care spune că orice am face noi, ei fac exact pe dos". Dar antropologii ştiu din experienţa studiului lor că şi deosebirile bizare între culturi nu sînt piedici în a le înţelege.

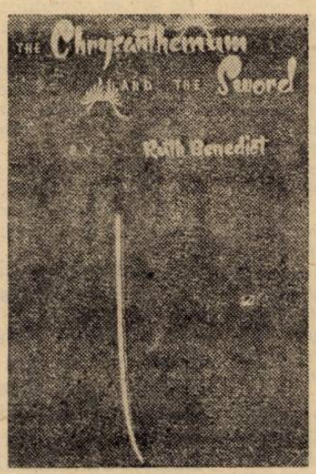

„Obiceiuri economice, aranjamente familiale, rituri religioase şi obiective politice, scrie autoarea, sînt întrepătrunse unele în altele".

Acest volum nu este o carte despre viaţa religioasă, economică, politică sau de familie, el examinează modul de a trăi al japonezilor, cum se manifestă ei în oricare din activităţile pe care le desfăşoară. Este o carte „despre ceea ce face ca Japonia să fie o naţiune de japonezi. Un handicap al secolului XX este că încă mai avem cele mai distorsionate şi vagi noţiuni nu numai despre ceea ce face ca Japonia să fie o naţiune de japonezi, ci şi despre ceea ce face ca Statele Unite să fie o naţiune de americani, Franţa o naţiune de francezi, Rusia o naţiune de ruşi. Lipsindu-i aceste cunoştinţe, fiecare ţară înţelege greşit altă ţară".

„Nu este posibil să depinzi în întregime de ceea ce fiecare naţiune spune despre propriile ei mentalităţi în gîndire şi acţiune. Scriitori din fiecare naţiune au încercat să facă o descriere a acestor mentalităţi. Dar aceasta nu este uşor. Lentilele prin care orice naţiune priveşte viaţa proprie nu sînt cele folosite de o altă naţiune. Este greu să fii conştient de ochii cu care cineva te priveşte. Orice ţară îi ia pe garanţie, iar trucurile de focalizare şi de perspectivă care-i dă fiecăruia punctul de vedere naţional asupra vieţii pare pentru acel care priveşte a fi un peisaj aranjat de însuşi Dumnezeu".

Poate de aceea studiile americane nu au fost destul de frecvent planificate să cerceteze premisele pe care au fost construite culturile civilizate. Sociologii şi psihologii sînt preocupaţi cu răspîndirea opiniei şi obiceiului, iar tehnica folosită este cea statistică. Americanii pot face sondaje asupra americanilor şi înţeleg ceea ce descoperă prin aceste sondaje pentru că ei ştiu şi iau pe încredere modul de viaţă american. De regulă, rezultatele sondajelor le transmit ceva mai mult despre ceea ce ei ştiau deja. Încercînd, însă, să înţelegi o altă ţară este esenţial un studiu calitativ sistematic al comportamentelor şi asumărilor acestui popor înainte ca un sondaj să fie un bun avantaj de cercetare. Pentru că ce ne-ar putea spune un sondaj despre locuitorii unei ţări şi politica lor dacă nu cunoaştem noţiunile lor despre stat şi înţelegerea de către ei a acestei noţiuni.

„În Statele Unite, scrie autoarea, guvernul, atît republican cît şi democrat, este aproape un rău necesar şi el limitează libertatea individuală ; angajarea în oficii guvernamentale, de exemplu, excepţînd poate perioada războiului, nu-i dă omului poziţia pe care o are într-o angajare echivalentă la o întreprindere particulară. Această versiune este foarte diferită de versiunea japoneză şi chiar faţă de a multor naţiuni europene. Ceea ce trebuie să ştim în primul rînd este versiunea lor. Opiniile lor sînt întrupate în folclorul lor, în comentariile lor despre oameni de succes, în miturile şi istoria lor naţională, în cuvîntările lor despre zilele naţionale şi ele pot fi studiate prin aceste manifestări indirecte.

Japonia era o ţară ale cărei comportamente fundamentale meritau să fie explorate. Îndată ce am observat că experienţa mea occidentală nu se potrivea cu viziunea lor de viaţă şi am căpătat, astfel, o oarecare idee despre categoriile şi simbolurile pe care ei le foloseau, mi-am dat seama că multe din contradicţiile văzute de occidentali şi de mine în obiceiurile japonezilor nu mai erau contradicţii.

Am început să înţeleg de ce japonezii înşişi vedeau anumite oscilaţii în comportament ca părţi integrante ale unui sistem consistent propriu lor. Voi încerca să arăt şi de ce. În timp ce lucram cu ei, japonezii începeau să folosească fraze străine şi idei care se dovedeau a avea mari implicaţii şi produceau emoţii îndelungate. Virtutea şi viciul, aşa cum sînt ele înţelese de Occident, sufereau schimbări radicale. Sistemul era singular. Nu era nici budist, nici confucianist ; era un sistem japonez în care se aflau tăria şi slăbiciunea Japoniei", aspecte care se dezvăluie în comportamentul japonezilor în război. (Va urma)

Florea Ţuiu

Dezvăluiri

„Era în august 1968..." 4

Discuție cu I. V. Buharkin

expert al direcției istorico-diplomatice din M.A.E. al U.R.S.S.

La 1 august A.M. Puzanov a comunicat despre două discuții cu Todor Jivkov, care au avut loc în cursul acestei zile. În timpul primei întrevederi, Todor Jivkov a rugat să se informeze Moscova că delegația P.C. Bulgar va participa la întîlnirea celor șase partide frățești de la Bratislava, din 3 august 1968. A mai declarat că „în Dubcek, Cernik, Smrkovski nu trebuie să se aibă încredere". „Ei nu sînt capabili și poate nici nu vor să schimbe în mod conștient situația din țară. Trebuie să ne sprijinim pe alte forțe. După cum ni se pare, situația în Cehoslovacia este extrem de periculoasă. Sionismul acționează intens și în alte țări. Se simte că se face o mare presiune asupra tovarășului Kadar. Chiar și la noi sînt unele manifestări. Fără să dezvăluie cum și în ce constau „manifestările" amintite... Jivkov a spus : „Dumneavoastră știți că soția tovarășului Stanko Todorov — secretar al CC al PCB (Todorov era, în același timp, și membru al Biroului Politic al CC al PCB -n.n.) este evreică... Ea este din punct de vedere politic prost orientată... Stanko Todorov este un conducător destul de matur politic și pregătit, dar uneori, în remarcile sale referitoare la unele probleme, se vădește influența soției".

A doua întrevedere a avut loc la inițiativa lui Todor Jivkov (...)

Ce rezultă ? China a căzut, Albania — la fel, într-o situație nu cu mult mai bună se află Cuba, România, Iugoslavia.

Mai mult nu putem și nu trebuie să cedăm ! — a continuat Jivkov...

Noi trebuie să înțelegem clar cît de periculos evoluează revizionismul în mișcarea comunistă internațională. Luați Partidul Comunist Italian. El nu mai este cel care era cu zece ani în urmă, asupra lui au exercitat influențe puternice părerile social-democrate. Din faptul că Partidul Comunist Italian este un partid de masă nu rezultă că este pe deplin un partid marxist-leninist.

Asupra Partidului Comunist Francez se simte puternic influența sionismului.

Noi considerăm că urmările cu caracter negativ în mișcarea comunistă internațională, vîlva pe care o va stîrni reacțiunea internațională — toate acestea vor fi greutăți temporare.

Dacă vom readuce Cehoslovacia pe drumul socialismului, vom consolida forțele Tratatului de la Varșovia, forțele socialismului, în general.

Dacă, dimpotrivă, Cehoslovacia va ieși din Tratatul de la Varșovia, sau va rămîne în el și va acționa ca România, ca un stat revizionist *(subl. ns. L.), atunci forțele Tratatului de la Varșovia vor fi în mod serios slăbite, aceasta va constitui o mare amenințare pentru RDG, Ungaria, Polonia ; în caz de război, Armata Sovietică va trebui să se lupte nu la granița cehoslovaco-germană, ci la cea sovieto-cehoslovacă.*

Dacă evenimentele din Cehoslovacia nu vor fi schimbate rapid și hotărît, aceasta va însemna și reabilitarea lui Tito. „O dată l-a reabilitat Hrușciov, altădată — noi". Și va reieși că Tito, a remarcat ironic tovarășul Jivkov, „este cel mai bun om politic din lume".

Delegația Partidului Comunist Bulgar va fi la Bratislava. Noi o considerăm drept o mișcare tactică următoarea întîlnire a celor șase partide.

În ce privește schimbarea evenimentelor în Cehoslovacia, întîlnirea nu va aduce nimic. „Să dea domnul ca noi să greșim". Întîlnirea va avea un rezultat dacă noi silim conducerea PC din Cehoslovacia să semneze în Declarație sau în comunicat în spiritul scrisorii de la Varșovia, atît în partea cu privire la aprecierea evenimentelor din Cehoslovacia, cît și în partea privind adoptarea unor măsuri necesare pentru corectarea situației.

Părerea noastră este să-i obligăm să capituleze. Dacă nu, atunci să se adopte alte mijloace extreme.

Tovarășul Jivkov a făcut aceste declarații pe un ton puțin iritat. Tovarășii S. Todorov și P. Kubadinski, care erau prezenți, l-au susținut în mod activ (...)

„Pentru ca niciodată să nu se mai repete

I : Documentele prezentate ne dau temeiul să tragem concluzia că intrarea trupelor în Cehoslovacia a fost o operă colectivă, atît din punctul de vedere al concepției, cît și ca realizare practică. Liderii statelor aliate, ai partidelor comuniste parcă se întreceau pe sine în asprimea aprecierilor situației în Cehoslovacia, a conducătorilor PC din Cehoslovacia.

R. — Presiunea asupra Cehoslovaciei, în lunile verii lui 1968, creștea. Acest lucru înfierbînta, dezorganiza lumea, mișcarea comunistă. În acest sens noi dispunem de documente interesante.

La 8 august 1968, ambasadorul nostru la Praga a informat despre aprecierea dată de ministerul afacerilor externe al Republicii Socialiste Cehoslovace pozițiilor unor țări și partide comuniste în legătură cu situația din Cehoslovacia.

„1. ...foarte active în ultimele două-trei săptămîni în mobilizarea celor mai diverse forțe în sprijinul «procesului cehoslovac de democratizare» au fost Iugoslavia, România și conducerea Partidului Comunist Italian.

2. Eforturile Iugoslaviei erau în principal îndreptate în două direcții. Acestea erau :

— declarații energice (comunicări confidențiale prin ambasada cehoslovacă de la Belgrad și ambasada iugoslavă de la Praga) privind sprijinul deplin acordat politicii conducerii PC din Cehoslovacia de democratizare. În acest caz o atenție deosebită a fost acordată disponibilității lui Tito de a vizita Cehoslovacia în orice perioadă, pe care conducerea cehoslovacă o va considera potrivită.

— acțiunile energice ale serviciilor diplomatice iugoslave în diferite țări, pornind de la indicația de mai sus a conducerii Iugoslaviei...

3. Partea română, în timpul lucrărilor consfătuirii de la Varșovia (se are în vedere întîlnirea de la Varșovia a conducătorilor de partid și de guvern din Bulgaria, Ungaria, RDG, Polonia, URSS din 14—15 iulie 1968- nota red.) s-a adresat cu o scrisoare către unele dintre partidele comuniste și muncitorești, în care îndemna la sprijinirea PC din Cehoslovacia.

4. Conducerea Partidului Comunist Italian, în afară de declarații publice și acțiuni, a încredințat pe reprezentanții cehoslovaci de la Roma de solidaritatea sa în privința actualei orientări politice a conducerii PC din Cehoslovacia. În ultimele zile, Luigi Longo (secretarul general al PCI — nota red.) a declarat reprezentantului cehoslovac la Roma că el, personal, va conduce delegația de partid la cel de al XIV-lea Congres al PC din Cehoslovacia, dacă tot astfel va proceda conducătorul măcar al unui partid comunist..."

Războiul golfului — dosarul secret!

A doua noapte din august 1990 va rămîne ca una dintre cele mai incredibile ale epocii noastre. Între miezul nopții și zori, șefii de stat, sculați din somn, aflau cu stupoare că Irakul a pus mîna pe Kuweit. PIERRE SALINGER, fost purtător de cuvînt al Casei Albe sub John Kennedy, despre care a scris și o carte citată frecvent în Lumea, **cînd s-a vorbit despre tragedia de la Dallas din noiembrie 1963, este azi șeful corespondenților canalului american de televiziune ABC pentru Europa și Orientul Mijlociu. Autor al unor cărți de mare succes („Cu Kennedy", „Ostaticii — negocierile secrete de la Teheran", „Republică de vînzare". etc), Salinger se află mereu în actualitate.**

ERIC LAURENT este un cunoscut reporter francez. Și el a scris volume de mare interes publicistic („Vodka Cola", „Coarda de vînzare"), dar și romane pe teme „fierbinți" („Un spion în exil", „Karl Marx — Avenue"). Cei doi au lucrat în comun, au avut acces la documentele secrete ale unui război ce se pregătea pe nerăsuflate.

Prin intermediul lor pătrundem în bunca rul lui Saddam Hussein, ascultăm ordinele date de Bush comandanților militari americani, asistăm la ultimul dineu oferit de regele Arabiei Saudite pentru a-i reconcilia pe frații vitregi, și, la 3 zile după invazie, ne vom afla în biroul dictatorului irakian la întîlnirea lui cu emisarul american.

Războiul Golfului — Dosarul secret, **carte apărută la Paris în ianuarie a.c. va fi prezentată cititorilor noștri începînd cu numărul viitor. O carte despre militari și oameni politici, soldați și diplomați, oameni simpli și șefi de stat.**

Dosarul secret al unui război la care mulți nu s-au așteptat, alții l-au ignorat ori s-au temut ! O carte a culiselor, un document, o mărturie tulburătoare !

I : Lumea a ieșit încet și greu din starea de șoc în care a aruncat-o ziua de 21 august 1968. Urmările negative îndepărtate ale intrării trupelor se resimt și astăzi. Analiștii consideră că august 1968 și-a găsit continuarea în decembrie 1979 — în intrarea trupelor sovietice în Afganistan...

R. — *Lecție tragică ne-a servit istoria. Este greu să recunoști că țara ta, armata ta s-au amestecat nepoliticos în treburile interne ale unui stat mic. Și nu ne este mai ușor din cauza faptului că, atunci, noi nu am fost singuri. Ce ne rămîne acum ? Să facem totul pentru ca asemenea lucruri să nu se mai repete niciodată.* (Sfîrșit)

Victor Sănduleac, Sighişoara. Poluarea atmosferică generată de incendiile de la sutele de puţuri petroliere şi de la rafinăriile din Kuweit şi Irak este de o amploare fără precedent. Se estimează că zilnic ard între 2,5 şi 3 milioane de barili de petrol, ceea ce reprezintă de două ori mai mult decît producţia de fiecare zi a Kuweitului înainte de război. O firmă din California a calculat că focurile aprinse în mod deliberat de către Irak sau de bombele aruncate de avioanele forţelor aliate degajează în aer circa 750.000 de tone de funingine, norii de fum negru deplasîndu-se pînă la o distanţă de 1 600 km. Experţii de la „Worldwatch Institute" specializaţi în supravegherea mediului, apreciază că vor fi necesare cîteva luni pînă cînd incendiile vor putea fi ţinute sub control, iar pe alocuri chiar un an. Petrolul incendiat produce trei milioane de tone de sulf şi 75 000 tone de azot într-un an, substanţă care, în amestec cu apa, generează ploile acide. „Anomaliile climatice ar putea duce la tragedii similare cu cea din anul 1952, cînd ceaţa toxică a provocat moartea a mii de locuitori ai Londrei", a afirmat unul dintre specialişti. Saami al Yakub, cercetător la Institutul kuweitian de cercetări ştiinţifice, arată că au apărut deja primele simptome la kuweitieni, simptome ce se manifestă prin arsuri la ochi, la nas şi la gît, dar pe termen lung inhalarea hidrocarburilor poate fi cauza cancerului pulmonar. Poluării atmosferice i se adaugă şi poluarea marină provocată de imensa maree neagră, a cărei pînză de petrol a fost estimată de ministrul sănătăţii din Bahrein la 3—7 milioane barili. Cifrele sînt mult mai reduse decît cele furnizate de experţi, care au apreciat cantitatea de petrol deversată la circa 8—11 milioane barili (1,1—1,4 milioane tone).

Doina Munteanu, Bucureşti. „Limita decenţei" reprezintă limita minimă a nivelului de trai stabilită anual de Consiliul Europei, reprezentînd două treimi din venitul mediu săptămînal pe locuitor. Peste 10 milioane de britanici (din 47 de milioane) trăiesc sub „limita decenţei", echivalată de Consiliul Europei cu un venit săptămînal de 180 de lire sterline (300 de dolari). Deşi sînt recunoscute ca fiind suficient de sărace pentru a avea dreptul la ajutoare sociale, în virtutea noii legi privind impozitele, familiile cu venituri inferioare „barierei decenţei" sînt totuşi obligate să plătească taxe. Chris Pond, director al organizaţiei private „Low Pay Unit", a declarat că va cere guvernului să modifice legislaţia pentru a reduce impozitele pe veniturile mici şi a-i obliga pe cei cu cîştiguri mari să plătească taxe mai ridicate.

Viorel Spînu, Alba Iulia. Răspunsurile dvs. au fost omologate. Figuraţi, prin urmare, între cei 136 de concurenţi cu rezultate exacte, care vor participa la tragerea la sorţi din 3 aprilie 1991.

Manuela Gheorghiu, Bucureşti. Potrivit datelor ONU, ritmul de creştere a populaţiei lumii spre sfîrşitul acestui deceniu va fi de 98 de milioane de oameni pe an. În anul 1990, populaţia lumii a crescut cu 93 milioane de locuitori, ridicîndu-se la 5,3 miliarde. Se aşteaptă ca în anul 2000 pe Terra să trăiască 6,3 miliarde de oameni. Se constată o anumită reducere a mortalităţii, în special ca urmare a progresului tehnico-ştiinţific şi a îmbunătăţirii asistenţei medicale.

Nicolae Berbiuc, Suceava. Războiul din Golf a fost un formidabil poligon de încercare pentru armele care nu au fost utilizate niciodată în condiţii reale de luptă. De la avioanele nedetectabile prin radar, de la rachetele de croazieră „Tomahawk" pînă la bombele ghidate prin laser, toată sau aproape toată panoplia arsenalului occidental (mai ales american) a fost utilizată pentru zdrobirea maşinii de război irakiene. Avioanele „F-117 A" Stealth, cu ciudata lor siluetă neagră care evocă vîrful unei săgeţi şi sfidează aparent toate legile esteticii aeronautice, au fost primele care au atacat Irakul, la 17 martie, şi şi-au îndeplinit perfect rolul. Un avion „F-117 A" a jucat un rol determinant în distrugerea sistemului de comunicaţii irakian. Demonstraţia modului lor de a se „furişa" a fost făcută spectaculos cînd două „F-117A" au zburat, fără a fi detectate, pe deasupra unui imobil din Bagdad (calificat de irakieni drept adăpost, iar americanii drept centru de comunicaţii) şi l-au distrus. Un număr de 59 avioane „F-117A" au fost cumpărate de US Air Force şi potrivit revistei „Fortune" datorită succesului acestor aparate în Irak, Pentagonul ar dori să mai cumpere 20. Rachetele de croazieră „Tomahawk" lansate de pe cuirasatele americane Wisconsin şi Missouri, sau de pe submarine au contribuit şi ele la dezorganizarea forţelor irakiene. Practic nedetectabile pentru că zboară la joasă înălţime, sub raza de acţiune a radarului, rachetele „Tomahawk" au avut o eficacitate fantastică lovind ţinte cu o precizie de cîţiva metri după un zbor de mai multe sute de kilometri. La fel de eficiente au fost bombele cu ghidaj laser, nimerind ţintele lor (poduri, piste pentru avioane, depozite de muniţii) cu o precizie diabolică. Sistemele de ţintire nocturnă utilizate de tancuri şi de elicopterele antitanc americane au contribuit mult la deruta irakiană. Un soldat american povestea că fumul rezultat de la incendierea de către irakieni a sondelor kuweitiene a jenat mult — culmea ironiei — echipajele tancurilor T-72 ale Gărzii Republicane. Dar nu şi pe adversarii lor americani de pe M1A1 echipate cu FLIR-uri (forward looking infra-red — ţintire cu infraroşii) şi cu sisteme de televiziune prin amplificarea luminii (low-level light cv). Acest conflict a însemnat şi începutul operaţional al rachetelor antirachetă „Patriot", care au interceptat şi au distrus zeci de rachete „Scud". Probabil că au mai fost utilizate în mare secret şi alte arme de înaltă tehnologie.

profil

Francisco Fernandez Ordonez

ministrul afacerilor externe al Spaniei

Preşedinţia comitetului ministerial al Consiliului Europei este asigurată în prezent, conform principiului rotaţiei, de Spania, prin ministrul de externe, Francisco Fernandez Ordoñez.

Născut în urmă cu 60 de ani la Madrid, a făcut studii de drept în acest oraş, completîndu-le ulterior la Harvard, în SUA. A intrat în magistratură ca şef de promoţie. Din 1959, a făcut parte din corpul inspectorilor financiari şi fiscali. Între 1969 şi 1973 a fost secretar general al Ministerului de Finanţe — un post tehnic — apoi a fost, timp de un an, subsecretar de stat al Economiei financiare, după care a devenit, în 1974, preşedinte al Institutului naţional al Industriei.

A demisionat din acest post în acelaşi an din motive politice, numărîndu-se printre fondatorii Federaţiei partidelor social-democrate din Spania, în fruntea căreia a fost ales. În această calitate a participat, din partea opoziţiei democratice, la negocierile cu guvernul lui Adolfo Suarez, în cadrul procesului de tranziţie la un regim democratic, după moartea lui Franco.

După ce, în decursul anilor, şi-a reprezentase ţara la organizaţii ca OCDE, GATT, FMI şi Piaţa comună, F. Fernandez Ordoñez a fost ministru al finanţelor (1977—1979), apoi al justiţiei (1980—1981). Întemeietor al Acţiunii democratice, partid de orientare social-democrată, el a participat la alegerile din 1982 pe liste comune cu ale Partidului Socialist Muncitoresc Spaniol, fiind ales deputat de Madrid, iar ulterior de Saragosa. În decembrie 1982 a fost numit preşedinte ale Consiliului de administraţie al lui „Banco Exterior de España", funcţie ocupată pînă la desemnarea sa la conducerea Ministerului de Externe.

Aceasta s-a produs în iulie 1985, în cadrul primei remanieri de amploare a guvernului socialist al lui Felipe Gonzalez. La acea dată, alegerea lui Fernandez Ordoñez — considerat un partizan al Alianţei nord-atlantice — era interpretată ca un semn al voinţei guvernului de a menţine Spania în cadrul NATO. Francisco Fernandez Ordoñez şi-a menţinut funcţia în toate formulele guvernamentale ce au urmat, inclusiv după remanierea din această lună. El este autorul a două cărţi : „Spania necesară" (1980) şi „Cuvinte în libertate" (1983).

A. A.

Victoria Manoliu, Bucureşti. În Pakistan se nasc aproape 8 copii în fiecare minut. Dacă tendinţa actuală continuă, ţara ar putea fi confruntată cu mari probleme economice şi sociale chiar la sfîrşitul acestui deceniu, potrivit lui S. Jilani, secretar al departamentului pentru asigurarea populaţiei din guvernul de la Islamabad. El a arătat că menţinerea acestui ritm de creştere demografică ar putea duce, în următorii 23 de ani, la dublarea populaţiei estimată acum la circa 110 milioane locuitori. Pakistanul este pe locul 9 în rîndul celor mai populate ţări ale lumii, avînd un ritm mediu de creştere anuală de aproximativ 3 la sută, unul din cele mai mari din sudul Asiei.

Bădescu Dumitru, Bucureşti. Reclamele la care vă referiţi au fost publicate la cererea firmelor respective. Prin urmare şi obligaţiile ce decurg din conţinutul reclamelor revin integral aceloraşi firme.

poşta redacţiei

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Viorel Băncescu, Bucureşti. Bombardierul american B-52 „Stratofortress" este unul din cele mai mari avioane de luptă din lume şi, de asemenea, unul din cele mai vechi din serviciul activ. Lung de 49 de metri, B-52 a fost conceput în plin război rece pentru misiuni de luptă strategică, el intrînd în serviciu în anul 1955. Enormul octoreactor a fost utilizat din plin de către aviaţia americană pentru bombardamente convenţionale în timpul războiului din Vietnam, iar acum în cadrul operaţiei „Furtună în deşert" pentru bombardarea poziţiilor irakiene. Echipajul avionului este format din şase oameni, iar raza sa de acţiune este de 12 000 pînă la 16 000 km. Avionul este alimentat în zbor. Dezvoltînd o viteză de mai puţin de 1 000 km/h, el poate transporta o cantitate uluitoare de bombe clasice (aproximativ 27 de tone), ca în cazul Golfului, sau rachete strategice, rachete de croazieră „ALCM" şi aer-sol, „SRAM". Pentagonul, care anunţă lansările de rachete de croazieră „Tomahawk" de pe nave de suprafaţă sau de pe submarine, refuză să dezvăluie dacă avioanele B-52 folosite contra Irakului au utilizat rachete de croazieră „ALCM" versiunea aer-sol.

Mihai Martin, Brăila. În legea referitoare la retragerea trupelor sovietice, guvernul german a prevăzut suma de 7,8 milioane mărci, dar aceasta ar fi suficientă doar pentru construirea a 36 000 de locuinţe ; numai că pentru militarii care se retrag din Germania sînt necesare 55 000 de apartamente ce urmează să fie construite în 14 localităţi din URSS. Pentru construirea a încă 19 000 de apartamente în URSS este necesară valorificarea spaţiilor eliberate şi refolosirea lor. Valorificarea spaţiilor locuibile eliberate de forţele sovietice ar putea aduce fonduri care să fie folosite pentru construirea locuinţelor necesare. S-a estimat că valoarea spaţiului eliberat de sovietici este de 10,5 miliarde mărci — armata sovietică, însă, a eliberat pînă în prezent spaţii în valoare doar de 800 milioane mărci. În ianuarie şi februarie au fost retrase circa 50 la sută din trupele prevăzute în plan, ceea ce înseamnă aproximativ 13 000 de oameni. Pentru 1991 se prevede însă revenirea în URSS a 150 000 soldaţi şi eliberarea a 179 obiective militare. Pe teritoriul german se mai află 550 000 de cetăţeni sovietici dintre care 380 000 militari şi 184 000 membri ai familiilor lor. Din „tehnica de luptă" s-a transportat numai 70 la sută în ultimele luni. Avînd în vedere refuzul guvernului polonez ca trupele sovietice în retragere să treacă prin Polonia şi din cauza timpului nefavorabil din primele două luni, planul de retragere nu a putut fi respectat. Ba mai mult, calea maritimă, la care este constrînsă să apeleze armata sovietică la întoarcerea în URSS dublează drumul parcurs şi cheltuielile prevăzute anterior. Aceste piedici vor stînjeni şi pe viitor retragerea.

Alexe Liviu, Str. Dragalina, nr. 13, Odobeşti, jud. Vrancea, cod 5332, căruia îi lipsesc nr. 3, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 29/1990 din revista „Lumea azi", transmite prin intermediul nostru un apel către cei care-l pot ajuta să-şi completeze colecţia trimiţîndu-i numerele respective la adresa de mai sus.

Vlad Paraschivescu, Urziceni. La începutul lunii martie au avut loc alegeri în Groenlanda. S-au prezentat în faţa urnelor aproximativ 38 000 de alegători pentru alegerea a 27 de membri în Parlamentul local. Listele de candidaţi au cuprins 150 de nume reprezentînd cinci partide politice. La aceste alegeri anticipate, principalii adversari au fost Partidul Siumut (social democrat), aflat la putere, şi Partidul Atassut (conservator — de opoziţie), miza fiind redresarea economică a insulei şi eventuala reîntoarcere în cadrul Pieţei comune din care Groenlanda a ieşit prin referendumul din 1985. Partidul Atassut consideră că numai această reintegrare va permite economiei insulei să se salveze de la ruină, acordul de pescuit încheiat cu CEE expirînd în 1995. Economia Groenlandei, ţară care numără 55 000 locuitori (din care 45 000 indigeni) şi a cărei datorie publică şi privată se ridică la 60 000 coroane (11 000 dolari de persoană) este susţinută prin subsidii de la Copenhaga (aproape 3 miliarde coroane — 512 milioane dolari pe an). Partidul Atassut, în opoziţie cu cel local, cere o raţionalizare a consumului de alcool, adevărată plagă a Groenlandei, media pe locuitor ridicîndu-se în 1990 la 17,44 litri de alcool pur, una din cele mai ridicate din lume.

Coordonatorul rubricii : Ileana Iordache

LUMEA azi — săptămînal independent de politică externă

ANUNŢ IMPORTANT

Radio CONTACT

După trierea sutelor de scrisori ale participanţilor la CONCURSUL INIŢIAT DE REVISTA „LUMEA AZI" în colaborare cu RADIO „CONTACT" au fost omologate 136 de răspunsuri exacte. Tragerea la sorţi a acestora pentru a-i afla pe fericiţii cîştigători va avea loc la data de miercuri 3 aprilie 1991, ora 11 în sala „Flacăra", Casa Presei Libere, corpul C, parter. Sînt invitaţii noştri toţi cei care doresc să participe.

ABONAMENTE

Anunţăm pe cititorii noştri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziţia 18 pe lista publicaţiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poştale din ţară.

STIMAŢI CITITORI

Revista vă pune cu plăcere la dispoziţie spaţii publicitare cu plata în lei sau în valută prin intermediul Agenţiei de publicitate „PRESTIP", specializată în publicitate prin presă.

Pentru informaţii vă rugăm să vă adresaţi la „PRESTIP" — Agenţie de publicitate, Calea Victoriei, Nr. 135 Intrarea A, et. 7, cam. 33—35, sector 1, tel. 59.25.77, zilnic între orele 8—16, sau la redacţie, telefon 18.50.81.

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 71 341, căsuţa poştală 33-29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţia „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi viral în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., Bucureşti, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.F.B.

ASIGURARILE

Dintre multiplele forme de asigurări facultative practicate de societatea „Asigurarea Românească S.A." ASTROM alegeți pe cea mai potrivită intereselor dumneavoastră:

- asigurarea de accidente (în mai multe variante);
- asigurarea complexă a gospodăriei;
- asigurarea de avarii auto-casco;
- asigurarea de răspundere civilă legală.

Un ajutor
prețios
în viața
dumneavoastră
cotidiană

ASIGURAREA ROMÂNEASCĂ
S.A.
ASIROM

ASIGURARILE

NU EZITAȚI!

Încheiați chiar azi asigurarea ce vă interesează. Unitățile ASIROM vă așteaptă!

Prin aceste asigurări, societatea „Asigurarea Românească S.A." ASIROM vă acordă o largă protecție pentru riscuri cotidiene dintre cele mai diverse.

Dintre multiplele forme de asigurări facultative practicate de societatea „Asigurarea Românească S.A." ASIROM, alegeți pe cea mai potrivită intereselor dumneavoastră:

- **asigurarea de accidente (în mai multe variante);**
- **asigurarea complexă a gospodăriei;**
- **asigurarea de avarii auto-casco;**
- **asigurarea de răspundere civilă legală.**

Lei 10

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D.555

LUMEA azi

Nr. 14 4 aprilie 1991

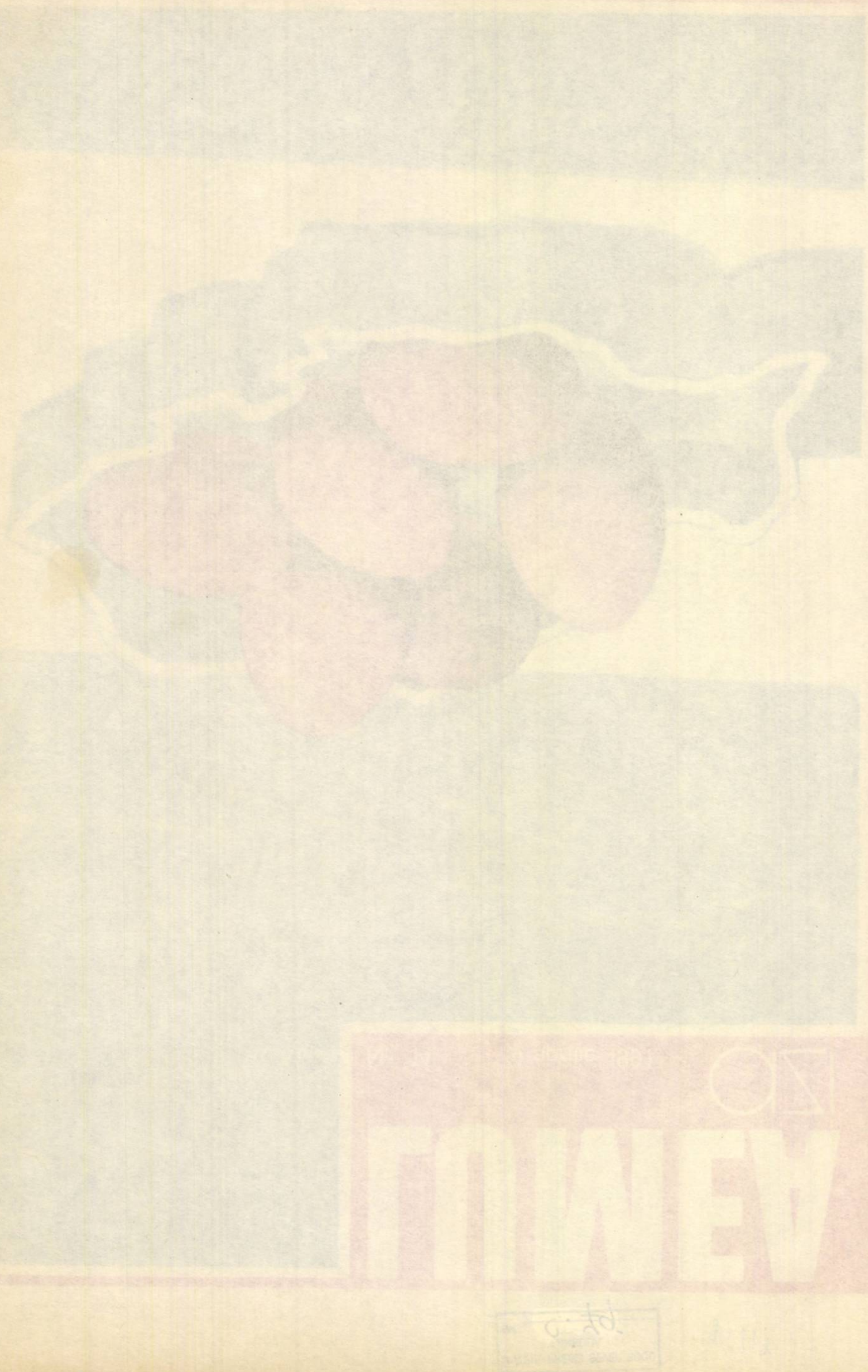

LUMEA
săptămînal independent de politică externă azi

Anul III, serie nouă,
nr. 14 (1429), 4 aprilie 1991

Sumar

EDITORIAL. **Regula jocului** 1

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **Vor fi consolidate la timp coloanele democrației ? (2)** Anchetă realizată de Bogdan Torcătoru 2
— **Reforma la răscruce.** Alexandru Antonescu 4
— **Prin România, spre Europa.** Cristian Moanță 5

ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ **Uniunea Sovietică. Moscova nu crede în . . . partid** Alexandru Antonescu 6
— **Iugoslavia. Un dialog numit . . . speranță.** S. Morcovescu 7
— **Albania.** 8
— **Italia. Spre al 50-lea guvern.** Ștefan Nicolae 8
— **Mali. Un alt dictator a căzut.** Dumitru Constantin 9
— **Golful Persic. Irakul — o țară cu „suveranitate limitată" ?** 10
— **Bulgaria. Dileme și rezolvări amînate.** Mihaela Brumă 10
— **Piața comună. Înaintea reuniunii extraordinare.** Doina Topor 11

1 000+1 12

În exclusivitate de la Paris. „Construcția europeană — un exercițiu al democrației" ;
„Încercăm să fim un partid pragmatic, al «bunului simț»". Interviuri realizate de Andrei Bârsan 14

OPINII. **Ora aproximativ exactă.** Henri Zalis 15

Să ascultăm Simfonia a cincea de Beethoven. Interviu cu Tamas Gaspar Miklos, realizat de Eugen Preda 16

PANORAMIC. **Erich Honecker — o tranzacție ?** Mirela Iamandi 17

Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată așa ceva ! (13) 19

SERIAL. **Culisele războiului din Golf** 20
— **Crizantema și sabia (2)** Florea Țuiu 21

PROFIL. **Valentin Popov, prim-ministru al URSS** 23

POȘTA REDACȚIEI 23

Închiderea ediției : 2 aprilie 1991

Coperta I
Sorin Turculeț

Regula jocului

Pare să devină un obicei ca, în preajma celor mai importante sărbători, în viața noastră politică de după decembrie '89 să explodeze o „bombă", ale cărei „schije" să lovească imediat sau cu timpul, atingînd domenii sensibile exact în zilele în care tot românul visează — și vizează — o regăsire a liniștii, propice, în fond, lansării marilor „bătălii", de pe toate „fronturile" : în primul rînd pe cel constructiv, al muncii, al nivelului de viață, în ultimă analiză, al zidirii, prin efort general, a noii Românii. Nu mai revenim, aici, la ceea ce a precedat și marcat Crăciunul trecut fiind încă multe de spus, deși comentariile n-au lipsit la timpul potrivit. Nu putem face însă la fel în cazul „întîmplărilor" din preajma Paștelui, sărbătoare celebrată dintotdeauna sub zodia atît de seducătoare a renașterii speranței.

Ajunul Floriilor părea (e adevărat, numai părea) să ne îndrepte spre starea necesară, parcă mai mult ca oricînd, a găsirii modalităților prin care să se treacă de la liberalizarea prețurilor (atît de împovărătoarea etapă a doua, nu știm dacă și ultima) la o atmosferă specifică și prielnică unui Paște îndelung așteptat. Oricîtă incompatibilitate ar exista între cele două evenimente, fiecare în felul nostru (dar sperăm că și toți împreună) tindem către acel climat moral, capabil să ne facă să resimțim plenar solemnitatea unei sărbători unicat.

Rîndurile precedente nu sînt nici de circumstanță și nici dictate de un sentiment devenit deodată apăsat religios. Dar, în aceste zile, marcate de firească fierbințeală datorată evenimentelor și grijilor amintite mai sus, a explodat „bomba" lansată de dl Alexandru Bîrlădeanu. Că era pregătită deja pentru vineri 29 martie, ne-o spune chiar domnia sa. Numai că natura ei a suferit modificări sensibile (se pare, chiar în părțile esențiale) îndată ce președintele Senatului a văzut prima pagină a unui cotidian de mare tiraj, în care peste 900 de intelectuali îi contestau calitatea de academician. În atare condiții, în Senat dl. Al. Bîrlădeanu a început prin a se referi, firesc, la „Raportul Roman", prezentat de premierul român în fața parlamentului la 26 februarie. Și, dacă vorbitorul a încercat să elimine o eventuală nelămurire privind întîrzierea intervenției sale, opiniile și criticile la adresa documentului citat (necesare și obligatoriu a fi plasate într-un cadru democratic) par atemporale sau, mai curînd, avînd haina unor (cuvîntul e dur, dar potrivit) răfuieli personale. Constatarea este cu atît mai îndreptățită cu cît de o bună bucată de vreme, deschis sau nu, se vorbește de o anume animozitate între președintele Senatului și premier. Or, confirmarea s-a produs și a șocat nu atît conținutul reproșurilor aduse primului ministru și direct F.S.N., cît maniera în care au fost făcute, mulți comentatori nescăpînd prilejul să afirme că ele par a depăși, ca stil, opoziția cea mai acerbă.

Declarația președintelui Senatului este alambicată, cu planuri interferate involuntar, ansamblul lăsînd impresia unei anume incoerențe în logica abordării problemelor.

Al doilea element, ce surprinde, este întîrzierea — de două săptămîni — cu care se analizează, se critică și se respinge în Senat (!) documente ale Convenției Frontului Salvării Naționale, care țin de „afacerile interne" ale acestui partid. Departe și de noi gîndul de a respinge o asemenea dezbatere. Dar, pentru ca ea să fi fost convingătoare și receptată ca atare, adică foarte constructiv de membrii simpatizanți, ca și de masa de cetățeni abonați ai radioteleviziunii, nu era firesc să fi fost găzduită de Convenție, cu atît mai mult cu cît era prima de acest fel în care s-au pus probleme de esență pentru viața și destinele partidului de guvernămînt, printre ai cărui membri fondatori dl. Al. Bîrlădeanu se numără și se revendică ?

Există, pe urmă, un limbaj (de lemn ?) al aprecierilor, care derutează : „reproducția simplă", statutul (FSN — n.n.) „este o falsificare a idealurilor partidului" ; „această instituționalizare a postului de lider național (al FSN-n.n.), după mine, deschide porțile spre o conducere unipersonală, dictatură personală, spre cultul personalității" etc. De aceea, și replicile, foarte dure în conținut, date pe loc de cîțiva senatori, ca și de dl. ministru Adrian Severin n-au surprins : „exercițiu mai mult decît regretabil" ; acțiune care amintește cum „proceda odinioară partidul bolșevicilor" etc. Prompt și acesta, comunicatul Biroului Executiv al Colegiului Director al FSN este mai conciliant, vorbind de „caracterul strict personal al opiniilor (dlui Al. Bîrlădeanu), fără a putea angaja în vreun fel poziția partidului".

Evident, există o regulă a jocului politic, ce nu poate fi eludată. Comentariile, probabil, abia urmează. Dar dincolo de acestea, românii privesc mai curînd spre renașterea speranței, materializată în sărbătoarea Învierii în care, cum spunea Lucian Blaga,

„Suferința are-un cîntec
Și nădejdea are-o vatră".

Vor fi consolidate la timp coloanele democrației? 2

Vasile Gionea (P.N.Ț.-c.d.)
vicepreședinte al Comisiei pentru redactarea proiectului de Constituție

„Consider că acum este necesar să atenuăm puterile președintelui"

— V-aș ruga să vă referiți, pornind de la termenele prevăzute pentru adoptarea Constituției, la actualul ritm al lucrărilor Adunării Constituante.

— Într-adevăr, prin Legea Electorală este dat un termen pînă la care trebuie adoptată Constituția. Acest termen expiră la 11 ianuarie 1992. Dacă, pînă la acea dată, Constituția nu va fi adoptată, de drept Parlamentul se dizolvă, urmînd să se facă noi alegeri. Sperăm că nu ne vom găsi în această situație. Este adevărat că ritmul desfășurării lucrărilor în Constituantă este destul de lent. Pentru acest motiv, în ultimul timp, s-au fixat cîte două zile pe săptămînă dedicate Constituantei, atît dimineața cît și după-amiaza. La tezele Constituției (elaborate de comisia prezidată de dl. Iorgovan, și al cărei vicepreședinte sînt și eu, alături de dl. Ion Leș, din partea FSN) s-au făcut foarte multe amendamente. Recunosc că unele dintre ele puteau fi admise de Constituantă. S-au admis mai puține amendamente chiar decît ne închipuiam noi, membrii Comisiei ! Discuțiile au fost îndelungate în această privință ; aș vrea să punctez cîteva din amendamentele care mi se par mai interesante : de pildă P.N.Ț.-c.d. (la care a aderat și UDMR și PNL) propusese să se facă un referendum pentru a decide forma de guvernămînt a statului (monarhie sau republică). Acest referendum, evident, nu trebuia făcut imediat, ci după o pregătire prealabilă de cîteva luni de zile, pentru ca electoratul să fie bine pregătit în ceea ce privește avantajele și dezavantajele fiecărei forme de stat. Nu s-a admis în Constituantă și s-a decis ca forma de guvernămînt să fie republică. Prin urmare, Comisia de redactare a proiectului de Constituție nu va putea, în redactarea adevăratului proiect de Constituție care va fi supus încă o dată Constituantei, să mai pună această problemă, ci va trebui să redacteze textele de lege ținînd seama că vom avea o republică. Problema este ce fel de republică vom avea, fiindcă se știe că sînt trei feluri de republică : republica prezidențială — care acordă puteri foarte largi președintelui (cum este în SUA), republică semi-prezidențială, în care puterile președintelui sînt ceva mai atenuate (ca în Franța) și republica parlamentară (de tipul celei italiene, grecești sau chiar maghiare, pentru că ungurii au adoptat Constituția anul trecut). La noi s-a mers pe formula de mijloc a unei republici semi-prezidențiale. Este cazul, totuși, să menționez, aici și opinia unor grupări politice (printre care și P.N.Ț.-cd), evident opinie pe care eu însumi o împărtășesc, precum și opinia multor altor oameni politici români și străini, chiar a unor profesori specialiști (aș menționa pe profesorul Drăgan de la Cluj). Doi profesori străini (unul din Belgia și unul din Suedia) au prezentat rapoarte în legătură cu tezele noastre de Constituție la „Comisia pentru democrație prin drept", care face parte din Consiliul Europei. Ei au afirmat că am acordat puteri prea largi președintelui. Cum spuneam, P.N.Ț.-c.d. împărtășește acest punct de vedere pentru motivul următor : noi abia am ieșit din dictatură ; acordînd puteri prea mari președintelui, înseamnă că îi creăm premisele necesare alunecării spre dictatură. Dacă așa se prezintă lucrurile, noi nu putem să ne comparăm cu alte state. De pildă, s-a adus argumentul următor : unele din atribuțiile pe care noi le-am prevăzut sînt prevăzute chiar în Constituțiile italiană, greacă și maghiară. Să nu uităm însă, că, în ceea ce privește Constituțiile greacă și italiană, situația se prezintă altfel, pentru că acolo există vechi, consolidate democrații și, atunci cînd democrația este solidă, evident că se pot da puteri cît mai largi președintelui. De pildă, în SUA președintele are puteri foarte largi, dar de 200 de ani de cînd există democrația americană președintele nu a abuzat de puterile sale și nu a tins către dictatură. Peste zece sau 15 ani cînd vom avea și noi o democrație consolidată, vom putea și noi acorda puteri mai largi președintelui. Consider că acum este necesar (chiar și pentru o republică semi-prezidențială) să atenuăm puterile președintelui.

— Considerați că există discrepanțe între modul de abordare al amendamentelor propuse de opoziție, față de cele propuse de parlamentarii FSN ?

— Evident, un amendament pe care-l propune opoziția este întotdeauna, din păcate, privit cu suspiciune. Bineînțeles că un amendament propus de majoritate se bucură de la început de oarecare trecere și este votat de majoritate, de regulă, așa cum este propus. Am spus **„de regulă"** pentru că există și excepții. Destule amendamente propuse de majoritate au fost, în final, respinse. Dar amendamentele venind din partea opoziției, chiar cînd au fost bune, au fost rareori admise. Există încă, din păcate, suspiciune între grupurile parlamentare ; majoritatea consideră că tot ce vine de la opoziție trebuie privit cu neîncredere. Totuși, toate amendamentele propuse de opoziție (afară de unele ale unor minorități) au fost propuse cu bună credință, în interesul cetățenilor și al țării întregi, nu pentru rațiuni pur politice. Aceste rațiuni au fost neglijate ; toți ne considerăm români și vrem să facem o Constituție bună pentru întreaga țară. Sîntem conștienți că de modul în care vom redacta această Constituție și de măsura în care ea va fi privită ca o Constituție democratică depinde și intrarea noastră în Europa.

— Puteți da o apreciere faptului că prezența la lucrări a membrilor Adunării Constituante e considerată drept insuficientă ?

— Nu e vorba numai de prezența la lucrările Constituantei ci și de prezența la lucrările ordinare ale Parlamentului. Lipsesc, de pildă, din cei aproape 400 de deputați, zilnic, în jur de 100. Unii (30%—40%) sînt motivați, iar restul nemotivați. Se mai întîmplă ca pe parcursul lucrărilor unii să mai iasă pe coridor să fumeze sau să se ducă să mănînce ceva la bufet... Astfel de situații pun, uneori, în dificultate lucrările, pentru că nu se întrunește majoritatea voturilor. Este foarte adevărat că în regulamentele celor două adunări se spune că voturile se iau o jumătate plus unul din numărul total al deputaților sau senatorilor și nu din numărul celor prezenți. Această prevedere a fost de multe ori criticată, pentru că nu se reușește să se ajungă la numărul acesta ; s-a propus, dar nu s-a admis pînă la ora actuală, din păcate, ca să se decidă cu jumătate plus unu din numărul celor prezenți în sală. Bineînțeles că cei care au interes ca o lege să fie promovată vor căuta să fie prezenți atunci cînd se supune la vot legea. Pînă cînd nu se va accepta această modificare în regulament vom întîmpina dificultăți de această natură. Deci, nu este vorba aici de lipsuri intenționate sau răuvoitoare. Cineva pune întrebarea dacă nu se încearcă, în felul acesta, sabotarea Constituției. Departe de mine gîndul acesta, pentru că la fel se întîmplă și cu legile ordinare. Lipsurile sînt determinate de motive de boală, interese particulare etc. Unii se plictisesc pur și simplu și ies din sală.

— Cum explicați oscilațiile notabile înregistrate uneori la rezultatele votării repetate a aceleiași probleme ? Mai concret, vă rog să vă referiți la amendamentul restrictiv privitor la depunerea candidaturilor prezidențiale și parlamentare.

— S-au propus două amendamente în acest sens : unul de către deputatul Ion Florea și altul de către deputatul Ion Predescu. Primul amendament cerea ca pentru a putea candida la postul de președinte al statului să fii numai cetățean român și să fi avut domiciliul în România în ultimii cinci ani de la momentul alegerilor. Cel de-al doilea — același lucru, dar valabilitate pentru senatori și deputați. Aceste amendamente ne-au surprins pe noi, în calitate de membri ai Comisiei, mai ales că deputații citați făceau și ei parte din Comisie ; ei au preferat să le pună direct în plenul Adunării Constituante. Amendamentele au fost admise, ceea ce ne-a produs o oarecare tulburare, pentru că ne-am dat seama că propunerile erau făcute „intuitio personae", adică se gîndeau la două persoane care au candidat pentru postul de președinte : domnii Cîmpeanu și Rațiu. Ulterior, Constituanta și-a dat seama de ecoul pe care l-ar fi avut pe plan internațional aceasta, pe de o parte pentru că românii din exil nu numai că n-ar fi fost îndemnați să revină în țară, ba, dimpotrivă, ar fi fost un motiv ca să se abțină de la o posibilă revenire, fiind lipsiți de dreptul de a fi aleși ca reprezentanți ai națiunii. Pe de altă parte, amendamentele respective, prin discriminările făcute, aveau un caracter profund nedemocratic. În sfîrșit, clauza respectivă nu mai există în alte Constituții (excepție făcînd cea a SUA care con-

ține ceva asemănător, dar deplin justificat, avînd în vedere că clauza respectivă a fost pusă acum 200 de ani din rațiuni politice). S-a rediscutat problema în grupuri politice, s-a repus la vot și, de data aceasta, după o matură chibzuință, oamenii au ajuns la concluzia că amendamentele sînt neîntemeiate, drept care le-au respins.

M-ați putea întreba de ce prima oară au fost admise. Opinia mea este că nu s-a explicat membrilor Constituantei în clipa enunțării amendamentelor de ce nu trebuie să fie admise. Nu s-a urcat nimeni la tribună pentru a le combate. Și eu și oricare altul am fi făcut-o, dar am fost așa de sigur că vor fi respinse, încît am socotit gestul de prisos. Or, iată surpriza : supuse la vot au fost admise cu mare majoritate, dar și cu o mai mare majoritate în aceeași zi au fost respinse.

— Ați amintit despre „Comisia europeană pentru democrație prin drept". La Veneția proiectul Constituției României a fost considerat „cel mai avansat" dintre cele prezentate de țările est-europene. Oare de ce ?

— Am participat în delegația de la Veneția alături de domnii Iorgovan, Frunda și Vulpescu. Într-adevăr, prezentaseră niște așa-zise „anteproiecte" și Polonia, și Cehoslovacia, și Bulgaria, dar ele erau departe de a fi redactat niște principii fundamentale. Arătau mai degrabă niște orientări... Noi veneam cu niște teze concrete, susceptibile de a deveni, prin simplă numerotare, articole de Constituție.

— Eram deci avansați din punct de vedere scriptic, procedural ?

— Da, pe de o parte. Pe de alta însă, nu-i mai puțin adevărat că, totodată, cu același prilej am primit aprecierile domnului La Pergola (președintele Comisiei) și ale delegatului cehoslovac (care era chiar ministrul de justiție), potrivit cărora tezele proiectului nostru de Constituție arată că vom avea o Constituție profund democratică. A fost deci considerat avansat și din punct de vedere calitativ.

— În România există o problemă fundamentală (printre alte probleme fundamentale...) : problema respectabilității. Există instituții care, prin natura lor, ar trebui să simbolizeze respectabilitatea. Academia este un exemplu ; Academia Română, din păcate, nu acoperă deloc acest simbol. Parlamentul este a doua instituție. Tot din păcate, parlamentarii (vorbesc în general și sper din toată inima că aceia care, în mod natural, nu fac parte din această categorie, nu se vor simți afectați de ceea ce spun) nu demonstrează că sînt conștienți de statutul pe care-l au. Absența unor parlamentari în fața unor proiecte de lege extrem de importante (m-aș gîndi la legile acelea, profund reacționare, din decembrie), sau în fața unei legi fundamentale cum este Constituția, pune în discuție însăși calitatea lor nu de reprezentanți, ci de oameni de conștiință.

— Ați găsit o explicație la oscilațiile notabile înregistrate uneori la votarea repetată a acelorași probleme ? Mă refer în principal la votarea amendamentelor restrictive privind participarea la alegerile prezidențiale și parlamentare.

— Asta ține exact de problema anterioară, a măsurii în care parlamentarii, neavînd probabil o conștiință de sine prea ridicată, n-au nici opțiuni foarte ferme. Din această cauză anumite discuții de culise pot, după cum am văzut, să influențeze considerabil votul.

— O ultimă întrebare, domnule Andreescu : La „Comisia europeană pentru democrație prin drept" de la Veneția, proiectul Constituției României a fost considerat drept „cel mai avansat" dintre cele prezentate de țările est-europene. V-aș ruga să comentați această apreciere.

— Este un sens festivist, fără îndoială, în această formulare. Trebuie însă date niște explicații : anumite țări din Est nu și-au înlocuit Constituția, aceasta nefiind abrogată, ca la noi, datorită unei revoluții sîngeroase. Aceasta ar putea să explice faptul că noul proiect de Constituție ar putea să pară, comparativ cu vechile constituții de natură comunistă, drept cel mai avansat. Pe de altă parte, evident că există o lipsă de informație ; sînt inițiative constituționale (care deja au fost votate de parlamente) incomparabil mai avansate decît acest proiect românesc. Aș vrea să mă refer la acea „Cartă a drepturilor și libertăților fundamentale", votată la sfîrșitul lunii ianuarie de către Parlamentul Cehoslovaciei, un document cu valoare supraconstituțională, de o modernitate și de un standard fără comparație. Pașii făcuți de Federația Cehoslovacă în domeniul constituțional depășesc cu mult această propunere, pe jumătate defectuoasă, a proiectului românesc de Constituție.

Gabriel Andreescu (G.D.S.)

„Unii parlamentari nu demonstrează că sînt conștienți de statutul pe care-l au"

— Cum apreciați, avînd în vedere termenele prevăzute pentru adoptarea Constituției, actualul ritm al lucrărilor Adunării Constituante ?

— Nu cred că este vorba de un ritm exagerat, dar nu acesta este lucrul de care trebuie să ne temem cel mai mult. O Constituție nu se votează în fiecare an. Responsabilitatea este uriașă, iar din această cauză ar trebui să se aibă în vedere în principal **cum și ce** se votează astăzi în Adunarea Constituantă.

— Considerați că există discrepanțe între modul de abordare al amendamentelor propuse de opoziție (față de membri FSN), atît din punctul de vedere al supunerii la vot, cît și din punct de vedere al votării propriuzise ?

— Aici nu contează ceea ce cred eu ; este evident că există o diferență.

— Vă întreb acest lucru, pentru că, la un moment dat, senatorul Dumitrașcu a susținut că aceste discrepanțe nu există, ori asta înseamnă că au fost și alte păreri conform cărora ele ar exista (opinie care a necesitat, după părerea sa, dezmințiri...)

— Dl. Dumitrașcu este o persoană pe care nu cred că trebuie să o iau drept pseudopartener de dialog. Este o discrepanță evidentă, se vede cu ochiul liber, și, dacă ar fi să dau un exemplu, m-aș referi la acel nefericit episod cu delegația UDMR, care este obstrucționată, în ceea ce privește amendamentele sale, într-un mod absolut lamentabil, ceea ce nu face deloc onoare celorlalți deputați. Nu pentru că, evident, cred că problemele ridicate de UDMR sînt mai importante decît altele, ci pentru că problema minorității este fundamentală într-un stat modern și, după toată experiența mea, măsura în care România va evolua, va intra în Europa, depinde de măsura în care va deveni conștientă de acest aspect.

— În afara problemei minorităților, mai vedeți deosebiri în modul de abordare a altor amendamente în Constituantă ?

— Am senzația că nici opoziția parlamentară n-a venit aici cu poziții foarte coerente. Spre exemplu, am găsit observații cu privire la actuala structură a proiectului de Constituție mai bune în presa independentă. Pe de altă parte, există și această ingratitudine a faptului că tezele se votează punct cu punct, ceea ce sparge, într-un fel, legătura naturală care ar trebui să existe între articolele Constituției, ca și între alineatele oricărei legi. Este vorba, aici, de un sistem juridic, nu este vorba de enunțuri punctuale, de aceea sistemul trebuie gîndit în ansamblul lui. De altfel, cine s-a uitat pe tezele proiectului de Constituție a văzut că anumite afirmații de la sfîrșit aruncă lumini neașteptate asupra conținutului articolelor anterioare.

— Cum priviți faptul că, uneori, prezența la lucrări a membrilor Adunării Constituante e considerată insuficientă ? Mai precis, mă refer la faptul că se absentează și nemotivat...

Antonie Iorgovan (senator independent)

președintele Comisiei pentru redactarea proiectului de Constituție

„Cam aceiași oameni lipsesc constant..."

— Cum apreciați, avînd în vedere termenele prevăzute pentru adoptarea Constituției, actualul ritm al lucrărilor Adunării Constituante ?

— M-am exprimat și în cadrul Constituantei și cu alte prilejuri, în public, că acest ritm, din punctul meu de vedere, nu este cel la care mă așteptam. De altfel, s-a ajuns la acest ritm pentru că s-a acceptat o formulă de discutare pe care noi nu am imaginat-o așa, și cînd spun „noi" mă refer la Comisie. Fiind vorba de teze, deci de idei (o masă care urmează să fie prelucrată în continuare), se presupune pentru cei care sînt implicați în acest proces o etapă de reflecție, de meditație. Ceea ce, dacă se interpretează riguros, ad litteram, s-ar părea că nu mai e posibil de vreme ce acuma se discută fiecare virgulă, fiecare cuvînt etc. Cu toate acestea, eu insist asupra acestei idei, tocmai ca să pregătim și Constituanta, și opinia publică, că nu acesta este totuși proiectul Constituției.

— Considerați că există discrepanțe între modul de abordare al amendamentelor propuse de opoziție (față de cele propuse de membri ai formațiunii majoritare) atît din

punctul de vedere al supunerii la vot, cît și din punct de vedere al votării propriu-zise ?

— Nu știu acuma ce înțelegeți dvs., prin discrepanțe și de ce neapărat trebuie făcută această diferențiere între grupul majoritar și opoziție.

— V-am pus această întrebare tocmai pentru că la un moment dat dl. Dumitrașcu și-a exprimat părerea că nu există asemenea discrepanțe, deci înseamnă că, într-un fel, s-a avansat ideea că ele ar exista.

— După cîte mi-aduc aminte și dl. Dumitrașcu a propus un amendament care nu a fost acceptat. În Constituantă se creează, eu zic, ceea ce se cheamă o regulă a rezonabilității, și au fost unele amendamente care au fost acceptate, propuse de grupul majoritar, altele care au fost propuse de grupul de opoziție. Este, pînă la urmă, în funcție de nota discuțiilor care se conturează. De pildă, acum discutăm capitolul referitor la avocatul poporului. S-au încheiat discuțiile, urmează supunerea la vot a ideilor, a propunerilor care au fost formulate. Sînt opinii exprimate într-un sens favorabil și din partea opoziției, și din partea grupului majoritar, și, după cîte știu, sînt opinii care contestă valabilitatea, viabilitatea mai exact, a acestei instituții, fie din partea grupului majoritar (e adevărat, sînt opinii izolate), fie din partea opoziției. Eu sper că pînă la urmă se va contura acea notă rezonabilă despre care am vorbit și va fi acceptată instituția în sine, urmînd ca aspectele de detaliu, de substanță, configurația ei în spiritul a ceea ce se discută în Constituantă, să facă obiectul meditațiilor noastre ulterioare, pentru ca instituția să fie mai bine configurată în viitorul proiect.

— Puteți da o apreciere faptului că, uneori, prezența la lucrări a membrilor Adunării Constituante e considerată drept insuficientă ?

— Este un aspect care lasă o notă negativă, o spun fără nici un fel de rezerve, asupra acestei Constituante. Vina aici este, v-o spun clar, a Birourilor care nu aplică regulamentul. Este, în orice parlament, pînă la urmă vorba de o anumită disciplină parlamentară și noi am prevăzut, cred, așa cum este prevăzut în orice regulament de funcționare a unei Camere într-un sistem democratic, o serie întreagă de dispoziții, dar care sînt deocamdată acolo și nu sînt viabile, pentru că, dacă s-ar fi aplicat acest sistem de tragere la răspundere, eu cred că situația ar fi fost alta. Este, fără nici un fel de rezerve, o situație care, repet, nu face cinste acestui Parlament care, totuși, trebuie să recunoaștem că face eforturi extraordinare. Sigur, face eforturi prin cei care fac eforturi. După cîte am înțeles eu din discuțiile pe care le poartă unii dintre colegi, cam aceiași oameni lipsesc constant, și ceea ce mi se pare de-a dreptul de neacceptat este faptul că unii dintre ei vin, semnează și pleacă de la lucrările parlamentare, ba am constatat într-o ședință că, după ce s-a făcut apelul nominal, pînă să se înceapă votarea, au mai plecat un număr de 20. Cred că trebuie să aplicăm regulamentul fără nici un fel de rezerve.

— Cărei formațiuni aparțin majoritatea celor care lipsesc ?

— Nu știu ; de vreme ce nu am o evidență clară, nu pot să mă pronunț asupra acestei chestiuni. Cred că ar trebui să puneți întrebarea aceasta celor care răspund de disciplina ședinței, și anume chestorii, secretarele...

— Cum explicați oscilațiile notabile înregistrate uneori la rezultatele votării repetate a aceleiași probleme ?

— Eu nu-mi aduc aminte să fi fost repetate oscilații, dar, dacă vă referiți la o revenire asupra unei soluții, atunci trebuie să privim lucrurile într-un sens constructiv, pentru că așa cred eu că este fenomenul în esența lui, adică acea revenire a însemnat un plus de maturitate, deci, practic, parlamentul a crescut în sensul frumos al cuvîntului.

— Vă referiți la amendamentul restrictiv privind necesitatea șederii în țară în cei 5 ani premergători alegerilor parlamentare și prezidențiale ?

— În termeni strict juridici, acel zis amendament (termenul este impropriu, el se folosește atunci cînd este vorba despre un proiect propriu-zis, or, noi acuma sîntem în faza unor idei, deci sînt propuneri de îmbunătățire a ideilor, sau idei noi, nu e vorba de amendamente), dar, mă rog, trecînd peste terminologie și acceptînd că este vorba de un amendament, deși repet nu este, în termeni științifici este vorba de sistemul cenzitar, or, acesta, indiferent de ce natură este censul (de origine socială, de avere, de cultură, de domiciliu, cum era cazul în speță) este un sistem depășit de istorie.

— În ce sens credeți că a fost considerat proiectul Constituției României drept „cel mai avansat" dintre cele prezentate de țările est-europene la „Comisia europeană pentru democrație prin drept" de la Veneția ?

— Nu este numai aprecierea de la Veneția, pentru că Veneția a însemnat turul doi, ca să mă exprim așa. Eu am condus într-o primă etapă delegația parlamentară care a prezentat aceste teze în decembrie la Nicosia, deci tot în cadrul „Comisiei pentru democrație prin drept". La Veneția a fost o analiză aprofundată pe fond, s-au prezentat două referate, au fost doi raportori (un profesor belgian — profesor de drept constituțional de la Liege, și al doilea un specialist de asemenea în drept constituțional și un subtil practician din Suedia) și, în același timp, acolo au prezentat rapoarte și delegația din Bulgaria, din Polonia și, în decembrie, și reprezentantul Ungariei. În urma acestei discuții care s-a făcut, ca să spun așa, cu cărțile pe masă, deci cu ceea ce era dat deja publicității, noi, fără falsă modestie, dar asta e realitatea, eram cei mai avansați, adică am avut materialul cel mai de substanță. Pînă la urmă, spunem noi că sînt teze și că nu este un adevărat proiect, dar este substanța unui veritabil proiect aici.

Anchetă realizată de
Bogdan Torcătoru

Reforma la răscruce

În preajma dificilelor teste de la începutul acestei luni, atît partidul majoritar, cît și opoziția au dat publicității documente programatice menite să contureze o viziune proprie asupra stării actuale și evoluției societății românești. FSN și guvernul pe care îl susține și-au exprimat poziția în platforma politică adoptată la Convenția Națională, al cărei rost imediat — dincolo de obiectivele de perspectivă — pare să fie de a convinge populația de caracterul inevitabil și de consecințele benefice, pe termen mai lung, ale reformei, chiar dacă aceasta ia pentru moment chipul mai puțin prietenos al liberalizării prețurilor. Un eventual eșec al guvernului ar deveni un test pentru opoziție, pusă în situația de a oferi un program alternativ consistent și credibil. Mesajul adresat națiunii de Convenția Națională pentru Instaurarea Democrației, coaliție reunind cinci partide ce dețin cam o cincime din mandatele parlamentare, se dorește, probabil, nucleul unui asemenea program. În sfîrșit, una din principalele centrale sindicale — cartelul Alfa — și-a precizat propriul punct de vedere — delimitîndu-se atît de forțele politice, cît și de alte sindicate — în ceea ce s-a numit „Alternativa Alfa".

Chiar dacă documentele în cauză diferă prin forma și volumul lor, existența unor variante de organizare a reformei — a cărei necesitate n-o contestă nimeni — nu poate fi decît binevenită.

PLATFORMA FSN : ACCELERAREA TRANZIȚIEI. Amplul document adoptat de Convenția Națională a Frontului — încorporînd și programul guvernului, prezentat anterior în Parlament — constituie, practic, o pledoarie, adesea pasionată, în favoarea Reformei — termen ce se repetă aproape obsedant în cuprinsul textului. Și nu orice fel de reformă, ci una rapidă : „continuarea accelerată a schimbărilor, a transformării radicale a societății românești".

Guvernul și-a asumat răspunderea pentru „măsurile reparatorii" din prima parte a anului trecut, considerate inevitabile (ca satisfacere a unor doleanțe justificate, dar ignorate de dictatură) și chiar pentru greșeala de a nu fi acordat, în paralel, o autonomie deplină întreprinderilor. Ele ar fi fost astfel obligate să găsească soluții pentru a păstra echilibrul dintre salarii și producție. Cum acest lucru nu s-a produs, economia a intrat pe o pantă descendentă pe care nu mai poate fi oprită decît printr-un șoc : „această economie trebuie să se trezească !" Cu alte cuvinte, se impune o relansare a Reformei, chiar prin măsuri dureroase („este un moment al marilor eforturi și al marilor dureri") care pot suscita contestări, deși sîntem asigurați că, pe termen lung, toate categoriile sociale vor avea de beneficiat de pe urma lor.

Ecuația privatizare-liberalizare este privită ca un cerc vicios : liberalizarea prețurilor necesită în prealabil concurență, deci privatizare ; dar privatizarea, la rîndul ei, presupune evaluarea performanțelor întreprinderilor în condițiile pieței liberalizate. Pînă la rezolvarea teoretică a problemei, deficitul bugetar (și, se pare, FMI) au impus tranșarea cercului vicios prin demararea liberalizării ; se promite, însă, că nici privatizarea nu va întîrzia mult.

Protecția socială este concepută în ideea disocierii de „iluzia unei protecții generale, care s-a dovedit peste tot o mizerie generalizată". Formele ei vor fi deci diferențiate în funcție de capacitatea de muncă a celor în cauză. Totuși, persistența iluziei citate poate genera teama în fața reformei, transformîndu-se într-unul din principalii factori de frînare a acesteia.

Platforma FSN mai cuprinde o serie de măsuri concrete (fără a se detalia termene de realizare, cu excepția celor incluse în programul guvernamental), dintre care unele vădesc preocuparea de a atenua șocurile tranziției. Se oferă, de exemplu, salariaților, pe lîngă cele 30 la sută din capitalul societăților ce se vor împărți gratuit, dreptul la opțiuni preferențiale și credite pentru a achiziționa alți 25 la sută, ceea ce le-ar asigura controlul societății. S-a făcut apel la sprijinul tuturor forțelor sociale ; dimensiunea acestui sprijin rămîne, totuși, o necunoscută în momentul în care Reforma trece din domeniul teoriei în cel al practicii...

MESAJUL CĂTRE NAȚIUNE : UN BILANȚ DEZASTRUOS. Documentul elaborat de Convenția Națională pentru Instaurarea Democrației pune accentul în primul rînd pe diagnosticarea stării prezente a societății, consacrîndu-i mai mult de jumătate din text. Sînt inventariate fără menajamente, chiar cu unele mici exagerări (lucru de așteptat din partea unor forțe de opoziție), racilele ce caracterizează, în opinia partidelor semnatare, situația actuală. Constatările vizează în primul rînd sfera social-politică (încălcarea drepturilor omului, activitate legislativă nesatisfăcătoare, decăderea morală a societății ș.a.) fără a neglija nici economicul. Despre

moștenirea regimului comunist se pomenește doar în treacăt, criza prezentă fiind pusă exclusiv pe seama actualei puteri. S-ar putea pune întrebarea dacă în acest mod nu se dă, fără voie, apă la moară nostalgicilor „epocii de aur".

În plan economic, principalele critici par a fi menținerea proprietății de stat, a monopolului asupra comerțului exterior (licențele s-ar acorda numai „vechii și noii nomenclaturi") și „aplicarea prematură a unei false liberalizări a prețurilor". În partea a doua a documentului se propun o serie de măsuri, atît social-politice, urmărind însănătoșirea climatului din țară (separarea puterilor în stat, garantarea drepturilor și libertăților cetățenești...), cît și strict economice. Prioritatea este acordată lichidării sistemului de planificare centralizată și privatizării rapide.

În general, față de tabloul sumbru al situației actuale, conturat în prima parte a documentului, remediile preconizate par destul de vagi și prea puțin concrete. Unele puncte (cum ar fi creditarea agricultorilor sau construirii de locuințe) se aseamănă cu prevederi similare din platforma FSN. Este evitată orice referire la liberalizarea prețurilor. Se vorbește, însă, despre contractarea „unor credite externe în condiții avantajoase", care ar urma să fie folosite atît pentru „redemarrarea producției" cît și pentru „saturarea pieței interne cu bunuri de larg consum provenite din import, condiție esențială pentru stabilizarea prețurilor, stimularea concurenței și crearea unei piețe libere"... O strategie asemănătoare a fost încercată de guvern în prima jumătate a anului trecut, cu rezultatele cunoscute (și relevate, de fapt, chiar de opoziție). În plus — chiar dacă prin măsurile preconizate s-ar dobîndi mai multă credibilitate în exterior — este îndoielnic că, la ora actuală, s-ar mai putea acorda țării noastre credite destinate consumului. În schimb, trecerea la convertibilitatea monedei naționale, reforma sistemului bancar nu sînt evocate nici măcar ca o perspectivă.

Documentul se încheie cu cererea de a se constitui un (nou) „guvern responsabil, care să se bucure de încrederea națiunii". Obținerea acestui capital de încredere pare să fi fost unul din obiectivele principale ale elaborării Mesajului.

ALTERNATIVA ALFA : ÎMPROPRIETĂRIREA — UN PANACEU. Articulată în jurul binecunoscutei „variante Cojocaru", propunerea cartelului sindical Alfa se dorește a fi mai mult decît o alternativă la reforma guvernului (care „a adus țara la dezastru economic și social"). Ea implică și sfera politicului și acordă o mare importanță „protecției cetățeanului" sub multiple aspecte. În timp ce se proclamă că „Statul nu are și nu poate exercita nici o putere, nici un drept în afara celor încredințate direct de către cetățeni prin referendum", el este solicitat să finanțeze cele mai variate domenii, de la asistența medicală și învățămînt (gratuite) și pînă la crearea unei „poliții dedicate servirii cetățeanului" și a unei „armate puternice", ambele „bine plătite". Fondurile necesare ar urma să fie asigurate din taxe și impozite al căror nivel nu este evaluat. Statul ar avea un rol important și în funcționarea „economiei democratice de piață", controlînd această piață pentru a face imposibile manevrele speculative. De menționat importanța acordată votului universal, prin care ar urma să fie aleși nu numai parlamentarii, ci și judecătorii, guvernatorii financiari și conducătorii radioteleviziunii, ai poliției. Rămîne de văzut dacă un asemenea sistem ar asigura un nivel ridicat de competență al celor aleși.

Împroprietărirea generală a cetățenilor constituie nucleul reformei economice propuse de „Alfa", urmînd să asigure simultan „oprirea procesului de pauperizare a populației" și „crearea rapidă a unui mare număr de întreprinderi particulare românești, viabile, sănătoase", care la rîndul lor ar aduce bunăstarea generală. Fără a intra în analiza acestui mecanism — care, așa cum este prezentat, sintetic, în Alternativa Alfa, sugerează mai degrabă o lovitură de baghetă magică — se poate pune întrebarea dacă economia românească, în starea în care se găsește la ora actuală, reprezintă cel mai potrivit teren de experimentare a unei operații inedite („cea mai mare împroprietărire din istorie"). Vom înlocui „democrația originală" printr-o „economie originală ?"

De notat un punct comun între cele trei programe : prezența împroprietăririi ca metodă de privatizare (doar proporțiile diferă : 30% pentru guvern, cel puțin 50% pentru opoziție, și 100% pentru „Alfa"). Acest lucru ar fi inevitabil în condițiile în care capitalul privat existent în țară nu ar fi nici pe departe suficient pentru o eventuală denaționalizare după procedurile practicate în Occident.

CÎTEVA CONCLUZII. În pragul celei de-a doua etape a liberalizării prețurilor, poziția guvernului nu este de invidiat : eventuale ezitări în aplicarea reformei ar putea diminua sprijinul acordat de FMI (care își va spune cuvîntul la 5 aprilie) ; în același timp, efectele sociale trebuie menținute la un nivel suportabil pentru a evita noi confruntări.

Dar nici opoziția nu se află într-o situație mai confortabilă : în campania electorală ea a susținut tocmai un ritm mai rapid al reformei (ne amintim celebra metaforă a tăierii cozii cîinelui dintr-o dată) și, în ipoteza în care ar ajunge la putere, ar aplica, probabil, chiar această politică. Ea nu poate, deci, propune încetinirea reformei, ci doar reorientarea ei, acordînd prioritate privatizării. Dar atunci s-ar putea ajunge la un conflict cu sindicatele din cartelul „Alfa" care — alături, se pare, de Alianța Civică — susțin „varianta Cojocaru" (împroprietărirea generală) față de care partidele de opoziție nu s-au pronunțat încă. De altfel și o serie de sindicate — cum ar fi Confederația „Frăția" — sînt în dezacord cu „Alfa" în această problemă, chiar dacă subliniază necesitatea unei protecții sociale cît mai cuprinzătoare.

Tabolul se complică și cu nuanțele politice : la marșul organizat de „Alfa" s-a scandat împotriva președintelui Iliescu, deși se spune că tocmai domnia sa a influențat guvernul pentru a adopta o variantă mai moderată a liberalizării prețurilor. În ce o privește, opoziția a cerut doar schimbarea guvernului, fără a pomeni nimic despre președinte sau alegeri anticipate (singura modalitate de a stabili cine se bucură într-adevăr de „încrederea națiunii"). Ceea ce ar putea trezi suspiciunea că ea n-ar urmări, de fapt, preluarea conducerii executivului — oricum riscantă în acest moment dificil —, ci doar participarea la un guvern în care, conform actualei configurații parlamentare, tot FSN ar juca rolul principal.

Parcă pentru a complica și mai mult lucrurile, cu cîteva zile în urmă s-a difuzat un nou apel cerînd explicit anularea celei de-a doua etape de liberalizare, semnat, însă, doar de trei din cele cinci partide ale Convenției ! (Este vorba de PNȚ-cd, PNL și PER, el însuși supus unei scizîuni.) Poate fi aceasta preludiul unor noi delimitări, după mai vechea părăsire a Convenției de către Mișcarea Ecologistă ? La rîndul lor, disputele din cadrul FSN au fost relansate spectaculos de declarația din Senat a dlui Bărlădeanu, programată parcă special pentru a înnegura vacanța pascală a parlamentarilor majorității...

În momentul în care citiți aceste rînduri, sînt cunoscute primele efecte ale lui „1 aprilie", ca și reacția populației. Marșul din 20 martie, oricum am evalua numărul de participanți, a avut un ecou mult mai slab decît manifestația din 15 noiembrie anul trecut, care a urmat primei etape a liberalizării. Marchează oare acest fapt o recunoaștere tacită a utilității reformei — chiar cu consecințele sale dureroase — sau pur și simplu o blazare a oamenilor pe care speranța începe să-i părăsească ? Următoarele zile ne vor lămuri în această privință.

Alexandru Antonescu

Prin România, spre Europa

Ministrul român de externe, dl. Adrian Năstase, este demnitarul român cu cel mai înalt rang care a vizitat Chișinăul. O serie de speculații apărute în presa română, privind inoportunitatea unei vizite de relansare a relațiilor cu URSS după referendumul boicotat de conducerea Republicii Moldova și înainte de începerea manifestărilor prilejuite de aniversarea Unirii Basarabiei cu România la 27 martie 1918, au fost calificate de un reprezentant al MAE român drept o „coincidență nefericită și involuntară", dictată de agenda de lucru foarte încărcată a persoanelor oficiale române și sovietice.

În timpul vizitei d-lui Adrian Năstase s-a semnat Protocolul de colaborare între ministerele de externe, primul document concretizat între România și Republica Moldova. Din declarația făcută presei de către ministrul român la finele acestei ceremonii desprindem un pachet de idei ce par să guverneze relațiile bilaterale actuale și care, de asemenea, vor influența acțiunile din viitorul apropiat. Recunoscînd că diplomația română se află în fața unuia dintre cele mai dificile exerciții, dl. Năstase a opinat că „este greu de considerat Moldova o țară străină", dar trebuie să se țină seama, concomitent, de „realitățile europene", precum și de aspirația Republicii Moldova la suveranitatea deplină și la independență. Acceptînd „pentru acest moment ideea existenței a două țări românești", a adăugat dl. Năstase, cele două părți trebuie să instaureze relații economice și culturale a căror interferență profundă să creeze o confederație economică și culturală în interiorul căreia, în perspectivă, granița să-și piardă semnificația. Trebuie făcută o „distincție netă între acțiunea politică și dimensiunea sentimentelor", plecînd pe o „cale responsabilă a pașilor mici", a cărei perspectivă să fie, în primul rînd, redobîndirea identității naționale și culturale a românilor de dincolo de Prut.

Punînd la socoteală că un mod de abordare violent ar determina „efecte politice imprevizibile în planul reacțiilor în contextul general al normelor europene și al raporturilor dintre forțe de pe continent", realismul și inteligența — a afirmat ministrul român — vor trebui să fie atributele acțiunii efective și permanente spre acea interferență care să redefinească dimensiunea națională comună. Astfel, „vom ști, vom reuși să ne afirmăm ca neam în Europa".

La rîndul său, ministrul relațiilor externe al Republicii Moldova, dl. Nicolae Țiu, invocînd dorința legăturilor privilegiate cu România și, totodată, afirmarea suveranității țării sale, a declarat că în politica externă Moldova „nu are încă acea autoritate pe care ar trebui să o aibă în țările de peste hotare".

În discursul său din ziua precedentă, în urma convorbirilor avute cu delegația română, președintele Mircea Snegur declarase că acordurile cu România vor demonstra „faptul că Moldova pășește ferm pe calea suveranității și are ieșire în Europa". Libertatea de opțiune și de acțiune manifestate în politica externă nu trebuie să se limiteze la relațiile cu celelalte republici unionale, ci trebuie să vizeze legăturile cu toate statele de pe continent. În acest context, „este firesc ca Moldova să aibă cele mai strînse legături în toate domeniile, în primul rînd cu România". „Este de prisos să ne întrebăm de ce procedăm așa", a conchis dl. Mircea Snegur.

Cristian Moanță

Uniunea Sovietică

Moscova nu crede în... partid

Sesiunea extraordinară a Congresului Deputaților Poporului din Rusia, care a început la 28 martie, era așteptată de mulți cu speranța că va aduce un început de soluționare a conflictelor politice care frămîntă în prezent uniunea. Totodată, în ultimul timp începuse să se facă simțită o anume neliniște, generată de pronosticuri sumbre asupra unor posibile acte de violență la acea dată. Atît speranțele, cît și temerile s-au dovedit, pînă în prezent, nejustificate.

UN PARLAMENT LĂRGIT. Congresul Deputaților Poporului reprezintă „varianta lărgită" a parlamentului rus : format din 1063 deputați, el se feunește doar la intervale mai mari, în sesiuni de scurtă durată. Pe lîngă votarea sau amendarea Constituției republicane și a legilor mai importante, una din atribuțiile sale este alegerea — din propriile rînduri — a Sovietului Suprem, care îndeplinește celelalte funcții ale unui parlament. Actuala sesiune a fost convocată din inițiativa grupărilor conservatoare —în principal a Partidului Comunist al Rusiei — cu scopul de a-l „judeca" pe președintele Sovietului Suprem al republicii, Boris Elțîn, în urma cuvîntării sale televizate din 19 februarie, în care criticase vehement conducerea sovietică. Elțîn risca demiterea din funcție, dar partizanii săi au reușit să amîne convocarea sesiunii pînă după referendumul din 17 martie.

Rezultatele acestuia au schimbat întrucîtva situația. Alegătorii s-au pronunțat în favoarea instituirii funcției de președinte ale Rusiei, ales prin vot universal, ceea ce a întărit poziția lui Elțîn, candidatul cu cele mai mari șanse la acest post. Votul pozitiv acordat, în același timp, menținerii Uniunii nu i-a dăunat, căci el evitase cu grijă să se pronunțe explicit pentru „nu" (spre deosebire de unii din aliații săi politici). Oricum, la Moscova și Leningrad majoritatea cetățenilor fie au votat contra Uniunii (și, mai ales, contra caracterului ei socialist, ca și a actualei conduceri), fie s-au abținut.

La Congres, Elțîn se prezenta deci în postura unui învingător, hotărît să obțină fixarea alegerilor pentru funcția de președinte și adoptarea unui program economic propriu. El se arăta dispus „dacă va fi rău" să facă „un apel direct către popor". Sondajele confirmau creșterea popularității sale, în dauna lui Mihail Gorbaciov.

La rîndul lor, adversarii săi n-au dezarmat declanșînd o campanie propagandistică în presa controlată de ei. „Sovietskaia Rossia" acuza conducerea Rusiei de a fi „provocat dezorganizarea practic aproape completă și dezagregarea pieței" prin politica sa „pur populistă". Societatea sovietică nu este pregătită pentru varianta „de șoc" a reformelor, conchidea ziarul. În replică, primul ministru al Rusiei, I. Silaev, își apăra programul economic — vizînd trecerea la economia de piață — afirmînd că el „pune pe primul plan interesele omului".

RĂZBOIUL NERVILOR. Pentru a face auzită „vocea poporului" în momentul deschiderii sesiunii, mișcarea „Rusia Democratică" și alte grupări aliate lui Elțîn au anunțat pentru ziua de 29 martie organizarea unui mare miting în piața Manejului (fostă „a semicentenarului lui Octombrie"), în imediata apropiere a Kremlinului, unde și în alte rînduri se adunaseră zeci de mii de manifestanți. Acesta a fost punctul de declanșare a unei veritabile escalade propagandistice.

La 25 martie, cabinetul sovietic (care nu trebuie confundat cu guvernul Rusiei) a interzis orice mitinguri și demonstrații pînă la 15 aprilie. Cauza ar fi fost un apel semnat de 29 de deputați din parlamentul Rusiei, a căror identitate nu a fost făcută publică, și care s-au pretins amenințați de „elemente agresive". A urmat un decret semnat de președintele Gorbaciov, prin care forțele de ordine din capitală erau trecute în subordonarea directă a ministerului unional de interne ; pînă atunci, acestea depindeau de consiliul municipal. Consiliu care, intrînd în „rebeliune" declara cele două decizii drept anticonstituționale și contrare legilor Rusiei. Majoritatea consiliului aparține tendinței radicale, în frunte cu primarul Gavriil Popov, reputat economist, care a obținut și el un succes personal la referendumul din 17 martie : moscoviții au hotărît ca pe viitor alegerea primarului să se facă tot prin vot universal.

În cea de-a doua zi a lucrărilor Congresului, Boris Elțîn își rostește discursul

În zilele ce au urmat, tensiunea a crescut, pe măsură ce pe străzile orașului își făceau apariția camioane militare și tunuri cu apă. S-au făcut anunțuri „liniștitoare" că milițienii nu aveau să folosească arme de foc. „Avem, însă, alte mijloace tehnice : bastoane de cauciuc, scuturi, căști, gaze", adăuga un general de miliție. Se zvonea despre avertismente asupra unor bombe plasate în hotelurile rezervate delegaților sau că în ziua mitingului se va vinde vodcă la discreție și fără cartele (!) pentru a se provoca tulburări... Organizatorii mitingului nu se arătau, însă, intimidați, continuînd pregătirile.

Cu o zi înaintea datei fixate, autoritățile au făcut o ultimă încercare, oferind unor lideri democrați timp de emisie la „Actualitățile" televiziunii sovietice pentru a anula mitingul. Aceștia l-au reconfirmat, însă apelînd în același timp la populație să manifeste „reținere și calm, să nu răspundă la provocări și să se abțină de la orice acțiune violentă".

O ZI „FIERBINTE". Încă din ajun, centrul Moscovei avea aspectul unui oraș ocupat. Toate accesele spre Piața Roșie fuseseră blocate de miliție, armată și KGB, spre dezamăgirea turiștilor sovietici care își sacrificaseră economiile pentru a se fotografia lîngă mausoleul lui Lenin.

Îndată după deschiderea lucrărilor a fost pusă la vot o rezoluție care abroga cele două decrete controversate. Cu toate protestele deputaților comuniști (exprimate prin mijloace neparlamentare : strigăte, aplauze, tropăituri...), documentul a „trecut" cu o mare majoritate. Primul adjunct al lui Elțîn, R. Hasbulatov, a fost trimis să-i solicite lui Gorbaciov retragerea trupelor din oraș. Răspunsul președintelui — care și-a exprimat „întregul său respect" pentru Congres — a fost negativ. La această știre, lucrările au fost suspendate pînă a doua zi : „Nu putem lucra sub amenințare", declarau deputații radicali. Se vorbea chiar de mutarea Congresului la Leningrad... În culise, însă, se ajunsese la un compromis : mitingul se putea desfășura, dar nu în vecinătatea Kremlinului. Iar a doua zi trupele urmau să fie retrase.

Cetățenii s-au adunat, deci, în alte două piețe intens circulate, numărul lor depășind în final, suta de mii. Vorbitorii — printre care primarul Popov și membri ai guvernului rus — au protestat împotriva conducerii unionale, cerînd îndepărtarea partidului comunist de la putere. Steagurile tricolore — ale Rusiei țariste — purtate de participanți erau mai elocvente, ca și unele lozinci ca „Doamne, apără Rusia și pedepsește demonii de la Kremlin" sau „Blindate pe stradă, asta este uniunea înnoită ?" Se striga „Demisia" la orice menționare a numelui lui Gorbaciov.

Și, totuși, mitingul a luat sfîrșit fără să se producă actele de violență de care mulți se temeau (dar pe care, poate, unii le așteptau). Manifestanții n-au încercat în nici un moment să forțeze barajele miliției. S-au produs doar cîteva incidente neînsemnate. Faptul nu se datorează numai prezenței masive a armatei („după 73 de ani de comunism, nimic nu ne mai sperie", declara un consilier municipal), ci și organizatorilor, care au apelat permanent la păstrarea calmului și nu în ultimul rînd maturității cetățenilor, care au făcut imposibilă orice provocare.

CE A URMAT. După succesul repurtat la deschidere, Elțîn putea considera că a modificat raportul de forțe în favoarea sa. Nimeni nu mai pomenea de un eventual vot de neîncredere. La redeschiderea lucrărilor, el și-a prezentat programul economic, adăugînd și propuneri politice : organizarea unei mese rotunde cu participarea lui Gorbaciov, a tuturor republicilor și partidelor și formarea unui guvern unional de coaliție.

Se vede că Elțîn ar vrea să pună în scenă în URSS un scenariu al tranziției pașnice de la regimul comunist la democrație, care a reușit destul de bine în 1989 în Polonia, de exemplu. Fără îndoială că poziția sa la „masa rotundă" ar fi mai puternică dacă ar deține postul de președinte al Rusiei. Pe acest plan, însă, a suferit un eșec : deputații conservatori au împiedicat includerea pe ordinea de zi a problemei președinției. Ascunzîndu-și cu greu iritarea, Elțîn a promis că „într-un fel sau altul, acest post va fi creat !" El se bizuie pe sprijinul muncitorilor și, în special, al minerilor greviști, care i-au inclus deja ultimele propuneri pe lista revendicărilor.

Este interesant că unul dintre vorbitori, foarte critic la adresa lui Elțîn, a cerut totodată demisia lui Gorbaciov. Cota acestuia este în scădere. Cotidianul primăriei Moscovei, „Kuranti", fără a-și ascunde o ușoară satisfacție, scria : „Poziția sa este aproape disperată. În ultimele două luni a făcut totul pentru a-i îndepărta pe toți..." Aripa conservatoare, de care părea să se fi apropiat în ultimul timp prin pozițiile sale pro-unioniste, nu i-a acordat niciodată prea mare încredere. Grupul de deputați „Soiuz" a interpretat rezultatele referendumului ca un sprijin pentru actuala Uniune (și nu cea înnoită) și i-a cerut președintelui să renunțe pur și simplu la proiectatul tratat unional (care acordă unele concesii republicilor) și să-și folosească împuternicirile pentru a-i pune la respect pe „separatiști". În caz contrar, „Soiuz" ar încerca (fără mari șanse) să inițieze convocarea unui Congres al Deputaților Poporului pe întreaga Uniune, în fața căruia, de data aceasta, Gorbaciov ar trebui să dea socoteală.

Confruntat cu presiuni din toate direcțiile, cum va reacționa președintele ? Într-un neașteptat interviu televizat, la 26 martie, el și-a reafirmat atașamentul față de calea reformelor și s-a arătat mai degrabă conciliant, recunoscîndu-și unele greșeli din trecut. El a vorbit pentru prima dată de „relații internaționale" între viitoarea Uniune înnoită și republicile care nu vor semna tratatul, recu-

noscînd implicit posibilitatea separării lor. Decorul interviului — o masă într-un colț de studio, pe fondul unor televizoare care transmiteau alte programe — sugera modestie și vulnerabilitate.

Ulterior, unul din ultimii consilieri mai „liberali" ai lui Gorbaciov — Aleksandr Iakovlev — a repetat aceleași puncte de vedere, subliniind că pentru ieșirea din actuala criză este necesară colaborarea tuturor forțelor politice, inclusiv a lui Elțîn. Propunerea acestuia privind „masa rotundă" ar putea fi o replică la aceste avansuri. Elțîn i-ar putea întinde mîna celui căruia îi datorează, de fapt, ascensiunea sa politică, încheind o alianță care să poată rezista ultimelor atacuri ale conservatorilor. Se pune totuși întrebarea dacă Gorbaciov va mai fi acceptat ca aliat de sectoarele cele mai radicale. De pe acum, unii dintre minerii în grevă îi cer demisia, deși atît el, cît și cabinetul de miniștri au acceptat, în sfîrșit, tratative directe cu ei. O mare însemnătate o vor avea, desigur, și deciziile finale ale Congresului Deputaților Poporului din Rusia. Deocamdată, ambele tabere își mențin pozițiile. Probabil că „vocea poporului" — sau, pentru alții, a „străzii" — exprimată cu demnitate, va inclina, în acest caz, balanța.

Alexandru Antonescu

Iugoslavia

Un dialog numit... speranță

Știre difuzată cu puțin timp în urmă de agenția „Taniug" avusese darul să prevestească cetățenilor din țara vecină zile mai senine în atmosfera politică încărcată din Iugoslavia, care, în această primăvară, s-a aflat la un moment dat în pragul unui război civil. Despre ce este vorba ? Undeva la frontiera dintre Serbia și Croația, Slobodan Miloșevici și Franio Tudjman, președinții principalelor republici iugoslave rivale, au căzut de acord că este necesar ca actuala criză pe care o traversează țara să fie soluționată în termen de două luni. Nu stabilirea unui termen atît de scurt era de natură să dea speranțe, pentru că este ireal să se creadă că o situație de criză ce a luat naștere de-a lungul unui șir de ani și care a dus țara în pragul unui dezastru poate fi rezolvată atît de ușor, cît mai ales faptul că cei doi s-au întîlnit în efortul de a încuraja dialogul și a dezamorsa tensiunile etnice și politice în centrul cărora se află tocmai cele două republici și care amenință să destrame fragila federație iugoslavă.

Duminică 31 martie, președintele Iugoslaviei, Borisav Iovici (dreapta), a prezidat o reuniune de urgență a Consiliului Prezidențial Federal, după ciocnirile dintre milițiile sîrbe din Croația și forțele de securitate ale acestei republici, petrecute în aceeași zi în Parcul Național Plitvice, situat la 100 km sud de Zagreb

După cum se știe, Croația și Slovenia pledează ca federația iugoslavă — șase republici și două provincii autonome — să devină o comunitate de state suverane, în timp ce Serbia, respectiv președintele Miloșevici, se situează pe poziția menținerii actualului sistem federal centralizat, pentru care optează și armata federală. Așadar, o înțelegere între cei doi lideri autoritari este considerată esențială pentru soluționarea crizei care durează de peste un deceniu, ea dînd lumină verde pentru declanșarea procesului de găsire a soluției de ieșire din impasul actual.

Acest dialog mai era dătător de speranțe pentru că avea loc după prima întîlnire dintre președinții celor șase republici care au luat în discuție un program menit să prevină o adevărată prăbușire economică a țării.

Desfășurată după o perioadă de adevărată criză constituțională fără precedent declanșată de măsurile violente luate împotriva demonstrațiilor de la 9 martie din Belgrad, întîlnirea președinților celor șase republici — instituționalizată ca formă de consultări periodice — a convenit asupra unui adevărat decalog al scoaterii țării din situația economică dificilă, lăsînd la o parte exclusivitatea ideologică și acționînd pentru liniștea și înțelegerea între popoarele pe care geografia și istoria le-au hărăzit să trăiască împreună.

De data aceasta, pe primul loc s-au aflat chestiunile funcțiilor economice ale statului, pornindu-se de la faptul cunoscut că la originea actualelor conflicte politice din Iugoslavia se află în realitate probleme ale sistemului în care se desfășoară activitatea economică. Un alt fapt demn de semnalat este că s-a optat pentru deplasarea centrului de greutate al dialogului iugoslav de la Prezidiul RSF Iugoslavia, care pînă acum s-a dovedit ineficient, în acest cadru nou unde nu se mai recurge la medierea unui organism federal, iar baza de discuții a constituit-o un document elaborat de experți din toate republicile. Din acest program în zece puncte, conducătorii republicilor au acceptat opt puncte care, în esență, preconizează : asigurarea unei piețe comune, ceea ce presupune alinierea la procesele de integrare europeană (s-a făcut chiar aluzie la o similitudine cu Piața comună, cu toate că după unii specialiști ar fi vorba mai degrabă de forma inițială a acestei organizații economice) ; transformarea teritoriului Iugoslaviei într-o piață comună în care să se asigure libera circulație, fără discriminări, a mărfurilor, serviciilor, capitalului și a forței de muncă ; toate formele de proprietate sînt tratate în mod egal din punct de vedere juridic ; crearea liberă de întreprinderi și asociații și asigurarea de condiții egale de activitate pe întreg teritoriul iugoslav ; inexistența barierelor vamale între unitățile constitutive ale țării și existența unui regim vamal unic în relațiile cu alte țări ; politica de dezvoltare, inclusiv dezvoltarea regională, este comună, cu accent pe zonele slab dezvoltate ; tot în comun se va duce și politica de investiții de capital care va avea un caracter stimulativ ; va fi coordonată și politica în domeniul comunicațiilor, transporturilor, energeticii, agriculturii. Nu s-a căzut încă de acord asupra posibilității existenței unei valute unice sau pe fiecare republică. Croația și Slovenia susțin ideea ca fiecare republică să aibă valută proprie, comunitatea membrelor viitorului stat iugoslav fiind reprezentată de o uniune valutară, o piață comună în conformitate cu standardele europene și cu variantele propuse ale modelului de confederație. Pe de altă parte, Serbia, Muntenegru, Bosnia și Herțegovina și Macedonia preferă o valută unică și o bancă centrală emitentă, o legătură solidă cu ECU (unitatea de cont europeană). Potrivit opțiunii acestora din urmă, pe teritoriul iugoslav ar urma să existe un unic sistem monetar, bancar, valutar, de comerț exterior, vamal și de credite cu străinătatea.

După cum se vede, divergențe continuă să existe și acestea sînt, în esență, legate de clarificarea noțiunii de comunitate iugoslavă în viitor, adică va fi un stat federal suveran sau o alianță de state suverane. Acestea erau de fapt chestiunile pe care ar fi trebuit să le examineze și să le clarifice întîlnirile următoare ale președinților de republici, ele devenind deja o practică și fiind chiar stabilite un calendar și succesiunea în care să fie găzduite de fiecare republică. De aceea, reuniunea care s-a desfășurat săptămîna trecută la Split, gazdă fiind Croația, era privită de cetățenii iugoslavi cu speranța că va aduce noi clarificări pe drumul sinuos al convorbirilor deloc ușoare cu privire la viitorul țării. Dar comunicatul acestei întîlniri nu a făcut altceva decît să consemneze impasul care dăinuie și după această a doua rundă de negocieri. Din nou aceste convorbiri s-au poticnit de divergențele fundamentale privind viitoarea formă a statului iugoslav — federal sau confederal. Ceva mai mult, declarațiile făcute după întîlnire atestă și mai mult că divergențele sînt departe de a fi șterse, dimpotrivă. Dacă președintele Serbiei, Slobodan Miloșevici, a reafirmat hotărîrea republicii sale de a nu abandona ideea menținerii federației, propunînd în acest sens organizarea unui referendum, președintele Croației, Franio Tudjman, a reiterat opțiunea republicii sale și a Sloveniei de a fi creată o alianță de state suverane. Președintele Sloveniei a fost chiar mai tranșant afirmînd că republica sa, prin această întîlnire, s-a „apropiat cu încă un pas de secesiune". În plus, președintele Bosniei și Herțegovinei a anunțat că și această republică va adopta în curînd o declarație de independență similară celor adoptate de Croația și Slovenia. Prin urmare, optimismul despre care vorbeam la început nu s-a justificat, deoarece nici una dintre părți nu a făcut nici o concesie în ceea ce privește principala problemă de care depinde soluționarea tuturor celorlalte, și anume forma de organizare a statului în viitor.

Se vede treaba că semnul bun pe care-l prevesteau negocierile la nivelul președinților de republici nu a fost de bun augur, participanții la dialog nereușind să se debaraseze de interesele înguste, nici de această dată nu au prevalat luciditatea, toleranța, preocuparea față de interesele generale ale țării, grija pentru aducerea la liman a vieții politice, economice și sociale atît de mult așteptate de cetățenii Iugoslaviei care sînt primele victime ale situației actuale nesigure. Astfel, se vorbește deja despre o armată de 2,5 milioane de cetățeni care au rămas sau vor rămîne fără lucru, în timp ce mulți alții nu și-au primit retribuția de mai multe luni. Concludentă este o opinie exprimată de ziarul „Borba" care spune că „oamenii flămînzi nu au timp să aștepte «distanța istorică» pentru a le spune liderilor lor ce gîndesc despre politica lor". Iar existența nesigură, frica de ziua de mîine nu pot duce decît la acțiuni ca cele de la 9 martie. După cum se vede, ieșirea din întunericul comunist este grea, căutările nu duc întotdeauna la soluțiile cele mai bune, uneori pe altarul intereselor politice fiind sacrificate interesele oamenilor care suferă rigorile unui nivel de trai scăzut. Rămîne de văzut dacă cei aflați în vîrful piramidei republicilor vor face opțiunile cele mai bune privind viitorul Iugoslaviei, pentru a i se asigura o trecere cît mai lină la noua formă de organizare. Rămîne să așteptăm viitoarele întîlniri (următoarea, pe teritoriul Serbiei, iar după aceea în fiecare republică) și rezultatele lor. Atîta timp cît există dialog există și speranțe.

S. Morcovescu

Albania

Comuniștii rămîn pe poziții

Scrutinul de la 31 martie din Albania a însemnat, înainte de toate, primele alegeri democratice din istoria acestei țări după cele din 1924. Electoratul format din circa 2,2 milioane de cetățeni a avut o participare medie de 95 la sută, recordul absolut fiind înregistrat în orașul Gramsci din nord : 99,91 la sută ! Impresionant... Dar orașele mari ale țării inclusiv Tirana, s-au făcut remarcate nu atît prin prezența la urne (numai 87,89 la sută în capitală), ci prin faptul că populația citadină a oferit mai multe voturi opoziției decît populația rurală. Diferențe din punct de vedere al conștiinței actului politic în sine ? Grad de informare a populației mai ridicat în orașe ? Deosebiri privind nivelul de cultură ? Greu de decelat motivul revelațiilor statistice. Sali Berisha, liderul Partidului Democratic, a oferit ca explicație faptul că „mulți din cei ce trăiesc în mediul rural n-au înțeles că e posibil să voteze împotriva statului monolit, unipartinic..."

Concret, care sînt rezultatele alegerilor din Albania ? Din totalul de 250 de locuri în Parlament, opoziției i-au revenit 74, iar Partidului Muncii 154. Raportul este, deci, ceva mai mare de 2 : 1. Din restul de 20 de locuri, două au revenit etnicilor greci grupați în cadrul mișcării „Omonia", celelalte urmînd a fi ocupate în urma celui de-al doilea tur de scrutin.

Estimările din cale afară de optimiste ale liderilor Partidului Democratic (care, nu demult, își manifestau speranța de a obține *toate* mandatele parlamentare) s-au dovedit a fi fost eronate. Este, bineînțeles, posibil ca declarațiile respective să fi făcut, pur și simplu, parte dintr-o strategie a campaniei electorale. Aceeași strategie a stat, se pare, la baza deciziei de a prezenta strict cîte un candidat pentru fiecare din cele 250 de circumscripții electorale. Deci 250 de candidați ai Partidului Democratic, față de cei 644 ai partidului comunist și ai organizațiilor care-l sprijină (al doilea partid de opoziție în ordinea importanței, cel al republicanilor participînd, la rîndul lui, cu 165 de candidați). Potrivit unor agenții de presă, numărul mare de candidați comuniști a indicat clar faptul că au sperat în victorie... Cert este că au și obținut-o. Poate că victoria e însă mai puțin clară decît și-ar fi dorit-o. Ansamblul acțiunilor politice de pînă acum ale opoziției demonstrează, s-ar părea, o relativă unitate, de unde posibilitatea ca în viitorul parlament să nu aibă un simplu rol decorativ.

Semnificativ este faptul că președintele Ramiz Alia nu a fost ales ca deputat ; el a fost înfrînt, în circumscripția sa electorală din Tirana, de contracandidatul prezentat de Partidul Democratic, geologul Franko Kroqi, într-un mod caracterizat de unele surse drept „umilitor". Cea mai mare parte a alegătorilor respectivei circumscripții și-au manifestat prin vot neîncrederea, poate nu atît față de programul de reforme al lui Alia, cît față de un om care și-a închinat întreaga existență comunismului și care încearcă, de cîteva luni, să-și creeze o nouă imagine. De fapt — o simplă mască aplicată pe aceeași veche figură. Cu unicul scop de a păstra puterea. Zîmbetul electoral al președintelui albanez nu a fost, se vede, suficient de cuceritor. În plus, e mai mult ca sigur că reacția „indignată" a lui Ramiz Alia în momentul demolării de către mulțime a statuii fostului dictator de tip stalinist al Albaniei, Enver Hodja, precum și afirmația „chiar dacă statuia i-a fost dărîmată, opera lui Hodja rămîne", au influențat decisiv pe cei posibil nehotărîți în ceea ce privea strict persoana președintelui, dar fermi în speranța unei „ruperi" definitive cu dictatura de tip comunist.

De-a dreptul bizar, în aceste condiții, apare faptul că Sali Berisha pare să fi avut perfectă dreptate atunci cînd a declarat că, „deși Alia nu a fost ales ca deputat, democrații nu-l vor putea împiedica să-și păstreze postul de președinte". Într-adevăr, în sarcina viitorului parlament cade, în paralel cu aprobarea noii Constituții a țării, și alegerea șefului statului... și, cu siguranță, majoritatea își va impune punctul de vedere.

Care au fost reacțiile după anunțarea rezultatelor votului ? Desigur, nemulțumiri masive în rîndurile susținătorilor Partidului Democratic, nemulțumiri care au determinat poliția să intre în alertă și să întărească (pentru a cîta oară ?...) paza cartierului diplomatic din Tirana. S-a simțit nevoia unor apeluri la calm, adresate, în cele din urmă, populației de conducerea opoziției, care a mai declarat că viitorul guvern comunist va beneficia de respectul ei, pentru că a fost ales de popor. Totodată, atît Sali Berisha, ca lider al Partidului Democratic, cît și Sabri Godo (președinte al Comisiei organizatorice a Partidului Republican) au exclus, însă, categoric posibilitatea participării la formarea unui guvern de coaliție împreună cu comuniștii, posibilitate evidențiată încă înainte de alegeri de actualul șef al guvernului albanez, Fatos Nano (învins și el, la fel ce și Ramiz Alia, în circumscripția sa electorală).

Din partea Partidului Muncii iese în evidență o declarație a „personajului numărul 2" din conducere, cunoscut pentru conservatorismul său ; „rezultatul alegerilor demonstrează că partidul comunist are vitalitate și că se bucură de încrederea poporului... Partidul Democratic este, în schimb, rupt de mase". Să fie tocmai această vitalitate motivul pentru care la apropiatul congres — de peste cîteva săptămîni al Partidului Muncii, acesta își va schimba denumirea (ținînd pasul cu moda) în „partid socialist" ? Sau să însemne aceste alegeri un „început al declinului comuniștilor", precum afirma același Sali Berisha ?

Observatorii străini prezenți în Albania cu prilejul alegerilor au declarat că, în mare, votul s-a desfășurat corect. E drept că o delegație de deputați din Spania a precizat că oricum ar fi fost greu de observat eventualele neregularități de amploare (de menționat, în acest sens, că unele comune albaneze nu dispun nici măcar de legături telefonice directe). Concluziile s-ar putea rezuma, probabil, prin calificarea alegerilor drept libere, dar nu și corecte, pentru că partidul comunist a deținut în perioada electorală atît puterea în guvern, cît și cvasitotalitatea mijloacelor de propagandă. De urmărit ce se va întîmpla în continuare în planul relațiilor Albaniei cu Occidentul ; se știe că SUA promiseseră ajutoare umanitare pe scară largă, dar cu condiția unei victorii a opoziției, promisiune care a dus, desigur, la formularea acuzației că „opoziția vinde țara". Marea Britanie și-a amînat reluarea relațiilor diplomatice cu Albania pînă după alegeri... Se pare, deci, că atît nivelul de trai în viitorul imediat, cît și ritmul reintegrării politice în Europa nu vor avea de cîștigat deocamdată.

Să fi avut dreptate cei ce au preferat să-și părăsească țara numai cu ce aveau în buzunare ? Să fie emigrarea singura șansă de a scăpa și de sărăcie și de comunism ?

Bogdan Torcătoru

Fotbalistul albanez Ernal Tahiri votează la Consulatul Albaniei din Paris, la o zi după înfrîngerea echipei sale cu 0—5 de către echipa Franței, în cadrul grupei întîi de calificare la Campionatul european de fotbal

Italia

Spre al 50-lea guvern

Între o vizită la Washington, o întîlnire cu președintele Franței, François Mitterrand, și încercările de lămurire a afacerii „Gladio", premierul italian, Giulio Andreotti, trebuie să facă față acum și crizei care planează asupra celui de-al 49-lea guvern al Italiei postbelice.

Frămîntările și presiunile la care a fost supus guvernul pentapartit (alcătuit din democrat-creștini, socialiști, republicani, liberali și social-democrați) a sfîrșit prin demisia guvernului. De ce s-a ajuns la această situație pe care mulți comentatori o văd totuși evitabilă ?

În primul rînd, pentru că Partidul Socialist și liderul său, fostul premier Bettino Craxi, a cerut un „inventar" al înfăptuirilor guvernului instalat la 22 iulie 1989. Uzanța este constituțională, dar tonul vizibil vindicativ al liderului socialist vădește o anumită pierdere a răbdării și încrederii în actuala structură guvernamentală care nu-i mai satis-

face — din diverse motive — pe unii dintre componenții formulei actuale de coaliție. Și aceasta pentru că și republicanii s-au raliat parțial iritării socialiștilor care cer, în plus, organizarea unui referendum privind posibilitatea „transformării actualului regim de republică parlamentară în republică prezidențială cu un executiv puternic" (AFP).

Dorind să atenueze atacul, premierul Andreotti (care conduce pentru a șasea oară un guvern italian) a conferit cu liderii politici din coaliție, a prezentat un raport șefului statului și a propus soluția remanierii. Socialiștii, care au rămas în expectativă cîteva luni, adică în vremea cînd Italia s-a aflat la conducerea CEE și apoi în timpul războiului din Golf, cer acum cu insistență un „nou guvern", cu alt program și cu orientări politice mai bine conturate. Bettino Craxi a declarat chiar că „e mai bine să crăpi decît să trăiești mizerabil", formulă plastică prin care a lăsat să se înțeleagă o reprezentare mai bună a propriului partid în noul guvern, poate chiar în conducerea Consiliului de Miniștri. Dacă apele vor fi agitate în continuare, observatorii politici nu exclud posibilitatea ca președintele Francesco Cossiga să primească demisia actualului guvern, însărcinînd altă personalitate cu formarea lui. Deocamdată însă, șeful statului a adoptat postura de „wait and see" (așteaptă și observă) care corespunde de altfel și prerogativelor sale. (În paranteză fie spus, președintele Cossiga este implicat el însuși într-o lungă campanie de presiuni în legătură cu implicațiile pe care le-a avut în organizația paramilitară de inspirație NATO — „Gladio".)

Într-un interviu televizat, președintele Cossiga a refuzat să confirme dacă va cere demisia guvernului, dar observatorii sînt înclinați să creadă că pentru lămurirea climatului politic aceasta va fi, în cele din urmă, formula cea mai sigură. Formulă adoptată în cele din urmă. Cu același prilej, șeful statului a respins numeroasele atacuri îndreptate de presă, oameni politici și de afaceri împotriva sa, inclusiv în legătură cu modul în care acționează pentru soluționarea crizei de guvern. Cu textul Constituției în mînă, președintele a infirmat acuzațiile — venite îndeosebi de la Acchille Occhetto, liderul Partidului Democratic al Stîngii (fostul PCI) — și a arătat că va încerca să evite dizolvarea Parlamentului și organizarea de alegeri anticipate.

Referindu-se la încercarea de soluționare a crizei, președintele Francesco Cossiga a anunțat că, la 3 aprilie, va începe consultările cu principalele partide membre ale coaliției.

În privința configurației noului cabinet, există o serie de necunoscute, notează „AFP", chiar dacă fiecare dintre cele cinci partide ale coaliției demisionare și-au exprimat intenția de a continua colabararea cu foștii parteneri. Unul dintre obstacole ar putea fi reforma instituțiilor politice.

Un lucru este însă sigur, așa cum a declarat președintele Cossiga : Italia e confruntată cu o criză politică și administrativă mai profundă, manifestată prin existența unor disfuncționalități între aceste mari domenii ale societății civile. Va putea un viitor guvern de altă formulă (în care pînă și prezența foștilor comuniști n-ar fi total exclusă) să rezolve aceste probleme ?

Ștefan Nicolae

Mali

Un alt dictator a căzut

A fost revoltă populară sau lovitură de stat ? Nimeni nu spune sau nu știe exact. Cert este că un nou dictator a dispărut de pe scena politică africană.

Constituie sau nu o surpriză căderea unui alt dictator african — președintele malian Moussa Traoré ? Cei care, eventual, ar spune „da" au în vedere, înainte de toate, stabilitatea politică din această țară saheliană, care, de la proclamarea independenței (la 20 iunie 1960) și pînă la 26 martie a.c., n-a avut decît doi președinți : pe Modibo Keita, „părintele independenței", răsturnat de la putere printr-o lovitură de stat militară, în noiembrie 1963, de locotenentul Moussa Traoré, ajuns, între timp, general și rămas la conducerea țării pînă săptămîna trecută. Cu timpul, acesta și-a căpătat și o „alură" africană, el fiind ales în 1980, în perioada cumplitei secete ce bîntuia pe continent, în fruntea Comitetului Interstatal de Luptă împotriva Secetei în Sahel și, opt ani mai tîrziu, ca președinte în exercițiu al Organizației Unității Africane.

Cei care, la rîndul lor, ar zice „nu, n-a fost o surpriză", evocă tulburările interne din Mali, din cauza cărora Moussa Traoré a eliminat, încă din 1978, mai mulți membri ai guvernului, acuzîndu-i că „formează un stat

Noul om forte din Mali este lt. col. Amadou Toumany Touré

în stat". De asemenea, tuaregii (acești „prinți ai deșertului", cum au fost numiți) au declanșat luptă armată împotriva autorităților de la Bamako, ajungîndu-se pînă acolo încît acestea nu au fost forțate să ducă negocieri cu ei și, în ianuarie a.c., părțile să încheie un acord de pace.

În 1985, din motive teritoriale, Mali s-a angajat într-un conflict armat cu Burkina Faso, țară cu care se învecinează, conflict numit și „războiul săracilor". Într-adevăr, potrivit Băncii Mondiale, produsul național brut pe locuitor în Mali era de 260 dolari în 1989, iar în Burkina Faso de 310 dolari.

Din 1979, Moussa Traoré, pe lîngă postul de președinte al țării, îl deținea și pe cel de secretar general al Uniunii Democratice a Poporului Malian (U.D.P.M.). Cu puțin timp înaintea arestării sale, el își exprimase ostilitatea față de multipartitism și-și afirmase atașamentul față de partidul unic, drept cel mai bun mijloc de a guverna în Africa.

Și regimul său a fost marcat de nepotism și corupție, anturajul lui, inclusiv soția sa, Mariam, fiind adesea acuzată, în particular, fie de malieni, fie de africani, de deturnare, în profit propriu, a slabelor resurse ale țării, inclusiv a unei părți a ajutorului internațional.

În asemenea condiții, revolta populară n-a mai putut fi stăpînită, iar „Le Monde", din 24—25 martie a.c., nota : „Întrucît nu a vrut să înțeleagă că, chiar și în Africa, un popor nu se lasă condus atît de ușor cu bagheta, generalul Moussa Traoré a trebuit să înfrunte încă o dată, vineri 22 martie, la Bamako, mînia alor săi, în special a tinerilor. Răspuns nesurprinzător al șefului statului : forța". A urmat o represiune brutală, fără precedent în Mali, în care circa 25 de persoane au fost ucise. Firesc, ziariștii străini au constatat, surprinși, că „rareori pe continentul negru, în afară de Johannesburg, o asemenea manifestație pentru mai multă libertate a fost atît de dur reprimată".

Deși, seara, după un scenariu pe care-l știm și noi, Moussa Traoré a adresat națiunii un mesaj în care a lansat un apel la calm, afirmîndu-și „totala disponibilitate" pentru „un dialog și consultare", spre a „găsi soluții durabile la diferitele probleme", manifestațiile, începute de elevi, studenți și tineri șomeri, au continuat, la ele luînd parte și alte categorii ale populației. Toate acestea s-au desfășurat în condițiile instaurării stării de urgență în principalele orașe ale țării.

În paralel, Uniunea Națională a Muncitorilor din Mali, centrală sindicală unică din țară, a declanșat, duminică spre luni, o grevă generală, anunțînd că ea va înceta „după demisia președintelui Traoré și a guvernului său, dizolvarea Adunării Generale și constituirea unui Comitet de Salvare Națională, însărcinat cu tranziția spre o societate democratică".

Represiunea a continuat, înregistrîndu-se circa 150 de victime. Deznodămîntul s-a produs în noaptea de 25 spre 26 martie, cînd Moussa Traoré și soția sa, Mariam, au fost arestați. Omul forte, în noile condiții, este locotenent colonelul Amadou Toumany Touré, care conduce un Consiliu de Reconciliere Națională (C.R.N.), creat de forțele armate, cele de securitate, și la care urmau să adere organizațiile democratice maliene. În vîrstă de 43 de ani, Touré, care a comandat unitățile de parașutiști, a fost salutat cu entuziasm, cel puțin la început, de populație.

Cu timpul, au apărut și dificultățile, ele privind componența și numărul civililor, care să facă parte din noul organ de conducere a țării. La o ședință comună, C.R.N. și Comitetul de Coordonare a Asociațiilor pentru Multipartitism (C.C.M.A.) au decis ca frontierele să fie redeschise, iar restricțiile de circulație, impuse după 26 martie, să fie anulate. În Mali, presa apreciază că noul C.R.N. „nu are legitimitate să rămînă la putere, pe care trebuie s-o predea opoziției". Aceasta din urmă susține în corpore că, dacă militarii refuză să împartă puterea forțelor democratice, vor continua lupta.

Pînă cînd toate acestea vor fi rezolvate, observatorii reamintesc că, în iunie '90, la întîlnirea la nivel înalt franco-africană, François Mitterrand își invitase cu claritate omologii de pe continentul negru să se angajeze cu prioritate pe calea democrației. Atunci, președintele Traoré s-a remarcat printre cei foarte puțini receptivi la sfaturi și, alături de colegii săi ciadian, togolez și marocan, a criticat aceste recomandări „neavenite", în opinia lor. Între timp, la 4 decembrie 1990, președintele ciadian Hissene Habre a fost înlăturat ; în Togo, concomitent cu Mali, au izbucnit mari tulburări de stradă ; acum Moussa Traoré a fost arestat. Africa devine tot mai mult un continent al frămîntărilor politice, în căutarea unor noi identități.

Dumitru Constantin

Golful Persic

Irakul — o țară cu „suveranitate limitată"?

În timp ce, în Irak, situația continuă să fie incertă, unele cancelarii occidentale, din zona Golfului Persic, ca și ONU au în vedere rezolvarea dosarelor păcii.

Având drept corolar o situație internă aproape total confuză, activitatea de la ONU, din Consiliul de Securitate, a vizat cu prioritate elaborarea și adoptarea rezoluției ce stabilește condițiile pentru proclamarea încetării definitive a focului în Irak. Dări de seamă amănunțite pe seama acestui document relevă că principalele sale puncte au fost stabilite de cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Potrivit agențiilor internaționale de presă, rezoluția respectivă „ar putea face din Irak prima țară din lume cu «suveranitate limitată»". Expresia ultimă — apărută după invadarea Cehoslovaciei, în august 1968, și fiind justificarea pe care L. I. Brejnev, liderul de partid și de stat sovietic de atunci, o dădea actului reprobabil respectiv — a cunoscut o lungă carieră internațională, fiind, după cum se vede, chiar reactualizată. „Niciodată, după sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, nu au fost impuse condiții atît de draconice — economice, financiare și militare — unei țări învinse și, mai ales, într-un moment în care ea este amenințată de frămîntări foarte mari din cauza conflictului necruțător cu caracter civil, etnic și religios", arăta agenția „AFP", citînd cercurile diplomatice ale ONU. După cum prevede documentul, Irakul va fi un stat cu „suveranitate limitată" pe plan economic, întrucît se are în vedere crearea unui fond pentru despăgubirile de război susținut prin prelevarea unui procent din exporturile petroliere ale Bagdadului. Așadar, „pentru prima oară în istorie, o decizie a comunității internaționale va permite să se prevaleze automat și fără autorizație o parte din veniturile unei țări, membră a ONU". În context se reamintește că invadarea irakiană a Kuweitului a costat acest emirat peste o sută miliarde dolari, reparație care ar influența economia irakiană foarte serios și pentru multă vreme. De asemenea, cerînd Bagdadului să respecte linia frontierei din 1963, favorabilă Kuweitului, Consiliul de Securitate decide, tot pentru prima dată în istoria sa, într-un conflict de graniță între două state suverane.

Trupe ale ONU vor fi desfășurate la frontiera dintre ambele țări, pe o fîșie de 10 km în interiorul Irakului și de 5 km în interiorul Kuweitului, spre a descuraja, dacă va fi cazul, orice acțiune viitoare militară a Irakului.

Dar cele mai draconice sînt apreciate exigențele de ordin militar. Astfel, drept preț al armistițiului permanent, care va permite să fie înlăturată amenințarea unei noi intervenții aliate, într-o perioadă în care războiul civil a cuprins Irakul, Bagdadul va fi obligat să accepte, sub supervizare internațională, distrugerea întregului său arsenal chimic și biologic, precum și rachetele balistice de tip „Scud", care i-au servit pentru atacarea Israelului și a Arabiei Saudite. Se mai menționează că textul elaborat inițial de SUA punea, de asemenea, sub rezervă suveranitatea militară a Irakului pe plan nuclear, prevăzînd plasarea tuturor materialelor sale sub controlul Agenției Internaționale de Energie Atomică (AIEA).

În fine, documentul cere în mod categoric Bagdadului să renunțe la terorism și interzice orice activități pe teritoriul său, capabile să antreneze acțiuni de această natură. Ultima prevedere a documentului ar putea privi misiuni de anchetă ale ONU în Irak, aceasta constituind o situație foarte neplăcută pentru o țară suverană. Tot la ONU se apreciază că „sînt prevederi dure, care interzic cu certitudine Irakului să viseze la un nou atac împotriva vecinilor săi bogați din Golf și, cu atît mai puțin, la o hegemonie regională, o precauțiune și o pedeapsă dreaptă după invazia nejustificabilă declanșată de Saddam Hussein, în august 1990".

Se opinează că documentul va avea un efect clar de descurajare asupra țărilor care se vor gîndi să recurgă la forța brutală împotriva vecinilor lor. Nu este mai puțin adevărat că el va reprezenta și o lovitură grea pentru suveranitatea unui stat membru al Națiunilor Unite. Bineînțeles, Consiliul de Securitate al ONU va putea să anuleze ceea ce a hotărît, dar, pentru a adopta o altă rezoluție care să facă „din Irak altceva decît o țară cu «suveranitate limitată»", va trebui cel puțin ca Saddam Hussein să nu mai se afle în fruntea țării". Opinia aparține cercurilor diplomatice de la ONU, care subliniază, totodată, și unele paradoxuri : proclamarea unei încetări definitive a focului ar trebui să permită Bagdadului să-și refolosească aviația și să o mențină la sol pe cea a forțelor aliate. Imediat ce Bagdadul va accepta condițiile unei încetări definitive a focului — conform rezoluției Consiliului de Securitate —, el are virtual dreptul de a se folosi de aviația sa militară împotriva revoltei interne. Forțele de coaliție, constrînse să respecte încetarea focului, nu ar mai fi autorizate să intervină deasupra teritoriului irakian, așa cum procedează sistematic după încetarea ostilităților, la 27 februarie a.c.

Reacția oficială irakiană la proiectul amintit de rezoluție propus Consiliului de Securitate a fost promptă. Cum era de așteptat, președintele Parlamentului irakian, Saadi Mahdi Salih, a condamnat documentul calificîndu-l ca fiind fără precedent în istoria ONU, care „urmărește privarea Irakului de voința sa națională". Oficialitatea citată aprecia că acceptarea lui de către Consiliul de Securitate va aduce prejudicii atît Irakului, cît și întregii comunități internaționale. Ce va urma ? Iată o întrebare la care cu greu cineva se încumetă să avanseze un posibil răspuns.

Bulgaria

Dileme și rezolvări amînate

Pe fondul unor discuții parlamentare destul de tensionate, primul ministru Dimităr Popov anunță că alegerile locale ar putea avea loc în luna iunie, însă alegerile generale nu se vor desfășura înaintea adoptării noii Constituții. Forțele de opoziție (UFD) consideră, însă, că socialiștii (foștii comuniști), majoritari în forul legislativ, vor să cîștige timp, amînînd scrutinul parlamentar.

Aflată, și ea, în perioada tranziției spre economia de piață, Bulgaria traversează, în ultima vreme, momente (nu puține) de controverse atît în plan economic, dar și politic. Prețurile foarte ridicate, perspectiva șomajului și a împărțirii societății în bogați și săraci, creșterea fără precedent a delincvenței și criminalitatea îi sperie pe bulgari, care, în mare parte, privesc dezamăgiți la efectele primei luni ale reformei economice. Sondajele de opinie indică faptul că populația așteaptă cu încredere privatizarea întreprinderilor, ceea ce, consideră ei, i-ar ajuta să depășească lipsurile și criza economică. Deocamdată, s-a anunțat că în cursul lunii aprilie va începe privatizarea întreprinderilor nerentabile mici și mijlocii. Ele urmează să fie transformate în societăți pe acțiuni cu participarea importantă de capital privat intern și străin, urmînd ca statul să rămînă proprietarul celor mai importante întreprinderi. Probabil unele soluționări ale nemulțumirii economice va aduce legea cu privire la terenurile agricole, votată de parlament la sfîrșitul lunii februarie, în virtutea căreia foștii proprietari sau urmașii acestora pot recupera și poseda pînă la 30 de hectare de teren.

Pe fondul primelor semne ale demarării reformei economice, însoțite, inevitabil, de nemulțumirea populației, se derulează precipitat momente de criză în parlament : comisia însărcinată cu studierea activității foștilor informatori ai poliției politice anunță că dosarele celor care îi spionau pe membrii partidului comunist au dispărut ; 28 din cei 400 de deputați bulgari ar fi fost colaboratori ai fostei securități bulgare, care se ocupa cu supravegherea disidenților. Criza parlamentară atinge apogeul la 14 martie, cînd Uniunea Forțelor Democratice, împreună cu alte două partide ale opoziției, au formulat o declarație comună prin care Partidul Socialist Bulgar (PSB — fost comunist) este acuzat de atitudine neconstructivă, încercare de a pune în discuție legitimitatea parlamentului, a președintelui și a guvernului și de obstrucționare a reformei. (Disputa aprinsă dintre opoziție și fracțiunea PSB din parlament se referă, de fapt, la problema legitimității alegerii deputatului Stoian Ganev — membru cunoscut al UFD — principala grupare a opoziției.) Discuțiile au fost aprinse, pînă la amenințări din partea liderilor opoziției de a părăsi Adunarea Națională. În încercarea de a aplana criza, președintele Jelio Jelev și primul ministru Dimităr Popov s-au deplasat la sediul parlamentului, fără nici un rezultat. Drept urmare, la 17 martie avea loc primul miting organizat de forțele de opoziție unite. Participanții au cerut convocarea de alegeri parlamentare pînă în luna iunie. Ce se află, de fapt, dincolo de aceste „izbucniri" tensionate ?

Partidul Socialist Bulgar se pare că și-a schimbat numai firma și, folosindu-se de atu-ul majorității în parlament, încearcă să frîneze sau să încetinească ritmul reformelor, într-un cuvînt, schimbările de esență din societate. Bulgarii consideră că raportul de forțe din forul legislativ nu-l mai reflectă pe cel existent în societate, un recent sondaj de opinie demonstrînd că cea mai influentă forță politică a devenit Uniunea Forțelor Democratice. Este, acesta, și motivul pentru care opoziția cere organizarea anticipată a alegerilor parlamentare.

Nemulțumirii populației față de evoluția forțelor politice conducătoare li s-au adăugat, în ultima vreme, și tensiunile interetnice în raioanele Bulgariei cu populație mixtă. O si-

STOP CADRU

Rosa Isakovna Otumbajeva, preşedinta Comisiei UNESCO pentru URSS, ministrul de externe lituanian, Algirdas Saudargas, şi Tüt Matsulevits, şeful Oficiului de Informaţii al Republicii Estonia (de la stînga la dreapta), s-au întîlnit cu prilejul deschiderii „Mesei Rotunde pentru Europa" — conferinţă pentru minorităţi etnice, naţionalităţi şi regiuni în noua arhitectură a Europei, care a început la Viena

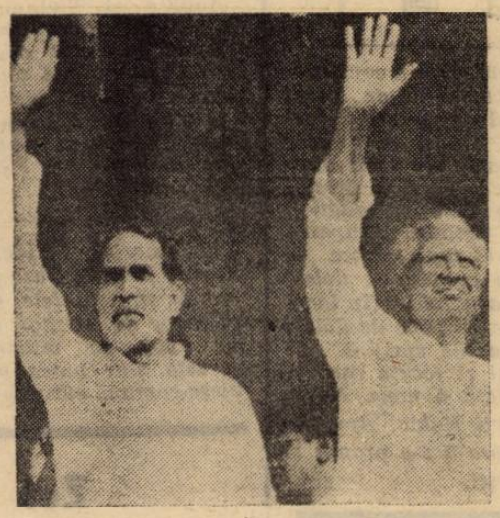

Primul ministru indian demisionar, Chandra Shekhar (stînga), şi viceprim-ministrul Devi Lal salută simpatizanţii la un miting electoral în New Delhi. Shekhar a promis să înlăture sărăcia dacă partidul său, Janata Dal (Partidul Poporului), aflat la putere în ultimele 15 luni, va cîştiga alegerile parlamentare anticipate, programate pentru luna mai

tuaţie deosebit de încordată s-a creat în legătură cu intrarea în vigoare a hotărîrii guvernului privind introducerea studierii facultative a limbii turce, ceea ce a declanşat o intensificare bruscă a divergenţelor între bulgari şi turci ce s-au soldat cu greve şi mitinguri. Există păreri diferite în legătură cu oportunitatea hotărîrii : o parte din protestatari se pronunţă împotriva studierii limbii turce, considerînd că aceasta ar duce la izolarea pe bază etnică şi aduce prejudicii unităţii naţiunii ; alţii, dimpotrivă, cer ca ea să fie inclusă cu drepturi depline în programa şcolară. Faţă de situaţia creată, liderii politici au lansat un apel pentru normalizarea rapidă a situaţiei în zonele respective, luîndu-se în calcul urmările neprevăzute ce ar putea să apară. Voci mai nuanţate afirmă că ceea ce se cheamă conflict interetnic ar putea fi pur şi simplu o divergenţă între bulgari. Se pare că mai mulţi funcţionari ai fostului partid comunist şi şefi ai poliţiei „profită" de aceste neînţelegeri. În zonele respective, starea economiei este precară, iar graniţa dintre conflictul etnic, politic sau economic este greu de delimitat. Aşadar, sînt de părere unii observatori, tensiunile existente sînt mult mai complexe : ele depăşesc nivelul de conflict interetnic.

Luînd poziţie faţă de evoluţia reformelor economice şi desfăşurările tensionate din parlament, într-un recent interviu televizat, preşedintele Jelio Jelev încearcă să netezească drumul către tranziţia mai liniştită către economia de piaţă, considerînd că sprijinul obţinut din partea instituţiilor internaţionale este o confirmare a oportunităţii măsurilor economice deja puse în practică. Jelev nu şi-a putut însă ascunde îngrijorarea în legătură cu unele „frîne" care împiedică reforma, frîne care ar fi atît de natură administrativă, dar şi politică şi juridică. Amînările venite din partea guvernului nu pot avea decît un efect de nedorit, mai ales dacă ele se referă la elaborarea unor decrete ce ar cuprinde reformarea Ministerului de Interne şi cel al Relaţiilor Economice Externe, dar şi epurarea Ministerului Afacerilor Externe.

Criza parlamentară este privită cu destulă preocupare de către preşedintele Jelev, care consideră ca necesară crearea unui „centru" în cadrul forului legislativ, care să echilibreze poziţiile extreme, mai ales în perspectiva votării noii Constituţii. „Războiul dosarelor" ar putea reînvia „fantomele trecutului totalitar" şi ar influenţa negativ campania electorală pentru viitoarele alegeri locale. Oricum, Jelio Jelev nu şi-a ascuns îngrijorarea faţă de o serie de dispariţii a dosarelor, dar şi a extinderii „revelaţiilor" asupra unor parlamentari.

Mihaela Brumă

Piaţa comună

Înaintea reuniunii extraordinare

După ce, la 26 martie, miniştrii de externe ai „celor 12" s-au întîlnit pentru fixarea ordinii de zi, o reuniune extraordinară a şefilor de stat şi de guvern va avea loc la 8 aprilie, la Luxemburg, la iniţiativa din 11 martie a şefului diplomaţiei franceze, Roland Dumas. Scopul — studierea impactului politic al războiului din Golf asupra ţărilor lor. Anul trecut au fost convocate două conferinţe de acest gen — una în Irlanda, alta în Italia, avînd ca tematică accelerarea realizării pieţei unice pînă în 1992 şi a unităţii economice şi monetare (UEM), precum şi a celei politice (UP).

De mai multă vreme, Piaţa comună doreşte să se doteze cu o politică externă şi de securitate comună, şi această tentativă de a arunca o privire retrospectivă asupra Golfului va reprezenta un adevărat „exerciţiu" în materie. Dovadă declaraţia pentru „Le Monde" a aceluiaşi Dumas : „A sosit momentul să facem un bilanţ şi să fixăm noi perspective. Datorită Golfului am fost confruntaţi cu realităţile : ce vrem să facem din Europa ?" Direct, premierul Luxemburgului, Jacques Santer, care deţine preşedinţia Consiliului Pieţei comune, a reliefat că reuniunea va fi dedicată „viitorului rol al comunităţii pe scena internaţională".

În afara faptului că tipul de reuniuni extraordinare tinde să se cronicizeze, interesantă este perspectiva pe care doresc s-o imprime comunitarii consultărilor lor de politică externă, în speţă transferarea unora din informările cu SUA din cadrul NATO în cel al Pieţei comune. Concludentă, în acest sens, este cererea adresată de luxemburghezul Jacques Poos, şeful Consiliului ministerial, secretarului de stat James Baker : „să confere, cu viitoarea ocazie, cu toţi colegii săi din comunitate".

În căutarea unor soluţii politice generatoare de stabilitate s-a deplasat, recent, în Orientul Mijlociu, o delegaţie ministerială luxemburghezo-italiano-olandeză şi care s-a întors cu o seamă de recomandări, cum ar fi un acord internaţional de control al armamentelor în Orientul Mijlociu pentru evitarea în viitor a unei dezvoltări militare similare cu cea a Irakului (acord care să includă ansamblul vînzărilor de arme ale ţărilor industrializate către ţările în curs de dezvoltare), reconstrucţia în ţările Golfului, introducerea unor reglementări în Liban, în Cipru, în teritoriile ocupate de Israel.

Şansele de instaurare a unui control european eficient asupra vînzărilor de arme către ţări din această parte a lumii sînt discutabile. Franţa şi Germania, doi din principalii furnizori de arme ai Irakului, sînt de acord cu instaurarea unui sistem comun de control asupra vînzărilor de arme. Există însă, în acest sens, două proiecte pe care le vor prezenta Germania şi Olanda.

Dintre organismele CEE, Parlamentul european de la Strasbourg a încercat, cu 15 ani în urmă, să atragă atenţia asupra vînzărilor de arme ; acestuia i s-a alăturat în 1984, Comisia de la Bruxelles care, în plin război irakiano-iranian (cînd nouă din „cei 12" furnizau material militar statelor beligerante), a sugerat (în zadar) mai buna supraveghere a comerţului produselor chimice ce intră în componenţă gazelor de luptă, idee reluată în 1989.

Patru elemente au facilitat infiltrarea masivă în zonă de armament de sorginte europeană : 1. ponderea economică a industriei de armament (în 1990, Franţa a avut comenzi de 35 de miliarde franci) ; în anii '80, Italia a vîndut 92 la sută din potenţialul său lumii a treia, Franţa şi Belgia — 80 la sută, Marea Britanie şi Germania — 75 la sută ; 2. frontiera între armele defensive şi cele ofensive, între materialul civil şi cel militar este destul de vagă (echipamente civile, ca elicopterele şi avioanele uşoare, pot deveni aparate de luptă şi, apoi, mijloacele de verificare a destinaţiei finale sînt limitate întrucît se încheie mii de contracte anual) ; 3. legislaţiile naţionale sînt flexibile, în Marea Britanie şi Spania, confuze în Grecia şi Portugalia, controlate de Parlament în Olanda sau însoţite de principii mai mult sau mai puţin respectate, ca în Franţa şi Germania, unde se interzic vînzările către ţările aflate în conflict ; 4. Articolul 223 din Tratatul de la Roma lasă la latitudinea fiecărei ţări „să-şi protejeze interesele esenţiale ale securităţii sale". Acum, europenii vor să-şi refacă imaginea de executori ai înarmării Irakului, unic răspunzător pentru cea mai recentă tragedie din Golf. (În timpul războiului cu Iranul, furnizorii de arme europeni au fost mai puţin incriminaţi.) Prilej cu care a ieşit în evidenţă superioritatea armamentului sofisticat american.

Războiul din Golf, care a semănat discordia printre „cei 12", s-ar putea dovedi „benefic", pe termen lung, pentru construcţia europeană, deoarece a scos în evidenţă necesitatea imperioasă de a se dota cu o politică de apărare comună. Şi aceasta, mai ales după subţierea prezenţei americane pe vechiul continent — o motivaţie suplimentară care le lipsea. În jargonul Pieţei comune, PESC (politica externă şi de securitate comună) ar putea avea tot atîta succes ca şi PAC (politica agricolă comună) sau primele două faze ale UEM (uniunea economică şi monetară).

Doina Topor

1000+1

Îngerii

Membrii parohiei „Sfinții Îngeri" (Holy Angels), o congregație romano-catolică, predominant formată din negrii care trăiesc în sudul orașului Chicago, au obținut mai mult decît se așteptau de la Compania de construcții a lui James McHugh pe care au angajat-o, contra sumei de patru milioane de dolari, să le refacă biserica distrusă, în 1987, de un incendiu. Impresionați de persuasiunea reverendului George Clements de a încuraja familiile de negri să adopte copii și de interesul manifestat de adolescenți pentru munca din construcții, cei de la companie au cerut ajutor în forță de muncă și materiale. Și au primit în valoare de două milioane, așa încît biserica va fi gata la sfîrșitul primăverii. Pentru a oferi o alternativă la ganguri și droguri, compania a „adoptat" trei copii cărora le plătește bursa de 900 de dolari pe an la școala parohiei (în locul taxei obișnuite de 7 000 de dolari anual). Companiile sprijină de obicei studenți și foarte rar copii pînă la clasa a noua. Norocoșii sînt elevii Nakia, Amanda și Johnny cărora li s-a promis și burse studențești.

La Martigny, în Elveția, a murit de un atac de cord arhiepiscopul francez, Marcel Lefebvre, în vîrstă de 85 de ani. Celebru pentru că a fost excomunicat în iunie 1988. A intrat în conflict cu Vaticanul prin opoziția sa față de reformele celui de al doilea conciliu inițiat de Ioan al XXIII-lea în 1962 și încheiat de succesorul său, Paul al VI-lea, în 1965. Printre reforme : renunțarea la latină ca singura limbă în biserică, deschiderea spre alte religii creștine sau necreștine. Lefebvre le-a numit „tendință neo-modernistă și neo-protestantă". A fost suspendat, în 1976, de Papa Paul al VI-lea. Consacrarea de către Lefebvre a patru episcopi în 1988, printre care un american, fără aprobarea Papei, a dus, automat, la excomunicarea sa. Vaticanul aprecia că acțiunea lui Lefebvre marca prima schismă în biserica romano-catolică din ultimii 115 ani, de cînd un lider catolic dizident a consacrat un episcop, fără aprobarea Papei, în 1873. Născut într-o familie modestă franceză, a servit timp de 30 de ani în Africa, devenind arhiepiscop al Dakarului ; în 1960 a fost chemat la pregătirea conciliului Vaticanului, unde pozițiile sale conservatoare au fost respinse. Transportat la mînăstirea din Econe, (imaginea îl arată celebrînd o mesă), el nu a putut fi înmormîntat decît la 2 aprilie, pentru că în săptămîna mare este interzis. Ceea ce pare a fi fost în spiritul tradiționalismului său.

Jet-set

● *Ex-președintele Jimmy Carter a trimis un grup de reprezentanți personali în Guyana pentru a supraviza alegerile.* ● *Regele Juan Carlos și regina Sofia vor vizita între 16 și 18 aprilie Costa Rica și apoi se vor duce în Nicaragua.* ● *Placido Domingo și Ruggero Raimondi vor fi portagoniștii unei noi pelicule cu Tosca de Puccini, după antologica Carmen din 1984 cu americana Julia Migenes-Johnson.* ● *După 24 de ani de exil, Constantin al II-lea al Greciei, fratele Sofiei de Spania, și-a exprimat dorința de a se întoarce în țară și a anunțat că donează poporului elen majoritatea proprietăților sale.* ● *„Storming Norman" a devenit cel mai popular nume pentru cîini înregistrați în Anglia, niciodată folosit înainte de Conflictul din Golf.* ● *Pentru al doilea an consecutiv, cel mai puternic om din Hollywood (de pe o listă de o sută) este superagentul Michael Ovitz : firma sa „Creative Artists Agency" reprezintă pe unii dintre cei mai mari actori.* ● *Mogulul presei, Robert Maxwell, 68 de ani, i-a cedat fiului său, Kevin, corporația MCC care include ziarele Daily și Sunday Mirror — un gest simbolic, tatăl oprindu-și partea leului.* ● *Prima doamnă a Argentinei, Zulema, dorește să divorțeze de președintele Carlos Menem.* ● *Ambasadorul belgian, Christian Delau, o fost destituit de către guvernul columbian pentru lipsă de tact.* ● *Mark Phillips, soțul prințesei Anne a Angliei, în divorț de anul trecut, trebuie să se hotărască dacă admite că este tatăl fetiței de cinci ani, pe nume Felicity, așa cum susține o neozeelandeză de 37 de ani, care dispune de ceva benzi înregistrate și pretinde un milion de dolari neozeelandezi.*

Nepoții

George Bush, care are nepoți mexicani, (unul dintre cei patru fii este căsătorit cu o sud-americană) dorește constituirea Naftei (North American Free Trade Area) care să reunească SUA. Canada și Mexicul și să aibă vocația de a se extinde la ansamblul Americii Latine. „De la Alaska pînă în Țara de Foc" a promis președintele. Cu 360 de milioane de locuitori și un PNB de 6 000 de miliarde dolari, aceasta s-ar putea măsura cu Piața comună europeană.

Andrea și Stefanie din Euskirchen (lîngă Bonn) au pictat ouă de Paști ca mai toți copiii ; culorile preferate : galben, roșu, lila, albastru. Și le-au dăruit părinților și bunicilor...

Zel

În încercarea de a sprijini industria de pescuit falimentară a Perului, președintele Alberto Fujimori apare la televiziunea națională mîncînd pește crud care ar fi, lasă el să se înțeleagă, nedăunător. Pe de altă parte, ministrul sănătății continuă să-i prevină pe peruvieni că peștele s-ar putea dovedi periculos dacă nu este fiert sau prăjit. Alți doctori susțin că peștele proaspăt al președintelui ar fi adus de la adîncimi mari, nu din apele de coastă. Zelul președintelui nu a avut ecoul scontat în rîndul populației panicate de epidemia de holeră.

„Satul global"

Potrivit formulei lui Zbigniew Brzezinski, fost consilier al Casei Albe : „Principala responsabilitate a Americii este să încerce să transforme leadership-ul său în forme mai instituționalizate de cooperare internațională lărgită", adică de a cogestiona o planetă devenită „un sat global". Un sat care trăiește aproape sub o lege comună — liberalismul economic. Aceasta, din 1990, de cînd economia mondială este pe calea unificării totale, odată cu prăbușirea comunismului și stingerea a ceea ce francezii denumesc „tiers-mondisme"-ului. Economia de piață este considerată pretutindeni (cu excepția Cubei și Coreei de Nord) remediu la subdezvoltare. Sigur e că piața financiară a devenit „un sat global", antrenînd investiții comerciale și industriale ; pentru restul mondializării mai e nevoie de ceva ajutoare și acorduri, asemenea celui încheiat asupra ozonului.

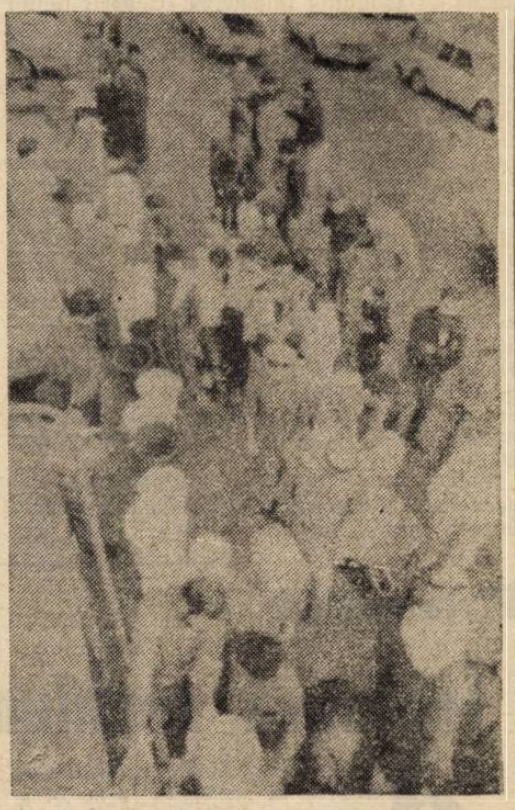

Emirul Kuweitului, reîntors la 14 martie, participă la recepții organizate în cinstea sa, mondenități într-o țară lipsită de apă (cozile din imagine la Al-Ahmedi stau mărturie), de electricitate, telefon și unde noaptea cade, adesea, la prînz, cînd fumul sondelor de petrol acoperă complet cerul. De la recepții, însă, corespondenții află tot felul de lucruri, de pildă, faptul că emirul știa, cu patru luni înainte de invazia irakienilor, de intenția acestora : fostul atașat militar la consulatul kuweitian din Basra și-a prevenit guvernul în aprilie 1990 și, la 25 iulie, a înaintat un raport detaliat ; ambasadorul Kuweitului la Washington l-a avertizat pe emir în aceeași lună ; o delegație de 47 de kuweitieni, după o vizită în Irak, a cerut să fie primit la Palatul Bayan pentru a alerta autoritățile cu știrile alarmante privitoare la iminența atacului irakian. Într-o zi, cineva va trebui să răspundă la o serie de întrebări, printre care și una ca aceasta : de ce armata de 20 000 de kuweitieni a fost dezorganizată de ordine contradictorii ce i-au parvenit de la propriul său minister